

Advocatenblad

SINDS 1918

A **actueel** — om te doen: de tuchtquiz 2023

N **van de nova** — pleidooi voor vrije advocaatkeuze

V **vak & mens** — vaandeloverdracht bij vaan

J **juridisch** — kronieken aansprakelijkheids- & insolventierecht

ESG als verdienmodel

Kijk voor het actuele nieuws op advocatenblad.nl

Je nascholing op rolletjes!

Nascholen saai? Niet met PO-Online!

Want onze interactieve online cursussen houden je lekker bij de les. Terwijl de beste docenten je in een paar uur helemaal bijpraten over een nieuw of actueel onderwerp in je rechtsgebied. Eerst op vakantie? Sluit wel alvast een abonnement af. Dan loopt straks niet alleen je nascholing op rolletjes...

Online nascholen met PO-Online

- ✓ Ruim 130 online cursussen
- ✓ Altijd en overal toegang met ieder device
- ✓ De beste docenten

Nu
Samsonite
Eco Spinner 55
cadeau*

* Wanneer u een Plus- of Extra-abonnement afsluit, krijgt u eenmalig € 150,- korting of een Samsonite Eco Spinner 55 in een kleur naar keuze cadeau. Bij het afsluiten van een Basis-abonnement krijgt u eenmalig € 100,- korting. De actie is geldig van 8 juli t/m 31 aug 2023. Actievoorwaarden van toepassing.

Naar de actie

www.po-online.nl/zomeractie

PO

Online Uw goed recht

COLOFON

Publicatiedatum 11 juli 2023

103e jaargang

Het *Advocatenblad*, het blad voor de Nederlandse advocatuur, verschijnt 10 keer per jaar en wordt uitgegeven door Boom juridisch. De van de Nederlandse orde van advocaten onafhankelijke redactie stelt de inhoud samen. De redactie werkt volgens de Leidraad van de Raad voor de Journalistiek. Het volgende nummer verschijnt op 5 september.

Hoofdredacteur

Kees Pijnappels

Redactie

Francisca Huijting-Mebius, Carmen Geukers

Advocaat-redactieleden

Jan Wouter Alt, Aldert van der Bent, Yola Geradts, Karol Hillebrandt, Elpiniki Kolokatsi, Jack Linssen, Christiane Verfuurden, Rogier Wolf

Vormgeving

Textcetera, Den Haag

Druk

Wilco, Amersfoort

Citeerwijze

Adv.bl. 2023-06, p.

Aan dit nummer werkten mee

Jan Wouter Alt, Erik Jan Bolsius, Sandra Braakmann, Matthieu Brink, Daphne van Dijk, Floris Dix, Charlotte Helmer, Dennis Helmons, Linus Hesselink, Caspar Janssens, Daniëlle de Jonge, Matthijs Kaaks, Richard Korver, Jaap van der Meer, Yannick Panhuizen, Zoë Poortvliet, Bastiaan Rolevink, Robert Sanders, Tatiana Scheltema, Trudeke Sillevius Smitt, Bart Smink, Ferah Taptik, Floris Tilanus, Sandra Tijssen-Dellelijn, Marco de Vries, Corné van der Wilt, Suzan Winkels-Koerselman en Bendert Zevenbergen.

Redactionele bijdragen

De redactie is te bereiken via redactie@advocatenblad.nl of tel 06-1349 9513. Opiniëbijdragen kunt u naar dat e-mailadres sturen. Per 500 woorden leveren deze 1 opleidingspunt op. De redactie heeft het recht bijdragen in te korten.

Boom juridisch

Selma Soetenhorst-Hoedt (uitgever)

Abonnementen

De abonnementsprijs bedraagt € 259 per jaar (excl. btw, incl. verzendkosten). Een abonnement biedt u naast de gedrukte nummers tevens het online-archief vanaf 2001 én een e-mailattending. Abonnementen kunnen op elk gewenst tijdstip ingaan en worden stilzwijgend verlengd, tenzij het abonnement schriftelijk wordt opgezegd. Na afloop van het eerste abonnementsjaar dient u rekening te houden met een opzegtermijn van één maand. Kijk op www.tijdschriften.boomjuridisch.nl voor meer informatie.

Wilt u een abonnement afsluiten of heeft u vragen?

Neem dan contact op via klantenservice@boomdenhaag.nl of via telefoonnummer 070-330 70 33.

Bezorging

Het *Advocatenblad* niet ontvangen?

Stuur een bericht naar klantenservice@boomdenhaag.nl.

Adreswijzigingen

Adreswijzigingen van advocaten: adres@advocatenorde.nl.

Andere abonnees: klantenservice@boomdenhaag.nl of bellen met 070-33 070 33.

Website

Alle voorgaande nummers, kronieken en veel losse artikelen zijn ook te vinden op advocatenblad.nl. Advocaten met een account hebben onbeperkt toegang tot de website. Een account kan worden gecreëerd m.b.v. het wachtwoord *Advocatenblad*.

Advertentiedeelname en media-advies

Capital Media Services B.V., tel 024-3607710, mail@capitalmediaservices.nl; direct advertenties boeken via www.aplanner.nl.

Behoudens door de Auteurswet gestelde uitzonderingen, mag niets uit deze uitgave worden vervoelvoudigd of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Hoewel aan de totstandkoming van deze uitgave de uiterste zorg is besteed, aanvaardt de auteur(s), redacteur(en) en uitgever geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten of onvolkomenheden. Het al dan niet op verzoek van de redactie aanbieden van artikelen aan het *Advocatenblad* impliceert toestemming voor openbaarmaking en vervoelvoudiging t.b.v. de (elektronische) ontsluiting van (delen van) het *Advocatenblad* in enige vorm.

ISSN 0165-1331

Omslagillustratie: Annet Scholten

ten geleide

Kanttekeningen 'la bij dolce, vita'

Wie aan Italië denkt, denkt meestal aan 'la dolce vita'. De minister voor Rechtsbescherming richt zich de laatste tijd meer op een ander facet van de Italiaanse samenleving, namelijk hoe men daar omgaat met gedetineerden. Italië kent het zogenaamde artikel 41bis-regime, bedoeld om gedetineerde maffiabazen zo veel als mogelijk te isoleren. Recent zond deze minister een voorstel tot wijziging van de Penitentiaire beginselenwet naar de Tweede Kamer. Dit is de wet die de rechten en verplichtingen regelt van de gedetineerden in Nederland. Het voorstel beoogt het contact tussen de gedetineerden in de Extra Beveiligde Inrichting (EBI) en Afdeling Intensief Toezicht (AIT) en hun advocaten te beperken. Dit wil de minister doen door in te voeren dat een bewaarder altijd meekijkt (maar niet meeluistert) bij het bezoek door een advocaat. Ook mag een gedetineerde in het wetsvoorstel maximaal twee advocaten hebben, ongeacht de vraag op hoeveel rechtsgebieden er bijstand nodig is en in hoeveel zaken de gedetineerde vervolgd wordt.

De NOvA onderkent dat het noodzakelijk kan zijn maatregelen te treffen om te voorkomen dat een buitencategorie gedetineerden vanuit detentie strafbare feiten pleegt. Het huidige voorstel schiet daarin door, waardoor de fundamentele rechten van een grote groep gedetineerden worden geschonden en het recht op vrije advocaatkeuze wordt beperkt. Bovendien doet het geen recht aan de ruim 18.000 integere advocaten in Nederland om zo generiek te worden onderworpen aan maatregelen die hun geheimhoudingsplicht raken en die hen beperken in hun bijstand aan cliënten.

Ten aanzien van de maatregelen pleit de NOvA ervoor in de wet op te nemen dat als de omstandigheden dat noodzaken, de maatregelen niet generiek maar slechts op individuele basis aan een gedetineerde kunnen worden opgelegd. In zijn kritische houding staat de NOvA bepaald niet alleen. De Raad van State overweegt in zijn advies over het wetsvoorstel dat het 'twijfelachtig is of het gerechtvaardigd is alle gedetineerden in de EBI en de AIT aan deze maatregelen te onderwerpen'. De Raad van State vraagt zich daarbij af 'of sommige gedetineerden binnen deze regimes niet onnodig en onevenredig getroffen worden wanneer er geen specifieke aanwijzingen bestaan dat er voor deze gedetineerden een bijzonder risico op dergelijk misbruik bestaat'. Daar zit geen woord Italiaans bij.

— door **Jeroen Soeteman**
Lid algemene raad

Deze editie

A actueel

- 3 Ten geleide, Colofon
- 8 Gespot op social media
- 9 Citaat, Tuchtcast, Column Matthijs Kaaks
- 11 In Beeld
- 12 Waakhond achter een hek binnen de balie
- 14 Drie wijzen op zoek naar evenwicht
- 16 Tuchtquiz 2023: Bent u piekbelaster?**
- 24 Lawyers for Lawyers: 'Crisis van nu komt door misdrijven van toen'

16

90

32

V vak & mens

- 26 ESG als verdienmodel
- 32 Roep om meer juristen in senaat**
- 36 Gezien
- 37 Tuchtrechtcolumn
- 38 Jeugdige elan
- 42 Meegezogen in de vechtscheiding
- 48 Het verschil
- 51 Advocaat en algoritme
- 52 'Arbeidsmarkt liever herijken, dan het tuintje aanharken'
- 57 De dealmaker
- 58 Praktijk

60

N van de nova

60 Alexander Leuftink treedt toe tot de algemene raad

- 61 Twee nieuwe leden raad van advies benoemd
- 62 Vrije advocaatkeuze vaak in het geding bij rechtsbijstandsverzekering
- 66 Vacature
- 67 NOvA ondertekent manifest tegen agressie en geweld
- 69 DilemmApp
- 70 Kort nieuws en wetgevingsadvies
- 73 Voor de balie
- 75 Transfers
- 76 Van de tuchtrechter

J juridisch

- 81 Juridische opinie: Het recht op een mondelinge behandeling
- 85 Juridische opinie: Mediation in strafzaken: waarom zou je het als advocaat steunen of stimuleren?
- 91 Kroniek Aansprakelijkheidsrecht**
- 99 Kroniek Insolventierecht

Kijk voor het actuele nieuws op advocatenblad.nl

De persoonlijke partner met aandacht

Wij zijn VLC & Partners: jouw persoonlijke partner voor verzekeringsadvies, risicoanalyses en consultancy. We staan graag naast je: want jij bent die business professional die altijd verder kijkt en ambities waarmaakt. Deze mentaliteit van 'doen' vinden wij prachtig! Wij bieden het juiste inzicht voor de meest uiteenlopende uitdagingen binnen de zakelijke dienstverlening.

Met een enorm divers team op het gebied van aansprakelijkheid voor advocatuur, architectuur en notariaat kan je rekenen op to-the-point advies. Zo kunnen we samen het allerbeste succes behalen. Daarbij stellen we ons flexibel op en spreken de taal van elke ondernemer. Kortom: wij kennen je en vechten voor je zaak. Want jouw ambitie verdient de juiste kennis.

Met alle kennis in huis, adviseren we enkel het hoogstnodige.
Dát maakt ons een betrouwbare en vernieuwende partner.

Benieuwd hoe we jouw specifieke vraagstuk aanpakken? We gaan graag met je het gesprek aan.

WWW.VLC-PARTNERS.NL/BUSINESS-PROFESSIONALS

VERKENNEN ▼ VOORKOMEN ▼ VERZEKEREN

VLC & PARTNERS
AANDACHT VOOR AMBITIE

Realiseer meer declarabele uren als advocatenkantoor

Ontdek de 3 redenen waarom al meer dan 30.000 advocaten & juristen in Europa werken met Kleos:

- **Alles-in-1-software voor uw advocatenkantoor**
Dossierbeheer, tijdschrijven, facturatie en boekhouding in één.

- **Clëntenportaal**
Communiceer sneller met cliënten via het online cliëntenportaal, beveiligd conform NOVA richtlijnen.

- **E-mailintegratie Outlook**
Sla mailcorrespondentie automatisch op in dossiers

Probeer Kleos nu 3 maanden gratis en vrijblijvend.

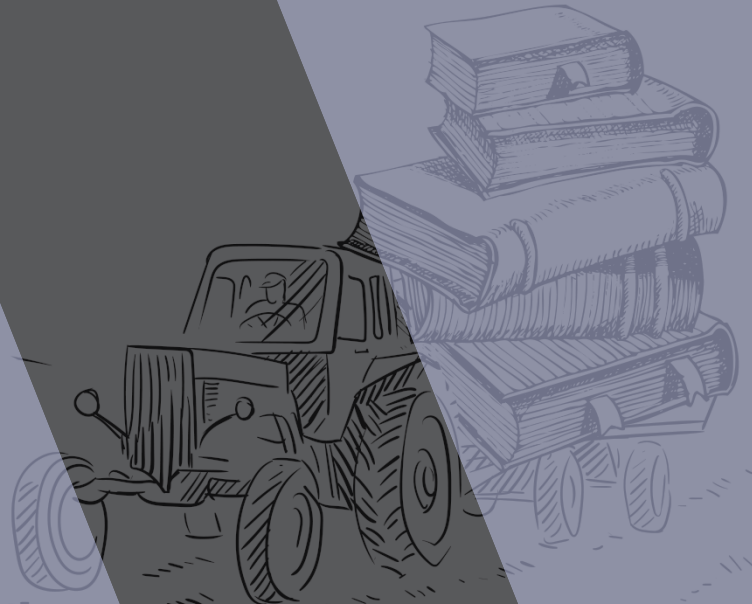

Scan de QR-code of ga naar:
www.wolterskluwer.com/nl-nl/solutions/kleos om uw proefperiode aan te vragen.

Meer info? Neem contact op met onze accountmanager:
edin.husagic@wolterskluwer.com
of bel 06 215 422 18.

16

Test je kennis met
de tuchtquiz 2023

actueel

Nieuws

— Weerwind hakt knoop
over toezicht door

Nieuws

— Toezicht binnen of buiten de balie?
Drie wijzen op zoek naar de balans.

gespot op social media

twitter

Advocatenkantoor Bos

Vandaag een slachtoffer advocaat die een vordering verhoogt van 3700 naar 5700 en de kosten rechtsbijstand van 156 (pro deo eigen bijdrage) naar 7700 (we besloten alsnog op uurtarief en de toevoeging niet ter declaratie in te dienen). Pr bracht dat weer terug naar 156.

linkedin

Chantalle Kiela-Damen

Recht op wifi 📶
 Recht op een geheim dagboek 📖
 Recht op sport 🏆
 Zijn dat nou kinderrechten of niet? 💡

Deze vragen werden gesteld in de 'Groep 8 kinderrechten quiz' van vandaag ✂️

Tijdens de beroepen dag van de Dr. de Visserschool in Breda mocht ik namens Van Iersel Luchtman Advocaten vertellen over het prachtige beroep van de advocaat. En dat deden we dus in de vorm van een Kahoot. De eerste prijs van het winnende team was een gelddonatie aan het Wereldnatuurfonds. Een maatschappelijk relevant beroep vergt tenslotte een maatschappelijk verantwoorde prijs. 🏆

De jongens en meiden van groep 8b hebben het echt geweldig gedaan. Vol enthousiasme streden ze samen voor de winst, een uitstekend staaltje teamwork. Prima kwaliteit voor een advocaat in de dop. Wellicht is hiermee een beginnetje gemaakt voor een glansrijke toekomst in de advocatuur.

[#advocaat](#) [#beroependag](#) [#teamwerk](#)

linkedin

Amsterdamse Orde van Advocaten

In de Rode Hoed in Amsterdam opende minister Franc Weerwind vanochtend de conferentie van de FBE · Fédération des Barreaux d'Europe. In zijn verhaal wijst de minister op de 'balanceeract' voor zowel de advocatuur als de wetgever: Enerzijds de belangen om de georganiseerde misdaad krachtig te bestrijden en anderzijds het instandhouden van een sterke rechtsstaat waarin de advocatuur onafhankelijk van de staat moet kunnen opereren. Hoewel de maatschappij complexer wordt en druk van georganiseerde misdaad buitensporige excessen meebrengen, moeten we ons in het beleid niet focussen op incidenten maar op de grote meerderheid van advocaten die zich onafhankelijk, deskundig en integer inzetten voor de rechtsstaat – aldus de minister. [#fbe](#) [#ethicaldilemmas](#)

instagram

Pleitvereniging D.J. Veegens

Met gepaste trots stellen wij aan jullie voor: het h.t. 39ste bestuur der D.J. Veegens!

Van links naar rechts: Penningmeester: Franka Kramer. Vice-voorzitter/Commissaris interne betrekkingen: Anna Bakx. Voorzitter: Caroline van den Bos. Secretaris: Jelsye Mendes Correia. Commissaris externe betrekkingen: Moise Koning.

’ citaat

‘Commerciële kantoren hebben recruiters die studenten binnenhalen. Met mooie websites en luxe evenementen. Zoiets zouden wij ook kunnen doen.’

Sociaal advocaat Ria van Seventer op een discussiemiddag eind juni, georganiseerd door de Vereniging Sociale Advocatuur Nederland.

🎧 tuchtcast

Passend en geboden

Luister naar de vierde aflevering van de podcast *Passend en geboden*.

In een halfuur praten de advocaten Tjitske Cieremans en Robert Sanders luisteraars bij over recente uitspraken in tuchtzaken.

Aan bod komen onder meer: de geruchtmakende uitspraak over de advocaat-onderzoeker, een advocaat die zijn vergewisplicht veronachtzaamde, een advocaat die de rechter wezenlijke informatie onthield, praten met de wederpartij op de gang voor de zitting, een typisch geval van *ne bis in idem* en een zaak waarin de advocaat zich namens cliënt grievend uitliet.

De Tuchtcast *Passend en geboden* is te vinden in Apple Podcast, op Spotify en via de website van het *Advocatenblad*.

📄 column

De fax van Fokkens

In 2003 stuurde ik een fax aan procureur-generaal Fokkens om een afschrift op te vragen van een onherroepelijke veroordeling in een fraudezaak.

Ik moest daaraan denken toen de Hoge Raad recent de openbaarheid van rechtspraak verruimde voor burgers die zich willen informeren over lopende rechtszaken, of die een uitspraak willen opvragen in een bepaalde zaak. Wie wil weten in welke procedures de buurman is verwickeld, tegen wie en in welke fase die procedures verkeren, kan dat voortaan opvragen bij de griffie.

De rechtspraak was sluipenderwijs de afgelopen jaren minder publiek geworden. Waar 25 jaar geleden de rolzitting nog een echte zitting was, waar zaken en partijnamen werden uitgeroepen, is dat tegenwoordig een besloten administratieve handeling geworden. En niet alleen dat, naar nieuwe standaard-arresten wordt meestal anoniem verwezen, waardoor er talrijke X- vs. Y-arresten bijkomen. Het doet terugverlangen naar de bordewijkiaanse partijnamen van weleer als Blaauboer/Berlips en Baris/Riezenkamp.

Mijn fax aan Jan Watse Fokkens was op verzoek van journalist Eric Smit. Hij was getipt dat de bekende vastgoedbaas en vleeshandelaar Eddy de Kroes in de jaren tachtig wegens fraude was veroordeeld. Smit schreef er een artikel over in *Quote*. Slagerijconcern de Vleeschmeesters was eind jaren zeventig betrokken geweest bij grootschalige fraude rond importheffingen. Dat was een saillante affaire, met name vanwege de raad van commissarissen van de Vleeschmeesters, onder wie CDA-prominenten als voormalig minister-president Barend Biesheuvel en Anton Dreesmann van Vendex. Eddy de Kroes werd door justitie als het brein achter de fraude gezien. Zijn veroordeling tot twee jaar gevangenisstraf werd in 1987 door de Hoge Raad bekrachtigd. Hij was echter nooit achter de tralies beland, zo werd in *Quote* onthuld. Daags na de publicatie werd De Kroes alsnog gearresteerd. Uit zijn kluis toverde hij een brief van het OM tevoorschijn waarin stond dat zijn straf niet zou worden geëxecuteerd. En zo liep hij enkele dagen later zijn cel alweer uit. De vrijbrief was hem verstrekt in opdracht van een nooit bekend geworden magistraat. Of het corruptie was of een vriendendienst, is nooit achterhaald. Feit is wel dat het een klassiek voorbeeld was van klassenjustitie.

De zaak van De Kroes maakt ook duidelijk hoe belangrijk openbaarheid van rechtspraak is. Fokkens faxte destijds binnen een uur het gevraagde arrest.

Alsof het al die tijd op zijn bureau had klaargelegen.

door Matthijs Kaaks

NEDERLANDS
REGISTER
GERECHTELIJK
DESKUNDIGEN

LID COLLEGE
GERECHTELIJK
DESKUNDIGEN
Advocaat

Het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD) is bij wet ingesteld om de kwaliteit van de inbreng van gerechtelijk deskundigen in Nederland te borgen en versterken.

Vanwege het bereiken van het einde van de benoemingstermijn neemt ons Collegelid Advocatuur afscheid. Vanwege het belang van de advocatuur hecht het College aan vertegenwoordiging uit dit veld. Als lid van het onafhankelijk College van het NRGD bent u met uw collega's verantwoordelijk voor het beleid en de uitvoering ervan.

Functievereisten

Wij zijn op zoek naar een advocaat met ruime ervaring met deskundigen in het strafrecht. Kennis van het bestuursrecht en/of civiel recht als bestuurlijke ervaring strekt tot aanbeveling.

Tijdsbeslag: 1 dag per maand

Informatie: www.nrgd.nl of neem contact op met de heer mr. M.M.A. Smithuis, arts np (secretaris College) of met de Voorzitter van het College, de heer mr. drs. F.A.M. Bakker.

Telefoonnummer: 06 - 48 13 21 84.

Reactie: u kunt uw belangstelling, met curriculum vitae, richten aan c.m.p.van.bekum@nrgd.nl

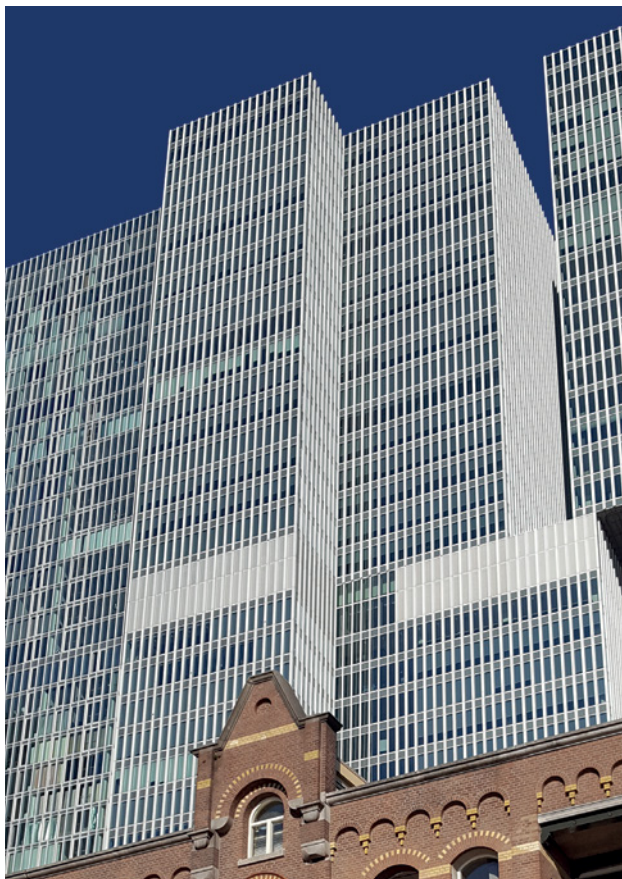
mr.
in opleidingen

Wij zijn op zoek naar:

Office manager +
cursuscoördinator

Heb je interesse? Leuk! Bekijk de
vacature op onze website.

mrinopleidingen.nl

DÉ PARTNER VOOR DE ADVOCATUUR

Wij zijn een ambitieus gerechtsdeurwaarders-
kantoor en **dé partner voor de advocatuur.**

Wij staan voor een accurate behandeling van
uw opdrachten, een vast contactpersoon voor
uw vragen en natuurlijk het zeer snel betekenen
van uw exploiten door heel Nederland.

GERECHTSDEURWAARDERS
**VELTHOVEN
DE KONING**

Laagjes 4-B • 3076 BJ Rotterdam
010 - 820 88 16 • opdracht@vdk-gdw.nl

www.vdk-gdw.nl

 in beeld

Overtuigende jongeling

— beeld **Academie voor de Rechtspraak**

Er zijn veel manieren om een goed pleidooi te houden, maar een authentiek pleidooi is het meest overtuigend. Het zijn de woorden van Bas Hopman (27) (foto links). Hij voegde de daad bij het woord en won de Landelijke Pleitwedstrijden 2023, op 16 juni bij de rechtbank in Utrecht. De eerstejaars advocaat-stagiair bij SAP Letselschade Advocaten in Amersfoort mocht zangeres Glenda Haas bijstaan. De landelijk zeer bekende maar volstrekt fictieve zangeres had een contract gesloten voor tien optredens, maar daar kwam niets van terecht. Negatieve berichtgeving over Haas bleek desastreus voor de kaartverkoop. De concertorganisator hield de zangeres verantwoordelijk, wilde van de overeenkomst af en eiste een schadevergoeding. Aan Hopman de schone taak verweer te voeren. Dat deed hij met verve. Met zijn pleidooi slaagde hij erin de zwartepiet

door te schuiven naar de juicekanalen, die een twijfelachtige rol zouden hebben gespeeld. Verder betwistte hij met succes dat Haas de concertorganisator tijdig had moeten informeren over de negatieve berichten.

De jury, onder wie rechter Marlien Verhoef (foto midden) en senior adviser Ewout Goudsmedt bij De Brauw Blackstone Westbroek, vond Hopman stellig en overtuigend. 'Alles was goed. Het pleidooi had een mooie structuur en er werd gebruikgemaakt van mooie voorbeelden.'

Hopman ziet zijn overwinning als erkenning voor hard werk, toewijding en pleitvaardigheden. 'Blijf trouw aan jezelf en aan je eigen stijl,' is zijn tip voor andere jonge advocaten. 'Het kan zijn dat je onder de indruk bent van iemand en dat je wilt proberen om op exact dezelfde manier te pleiten, maar doe dat vooral niet.'

Waaikhond achter een hek binnen de balie

— door **Kees Pijnappels**

De nieuwe landelijk toezichthouder voor de advocatuur gaat op papier deel uitmaken van de NOvA, maar komt er in de praktijk los van te staan. De kosten zijn voor rekening van de balie.

Hij nam er de nodige tijd voor, maar kort voor het politieke zomerreces hakte minister Franc Weerwind dan toch de knoop door. In een brief aan de Tweede Kamer zette hij uiteen hoe het nieuwe model voor het toezicht op de advocatuur eruit moet komen te zien. Daarmee maakte hij een voorlopig einde aan een slepende discussie waarbij de gemoederen soms hoog opliepen. Geen van de betrokken partijen binnen de balie zal onverdeeld gelukkig zijn met het ministeriële besluit, dat daarmee een goede kans van slagen lijkt te maken. Belangrijk gegeven is dat de nieuwe Onafhankelijk Toezichthouder Advocatuur (OTA) een formeel orgaan wordt van de NOvA. Daarmee komt Weerwind tegemoet aan een dierbare wens van de NOvA die toezicht op de advocatuur per se binnen de balie wil houden. Beter de slager die het vlees keurt, dan een loodgieter die er geen verstand van heeft, is daarbij de gedachte. De OTA wordt dus geen zelfstandig bestuursorgaan, zoals eerder in een brief bepleit door 25 (oud-)advocaten, bestuurders en wetenschappers. Waarom de minister tot zijn keuze is gekomen, wordt uit zijn brief niet helemaal duidelijk. Wel schrijft hij: ‘Bij de inrichting van het toezicht moet er een balans gevonden worden tussen enerzijds de onafhankelijkheid van het toezicht ten opzichte van de onder toezicht gestelde advocaten en de organen binnen de NOvA en ander-

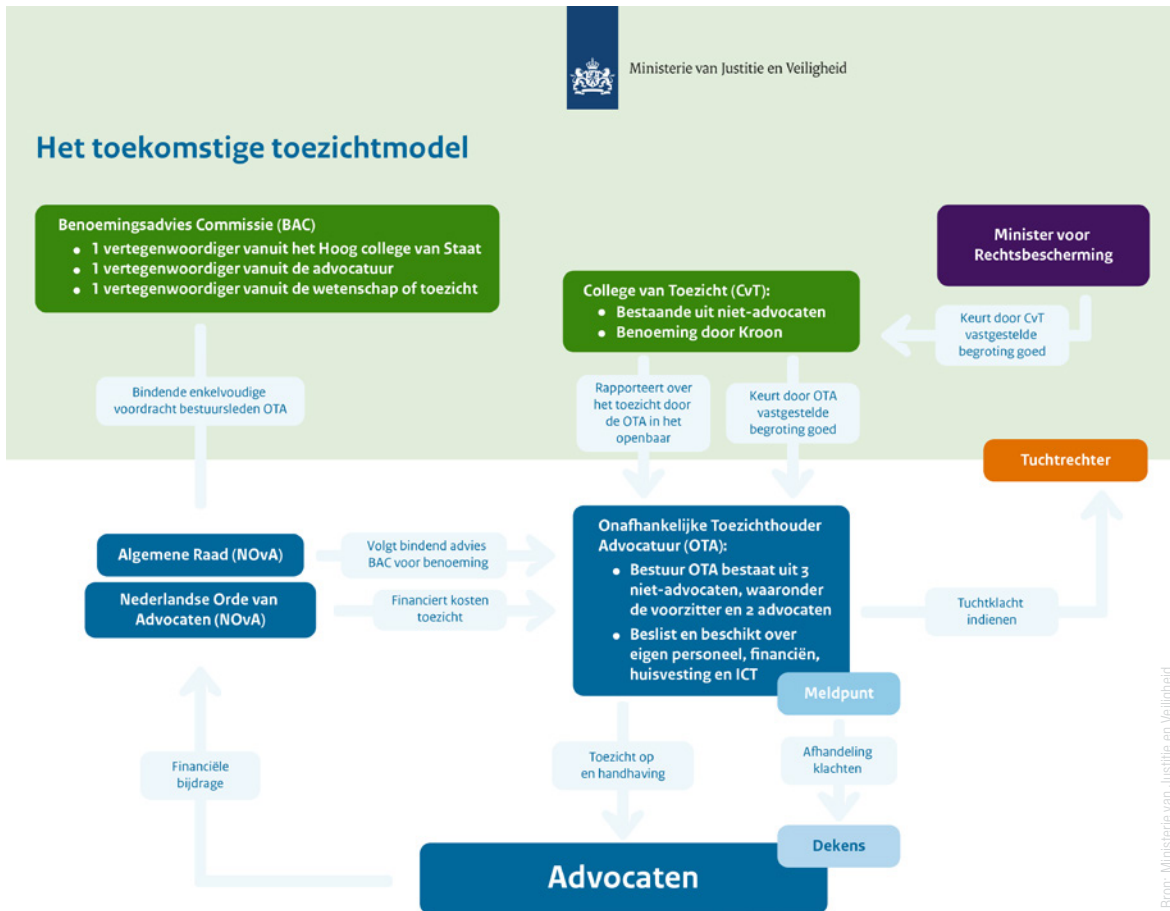
zijds de onafhankelijkheid van de advocatuur ten opzichte van de overheid.’

WAARBORGEN

Weerwind baseert zijn besluit mede op het advies van drie hoogleraren, die hij eerder dit voorjaar vroeg de gordiaanse knoop te ontwarren. Ook zij kiezen niet eenduidig voor een toezichthouder binnen of juist buiten de advocatuur. Beide scenario's zijn mogelijk, zolang ‘ongewenste beïnvloeding’ maar wordt voorkomen. De hoogleraren schrijven in hun advies: ‘Het betekent dat als de toezichthouder dichter bij de Staat wordt gepositioneerd, er meer waarborgen nodig zijn om beïnvloeding vanuit de Staat te voorkomen. Omgekeerd geldt ook dat als de toezichthouder dichter bij de advocatuur wordt gepositioneerd, er meer waarborgen nodig zijn om beïnvloeding vanuit de advocatuur te voorkomen.’

Weerwind volgt die raad op en bouwt een serie waarborgen in. Zo komt de OTA in letterlijke zin los te staan van de NOvA. Het nieuwe instituut kan zelfstandig beslissen en beschikken over personeel, huisvesting en ICT. Daarnaast stelt de OTA zelf zijn begroting op. Zodra die is goedgekeurd door het college van toezicht dient de NOvA het benodigde geld in één keer over te maken. De NOvA zal de kosten van de OTA doorbelasten aan individuele advocaten, maar krijgt

van de minister de ruimte om te differentiëren. Het bestuur van de OTA telt straks vijf personen. Waar de algemene raad van de NOvA had voorgesteld om te kiezen voor drie vrijgestelde advocaten en twee niet-advocaten, draait Weerwind die verhouding om: de meerderheid, onder wie in ieder geval de voorzitter, is geen advocaat. Bovendien krijgt de algemene raad van de NOvA nauwelijks iets te zeggen over de samenstelling van het OTA-bestuur. Weerwind roept een speciale benoemingsadviescommissie in het leven die een bindende voordracht doet, waarna de algemene raad formeel benoemt. De benoemingscommissie bestaat uit een lid van een Hoog College van Staat, een vertegenwoordiger vanuit de advocatuur en een vertegenwoordiger vanuit de wetenschap of het toezicht.

LOKALE DEKENS

Met de oprichting van de OTA komt ook de toezicht houdende taak van de lokale deken volledig te vervallen. Diverse pogingen van de deken om zichzelf op dat vlak toch nog een rol toe te bedelen, zijn vruchteloos gebleken. Weerwind ziet de deken als vertrouwenspersoon voor advocaten. Tegelijkertijd behouden ze 'een belangrijke rol' bij de tuchtklachtbehandeling zoals bedoeld in artikel 46c van de Advocatenwet. De deken mag echter niet meer een 'klacht in het algemeen belang' bij de tuchtrechter neerleggen. Die be-

voegdheid is straks slechts voorbehouden aan de OTA. Om te zorgen dat de nieuwe toezichthouder daadwerkelijk gevoed wordt met signalen over het functioneren van advocaten, komt er één landelijk meldpunt, dat wordt ondergebracht bij de OTA. Burgers, bedrijven en organisaties kunnen daar terecht met alle klachten, signalen en meldingen over advocaten. De OTA beslist vervolgens wat ermee gebeurt. Tuchtklachten worden doorgezet naar de lokale deken voor verdere afhandeling.

De OTA mag straks ook tuchtklachten aanhangig maken of vragen om een spoedschorsing, maar handhaaft vooral langs bestuursrechtelijke weg. Formeel wordt de OTA toezichthouder op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb). Hij krijgt de bevoegdheid om een bestuurlijke boete of een last onder dwangsom op te leggen aan individuele advocaten. Die kunnen zich daar vervolgens bij de bestuursrechter tegen verweren.

Ook de nieuwe toezichthouder krijgt iemand die over de schouders meekijkt. Dat wordt het al bestaande college van toezicht (CvT). Ook hier wil Weerwind voorkomen dat het toezicht 'te veel naar binnen gericht is'. Het CvT komt straks dan ook te bestaan uit drie leden van buiten de advocatuur die worden benoemd door de Kroon. De algemeen deken maakt er niet langer deel van uit.

Drie.. wijzen op zoek naar evenwicht — door Kees Pijnappels

Het is zoeken naar een goed evenwicht, concludeerden drie hoogleraren, nadat minister Weerwind hen vroeg hem uit het labrynt van het toezicht te leiden. De nieuwe toezichthouder kan zowel bij de Staat als bij de advocatuur worden ondergebracht.

Als stelselverantwoordelijk minister stond Franc Weerwind eind vorig jaar voor de uitdaging een knoop door te hakken over het advocatuurlijk toezicht. Bepaald niet gemakkelijk, want verschillende betrokken partijen probeerden hem te overtuigen van hun visie en consensus was ver te zoeken.

Vandaar dat de D66-bewindsman zijn toevlucht zocht tot drie wijzen. Hij vroeg de hoogleraren Annetje Ottow (Economisch publiekrecht), Sjoerd Zijlstra (Staats- en Bestuursrecht) en Thomas Schillemans (Bestuur en beleid) om raad. Hamvraag was: waar kan de nieuwe toezichthouder het best gepositioneerd worden: binnen of buiten de beroepsgroep?

Het wetenschappelijk advies kwam dit voorjaar, in een gespreksverslag van een vergadering eind maart op de VU in Amsterdam. Dat er een nieuwe toezichthouder moet komen, is voor de drie wetenschappers zonneklaar. 'Een goede, betrouwbare en fatsoenlijke advocatuur is van zeer groot maatschappelijk belang,' constateren ze, en het toezicht daarmee ook. 'Het bewaken of de individuele advocaat, en daarmee de advocatuur als geheel, voldoet aan de eisen die daaraan moeten worden gesteld, is cruciaal. De bestaande mechanismen om toezicht te houden, zijn daarvoor onvoldoende gebleken.' Het staat voor de drie rondetafeldeelnemers vast dat er één landelijk toezichthouder op de advocatuur moet komen. De huidige toezichtrol van de lokale deken komt daarbij te vervallen.

RINGFENCE

Nu was dat allang het voornemen van de minister én beroepsgroep, dus aan die wijze raad had Weerwind

niet zoveel. Hij wilde vooral antwoord op die eerste vraag. Moet het een orgaan worden van de NOvA of liever een zelfstandig bestuursorgaan (zbo), net zoals bijvoorbeeld de Autoriteit Financiële Markten (AFM)?

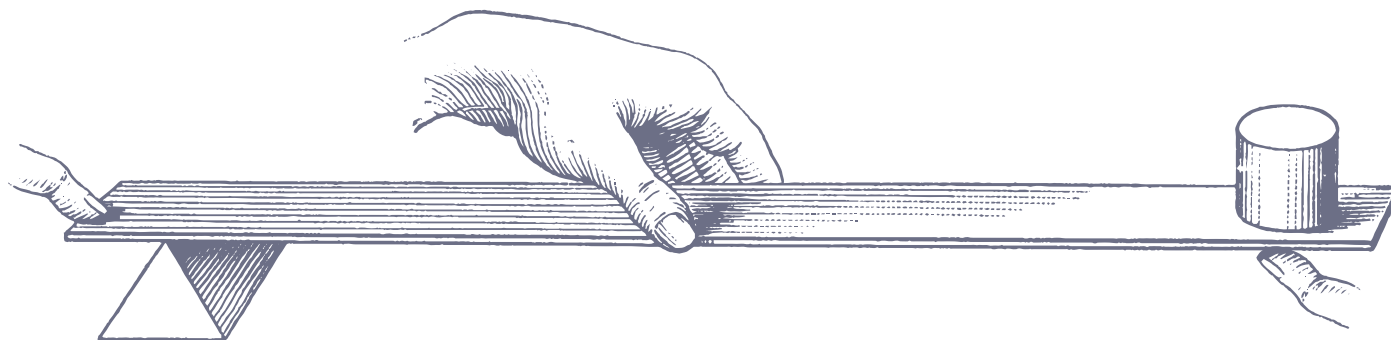
Het gespreksverslag van de drie wijzen biedt op dat punt geen helderheid. In ieder geval dient de toezichthouder wettelijk bevoegd en onafhankelijk te zijn, effectief en transparant te opereren en verantwoordelijkheid aan de dag te leggen. Als niet aan deze basisprincipes wordt voldaan, kan positionering binnen de NOvA niet aan de orde zijn. 'Dan zijn er onvoldoende checks-and-balances. Als de toezichthouder binnen de NOvA wordt gepositioneerd, moet sprake zijn van een "ringfence". Er mag volstrekt geen bemoeienis zijn met de toezichthouder door andere organen van de NOvA.'

Maar een volstrekt onafhankelijk toezichthouder brengt ook het risico met zich mee dat hij zijn werk niet goed doet, waarschuwen de hoogleraren tegelijkertijd. Inactiviteit, onjuiste focus, te zwak of juist te stevig ingrijpen liggen op de loer.

Eigenlijk maakt het niet zoveel uit waar de nieuwe toezichthouder wordt gepositioneerd, stellen de drie, zolang de onafhankelijkheid ten opzichte van Staat en advocatuur maar wordt gegarandeerd. 'Vanuit dit perspectief kan de toezichthouder zowel binnen als buiten de advocatuur worden gepositioneerd; het gaat om het zoeken naar een juiste balans.'

BEÏNVLOEDING

Conclusie is dat bij het inrichten van de landelijk toezichthouder zowel Staat als advocatuur nodig is. 'De Staat is verantwoordelijk voor onder meer het maken

van wetgeving. Maar ook de specifieke deskundigheid vanuit de advocatuur is van belang bij het vormgeven van een landelijk toezichthouder.'

Het gaat daarom vooral om de vraag hoe ongewenste beïnvloeding kan worden voorkomen, zo menen ze. 'Het betekent dat als de toezichthouder dichterbij de Staat wordt gepositioneerd, er meer waarborgen nodig zijn om beïnvloeding vanuit de Staat te voorkomen. Omgekeerd geldt ook dat als de toezichthouder dichterbij de advocatuur wordt gepositioneerd, er meer waarborgen nodig zijn om beïnvloeding vanuit de advocatuur te voorkomen.'

Beide varianten hebben hun voor- en nadelen, vinden ze. Een extern toezichthouder kan het gevoel van medeverantwoordelijkheid voor het eigen functioneren van de advocatuur verminderen. Bovendien valt een zbo uiteindelijk altijd onder ministeriële verantwoordelijkheid. 'Dat kan spanning opleveren met de rol van de advocatuur als structurele tegenmacht tegen de Staat.'

Andersom biedt een zbo het voordeel dat er meer afstand is tot de advocatuur. Het wordt moeilijker 'even binnen te lopen' voor een praatje. 'Er bestaan zorgen over mogelijke organisatorische beïnvloeding binnen de PBO NOVA. Dit is des te belangrijker nu de toezichthouder stevige sanctiebevoegdheden krijgt; het opleggen van een sanctie aan een advocaat (een dwangsom, maar ook *naming-and-shaming*) heeft uitstraling naar de gehele beroepsgroep, en het risico is niet denkbeeldig dat getracht wordt de besluitvorming van de toezichthouder te beïnvloeden.'

HEILIGE GRAAL

De drie hoogleraren noemen de formele positie van de toezichthouder 'niet de heilige graal voor het hebben van goed toezicht'. Andere factoren zijn zeker zo belangrijk, zoals de invloed van (sociale) media-aandacht en de politieke actualiteit. 'Het gaat ook om niet-juridische elementen als maatschappelijke status, gezag en reputatie, en vooral het hebben van een rechte rug van de bestuurders en de toezichthouders.'

De gewenste rechte rug stelt hoge eisen aan het bestuur, aldus de drie wijzen. 'Omdat de discussie lange tijd is gevoerd vanuit het perspectief van de toezichthouder als orgaan van de advocatuur zelf, lijkt veelal te worden gedacht aan bemensing door personen die de

'Vanuit dit perspectief kan de toezichthouder zowel binnen als buiten de advocatuur worden gepositioneerd; het gaat om het zoeken naar een juiste balans'

advocatuur door en door kennen, dat wil zeggen advocaten of oud-advocaten. Daarbij wordt eraan voorbijgegaan dat het primair moet gaan om expertise als toezichthouder.' Ze noemen daarnaast ook financiële deskundigheid, kennis op het gebied van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme.

Of de juiste stevige bestuurders voor de toezichthouder kunnen worden gevonden, moet nog blijken. De hoogleraren hebben zo hun twijfels. 'De voorzichtige inschatting is dat dit bij een zbo makkelijker is, omdat de drempel voor potentiële kandidaten lager is. Er geldt wellicht een lager afbreukrisico.'

KOSTEN

Wat de nieuwe toezichthouder gaat kosten, is voornamelijk onduidelijk. Wel is duidelijk dat de rekening volledig bij de advocatuur komt te liggen. Mogelijk is dat de prijs voor inbedding binnen de beroepsgroep. De drie hoogleraren geven ook hun gedachten mee over de financiering. Ze suggereren onafhankelijk advies in te winnen over de nodige capaciteit van de OTA. 'De omvang van de begroting is hiermee namelijk sterk verweven, en daarmee onder meer de effectiviteit van het toezicht.'

Verder opperen ze dat ook de overheid gaat meebetalen. Dat zou niet onlogisch zijn, omdat de kosten mede verband houden met de naleving van wetgeving. Bovendien ondervangt dat een ander risico. 'Onvoldoende lijkt te worden onderkend dat ook voorkomen moet worden dat de advocatuur zelf de geldkraan van de toezichthouder dichtdraait.'

Bent • u pijk belaster?

Tuchtquiz
2023

Het is weer zomer, tijd voor de tuchtquiz! Beantwoord de vragen en ontdek in hoeverre u een gevaar bent voor het advocatuurlijke ecosysteem. Uitkoopregeling is helaas niet voorhanden.

— door **Trudeke Sillevius Smitt & Linus Hesselink**

1. DE KEUS IS AAN U

Je krijgt een vrouw in de piketdienst die verdacht wordt van behoorlijk zware delicten. Ze is jong en niet eerder verdachte geweest. Op basis van haar verhaal adviseer je haar een verklaring af te leggen. Je vertelt haar dat je haar pas later kunt bijstaan bij het verhoor omdat je nog andere meldingen hebt. Je laat haar de keus: meteen verhoor zonder, of later met bijstand. De vrouw klaagt achteraf dat je had moeten zeggen dat ze op verhoorbijstand moest wachten. Terecht?

- A. Ja, verhoorbijstand is mede bedoeld om cliënten tegen zichzelf te beschermen.
- B. Nee, want je hebt haar op basis van wat ze jou vertelde correct geadviseerd.
- C. Nee, dit geldt alleen als verdachten minderjarig of kwetsbaar zijn.
- D. Ja, verhoorbijstand is verplicht.

2. HOUDT HET EEN KEER OP?

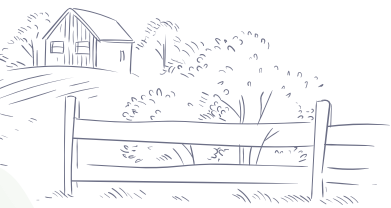
Een cliënt dient tegen jou een klacht in. De voorzitter van de Raad van Discipline verklaart deze kennelijk ongegrond, maar de cliënt gaat in verzet. De Raad van Discipline verklaart het verzet gegrond en acht de klacht gegrond maar legt geen maatregel op. Kan je cliënt hiertegen in hoger beroep?

- A. Ja, want er is geen sanctie opgelegd.
- B. Nee, want de klacht is gegrond verklaard.
- C. Nee, na verzet is hoger beroep uitgesloten.
- D. Ja, want een klager kan altijd in beroep tegen een beslissing van de raad.

3. BINNEN IS BINNEN

De ex van je cliënte wil haar geen alimentatie meer betalen, volgens hem woont ze samen. Je wilt wel een toevoeging aanvragen voor het geschil, maar bedingt dat cliënte meteen incassomaatregelen moet nemen – lukt het de achterstallige alimentatie te innen, dan zul je de toevoegingsaanvraag intrekken. Mag dat van de tuchtrechter?

- A. Ja, je mag immers ook met een cliënt afspreken dat die volledig afziet van een toevoeging; een voorwaardelijke afstandverklaring gaat minder ver.
- B. Nee, het gaat om de vraag of de cliënt er recht op heeft; anders loopt de cliënt door jou het risico om de te veel betaalde alimentatie niet te kunnen restitueren.
- C. Dat hangt ervan af hoe groot de kans is dat de rechter de vordering van de cliënt ook toewijst.
- D. Nee, je had de incassomaatregelen zelf in gang moeten zetten.

Jurist-ondernemer zoekt buitenpatroon t.b.v. NOVA beroepsopleiding

Gemotiveerde begin vijftiger, na (juridisch werk) in immigratie en in het internationale humanitaire veld (o.a. UNHCR), in de context van een midlife carrière-switch en na afronden van rechtenstudie (cum laude), met inmiddels 5 jaar praktijkervaring in juridische advisering en procederen middels mijn eenmanszaak, wil graag de advocatuur in. Zie meer bio op mijn website en LinkedIn. Ik hoor graag van u.

mr. drs. G.H.A. van den Heuvel
Laan van Wateringse Veld 855
2548 BP 's Gravenhage

T 070 2210 420
M 06 191 820 67
E info@vandenheuveljuristen.nl
W www.vandenheuveljuristen.nl

FRAGOMEN

www.fragomen.com

A World of Difference in Immigration

We are hiring in Amsterdam!

At Fragomen, we don't just facilitate immigration—we create opportunities. From individuals and small local businesses to the world's largest companies, we provide advisory, consultancy and immigration services around the world.

We are looking for a fully (or partially) qualified Lawyer to join our office in Amsterdam, to play a critical role in supporting the growth of the Dutch practice.

For more information please scan the QR code or contact Emilie Honner-Nolan ehonner@fragomen.com.

ADVOCAAT GEZOCHT

Zumpolle Advocaten in Utrecht is vanwege het grote aanbod aan zaken op zoek naar een ondernemende advocaat die ons kantoor wil komen versterken.

Zumpolle Advocaten is een gespecialiseerd advocatenkantoor van tien advocaten met een sociaal hart en grote maatschappelijke betrokkenheid.

Wij hebben plek voor advocaten die actief zijn op een of meerdere van de volgende rechtsgebieden: sociale zekerheid, arbeidsrecht, familie-recht, migratierecht, algemeen civiel, AOV/letselschade, huurrecht en strafrecht.

Bij ons bepaal je zelf welke zaken je inneemt, deel je je eigen tijd in en werk je zelfstandig. Wij versterken elkaar door kennis, ervaring en netwerken te delen en samen te werken, daarbij ondersteund door ons secretariaat. Wij hechten aan een open en ongedwongen werksfeer, waar genoeg ruimte is voor gezelligheid.

MEER INFORMATIE:

Marloes Sterrenberg
030 - 23 33 248 of
sterrenberg@zumpolleadvocaten.nl
www.zumpolleadvocaten.nl

ZUMPOLLE
ADVOCATEN

CIVIELE CASSATIE, PROCESBEGELEIDING OF PREJUDICIËLE VRAAG BIJ DE HOGE RAAD?

Alt Kam Boer advocaten

Zie onze website www.altkamboer.com voor een track record van de afgelopen 25 jaar.
Vaste prijsafspraken mogelijk.

Info: mrs. H.J.W. Alt en W.A. Jacobs
Bezoekadres: Statenlaan 28, 2582 GM Den Haag
T: 070 - 358 94 79 | E: alt@altkamboer.com | jacobs@altkamboer.com

4. DEKENS VOOR DEKENS

Je krijgt als deken een tegen je voorganger als deken gerichte klacht op je bureau. Je reageert in zijn plaats op de klacht. Als het tot een tuchtzitting komt, verschijn jij, waarbij je verklaart ‘voor zover nodig’ door je voorganger gemachtigd te zijn namens hem op te treden. Mag dat?

- A. Je kunt niet in de plaats van je voorganger treden, maar mag wel als gemachtigde namens hem optreden.
- B. Het is ongewenst om als gemachtigde van je voorganger op te treden; in zijn plaats treden mag wel.
- C. Je treedt van rechtswege in de plaats van je voorganger; als gemachtigde optreden is dus niet aan de orde.
- D. Je kunt niet in de plaats van je voorganger treden en mag ook niet als gemachtigde namens hem optreden.

5. HET MAXIMAAL HAALBARE

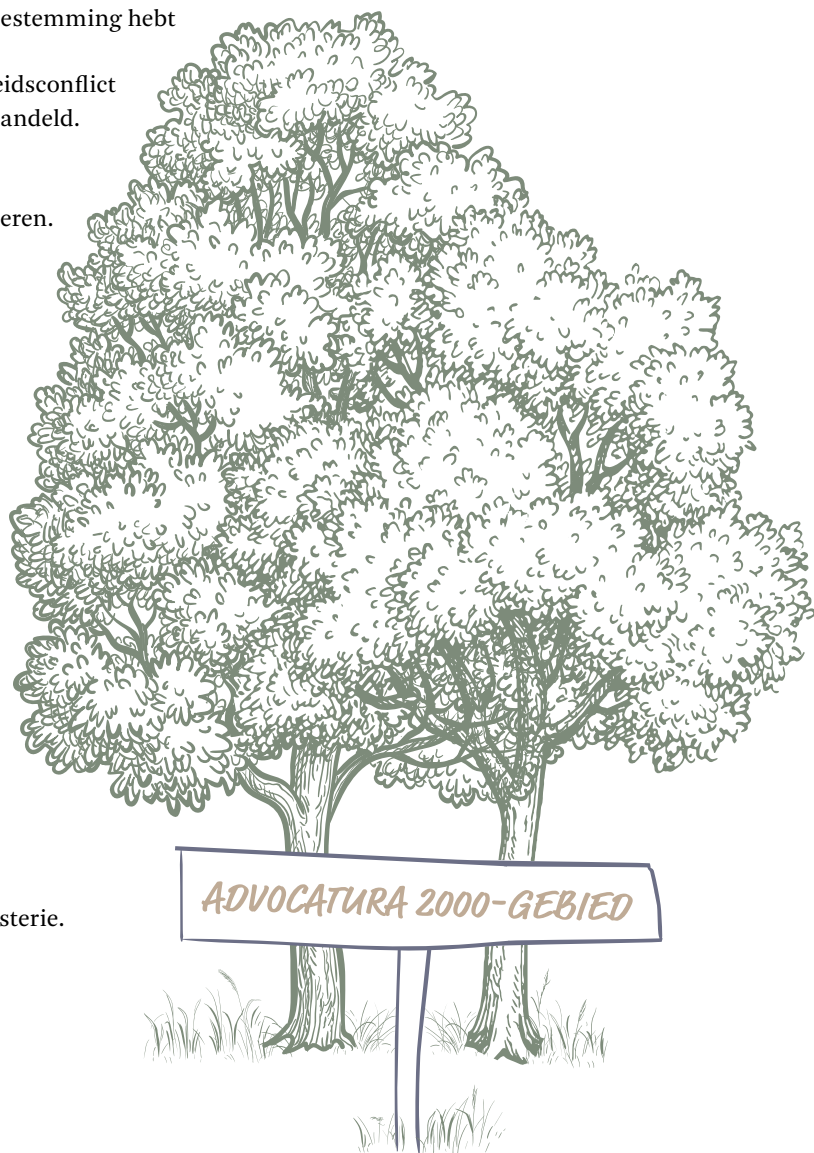
Over een arbeidsconflict – je cliënte is met vakantie om te herstellen – spreek je de advocaat van de tegenpartij. Je hebt met je cliënte nog geen strategie afgesproken, maar vertelt de advocaat al wel dat zij openstaat voor beëindiging. Over het beëindigingsvoorstel dat je vervolgens ontvangt, vertel je de cliënte dat dat het maximaal haalbare was. Niettemin klaagt zij erover dat je zonder haar toestemming hebt onderhandeld over beëindiging. Terecht?

- A. Nee, beëindiging is in deze fase van een arbeidsconflict altijd een optie en je hebt in haar belang gehandeld.
- B. Ja, want je hebt de kernwaarde vertrouwelijkheid geschonden.
- C. Nee, want ze hoeft het voorstel niet te accepteren.
- D. Ja, want alleen met haar medewerking kun je in de onderhandeling het maximaal haalbare bereiken.

6. BANG VOOR DE KLANT

Je cliënt laat zich in een e-mail aan jou bedreigend uit en hij probeert met een auto op je in te rijden. Je doet aangifte, maar de cliënt klaagt (onder meer) dat je daarbij de geheimhoudingsplicht hebt geschonden. Wat zegt de tuchtrechter?

- A. Aangifte doen tegen een cliënt is nooit toegestaan omdat de geheimhoudingsplicht absoluut is.
- B. Bij het doen van aangifte geldt de geheimhoudingsplicht niet.
- C. Aangifte doen is in uitzonderlijke gevallen toegestaan na overleg met de deken, ook rekening houdend met de partijdigheid.
- D. Aangifte doen is alleen toegestaan bij de geheimhoudersdesk van het Openbaar Ministerie.

7. MAG IK REAGEREN?

Een klager vraakt de tuchtrechter, maar krijgt bij de wrakingskamer nul op het rekest. Klager gaat in hoger beroep tegen die beslissing omdat hij de reactie van de gevraakte rechters op het wrakingsverzoek niet in kopie had ontvangen en bij gebreke van een mondelinge behandeling daarop niet heeft kunnen reageren. Is dit verzoek ontvankelijk?

- A. Ja, want het beginsel van hoor en wederhoor is geschonden.
- B. Nee, bij wrakingsbeslissingen is appel uitgesloten.
- C. Ja, bij wrakingsbeslissingen is altijd een hogere voorziening mogelijk.
- D. Nee, omdat de wrakingskamer na verzoek en antwoord een beslissing dient te nemen.

8. COMMANDIET WIST HET NIET

Je treedt op namens een commanditaire vennootschap die hotelpanden verhuurt. Namens de cv en de huurders begin je een artikel 96 Rv-procedure voor uitleg van de huurovereenkomsten. De stille vennoot laat je erbuiten, terwijl hij veel over de huurovereenkomsten weet en hij net als de cv belang heeft bij hoge huurprijzen, terwijl de behorend vennoot (mogelijk) een ander belang heeft. De Raad van Discipline – maar hoger beroep loopt nog – vindt dat je de commandiet had moeten informeren. Op welke grond?

- A. Gezien het bijzondere karakter van de artikel 96 Rv-procedure had je de stille vennoot gelegenheid moeten geven zich daarin over de kwestie uit te spreken.
- B. Je moet een stille vennoot altijd informeren over juridische procedures die je namens de cv begint.
- C. Je moet je richten op het gezamenlijke belang van de vennoten en onder omstandigheden met tegenstrijdige belangen rekening houden.
- D. Je moet het belang van de stille vennoot extra in het oog houden omdat die geen beheershandelingen mag verrichten.

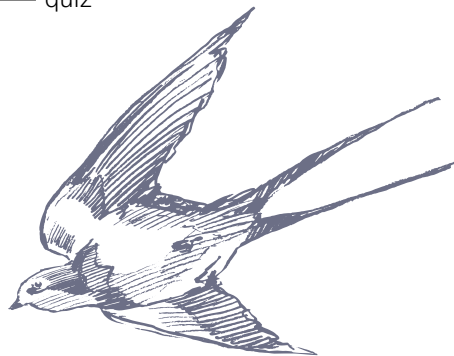
9. ONAFHANKELIJK?

Je bent huisadvocaat van een bedrijf waar een fraude-incident is geweest. Je cliënte vraagt je onafhankelijk onderzoek te doen naar de kwestie.

Wat is je antwoord?

- A. Dat kan ik als huisadvocaat niet doen.
- B. Dat kan ik alleen doen als het rapport voor intern gebruik is.
- C. Dat kan ik alleen doen als een derde het betaalt.
- D. Dat kan ik als advocaat niet doen.

10. MIJN CLIËNT HEEFT HET GEDAAN

Nadat je cliënt is overleden, vertel je de ouders via de officier van justitie dat hij jou heeft bekend hun zevenjarige vermiste dochter te hebben vermoord, opdat de ouders weten wat er met hun dochter is gebeurd. Decennia later, als je zelf gestopt bent als advocaat, vertel je hetzelfde nog eens op tv en in de krant. De deken maakt bezwaar tegen de tweede doorbreking van de geheimhoudingsplicht. Kansrijk?

- A. Nee, als je gestopt bent als advocaat kan de deken geen bezwaar meer maken.
- B. Nee, als de cliënt is overleden blijft de geheimhoudingsplicht niet onder alle omstandigheden overeind.
- C. Ja, de geheimhoudingsplicht duurt eeuwig, al kan die in zeer bijzondere gevallen worden doorbroken.
- D. Ja, je had de nabestaanden voorafgaand aan het media-optreden moeten informeren.

11. NIKS

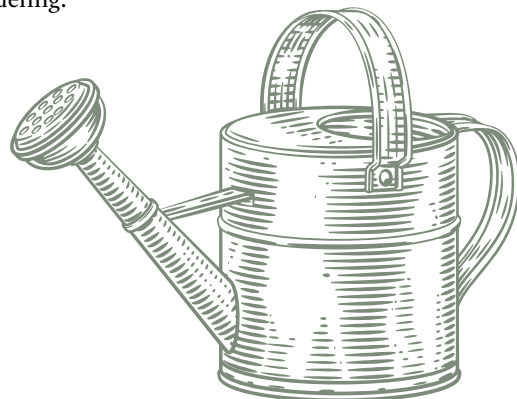
Je belooft je cliënt een bezwaarschrift in te dienen tegen de intrekking van haar uitering, maar doet dat een paar dagen te laat. UWV zegt: niet-ontvankelijk. De rechtbank wijst je beroep af, zo ook de Centrale Raad van Beroep je hoger beroep. Van al deze acties vertel je de cliënt niets, omdat zij toch al zo van streek was door het verlies van haar uitering. Kan het volgens de Raad van Discipline (hoger beroep loopt nog) door de beugel?

- A. Ja, je bent *dominus litis*; je hoeft niet over elke stap te overleggen met je cliënt.
- B. Nee, na je fout had je de zaak moeten neerleggen.
- C. Nee, je had je cliënt meteen van de termijnoverschrijding moeten vertellen.
- D. Ja, want je hebt na je eerste fout steeds gehandeld in het belang van je cliënt.

12. TEGEN DE SCHUTTING

Jouw cliënt heeft een zwaar conflict met zijn medevennoot. De medevennoot moest van de rechter de kantoor sleutel bij het bedrijf inleveren – maar hij komt hem bij jou thuis afgeven. Daarbij eist hij antwoorden op vragen die hij jou had gemaild. Als hij er met sleutel én ontvangstbevestiging vandoor wil gaan, ga jij schreeuwen van verontwaardiging en duw je hem tegen een schutting. De man klaagt over mishandeling. Maakt dat tuchtrechtelijk indruk?

- A. Ja, als advocaat moet je boven de zaak staan.
- B. Nee, de wederpartij had niet thuis mogen komen en jouw verzet is begrijpelijk.
- C. Ja, als advocaat mag je cliënt noch wederpartij fysiek belagen.
- D. Nee, tegen een schutting duwen is nog geen mishandeling.

13. UITSTEL GEREGELD

Door een communicatiestoornis ga jij er ten onrechte vanuit dat je bij de Ondernemingskamer uitstel kreeg voor het indienen van je conclusie. Als je de fout ontdekt, onttrek je je en neemt een collega de zaak over; daardoor krijgt de cliënt vier weken uitstel. Goed gedaan, tuchtrechtelijk gezien?

- A. Nee, daar is de mogelijkheid van onttrekking niet voor bedoeld.
- B. Ja, de fout is begrijpelijk en je hebt in het belang van je cliënt gehandeld.
- C. Nee, jij maakte de fout: jij dacht ten onrechte dat er uitstel was.
- D. Nee, in die late fase mag je je niet onttrekken.

14. KOMT PAULIANEUS GOED UIT?

Als curator van een failliet vennootschap tref je een advies aan van een andere advocaat dat voor de dga was bedoeld, maar dat door de vennootschap was betaald. Je gebruikt het onder andere in een paulianaprocedure, hoewel de andere advocaat zich beroept op vertrouwelijkheid. Als de dga naar de deken stapt, trek je het stuk om 'pragmatische redenen' in. Heb je de tuchtrechter mee, bij een klacht van de dga?

- A. Ja, het is niet vertrouwelijk omdat het in de administratie van de vennootschap zat en door deze was betaald.
- B. Ja, gezien de waarheidsvinding en fraudebestrijding door de curator wordt de vertrouwelijkheid doorbroken.
- C. Nee, het is een advies van de advocaat aan zijn cliënt, dan moet het oordeel 'vertrouwelijk' van de advocaat worden gevolgd.
- D. Nee, omdat je niet eerst naar de deken bent gegaan.

15. ZELFS DE STIEFDOCHTER

In opdracht van de tuchtrechter onderzoek je de praktijk van een andere advocaat. In een vertrouwelijk rapport noem je ook de naam van een cliënt van dat kantoor en de naam van diens stiefdochter. Volgens hen zouden er kwetsende onjuistheden in staan. Vindt die cliënt gehoor bij de tuchtrechter?

- A. Nee, want het rapport is vertrouwelijk.
- B. Ja, want de vertrouwelijkheid blijkt niet gewaarborgd nu de cliënt er kennis van kon nemen.
- C. Nee, want de klager is niet rechtstreeks in zijn belang getroffen omdat hij geen cliënt is van jou.
- D. Ja, want je gaat buiten je boekje en de cliënt is door de kwetsende onjuistheden rechtstreeks in zijn belang getroffen.

 lawyers for lawyers

‘Crisis van nu komt door misdrijven van toen’

— door **Trudeke Sillevs Smitt**

Alicia de los Ríos Merino uit Mexico verloor als baby haar moeder en eist nu als advocaat de waarheid.

Het gebeurde in 1978. Alicia de los Ríos Merino was nog maar een baby toen haar moeder werd opgepakt. Nooit kwam ze terug, nooit werd duidelijk wat er met haar was gebeurd.

Het leven van De los Ríos staat nog altijd in het teken van die verdwijning. Samen met haar advocaten doet ze er alles aan om opheldering te krijgen. Daarnaast is ze zelf advocaat in vijf andere zaken van gedwongen verdwijning en twee van buitengerechtelijke executies, allemaal van mensen die zich in hun tijd verzetten tegen de machthebbers.

‘Tot 2002 was het niet mogelijk om aangifte te doen,’ vertelt De los Ríos. ‘Niemand wilde dit soort zaken onderzoeken. In dat jaar werd een speciale commissie binnen het Openbaar Ministerie in het leven geroepen. We hebben toen meteen aangifte gedaan.’

STILTEPACT

Na vier jaar stopte de commissie er alweer mee, De los Ríos denkt vanwege een ‘stiltepact’ tussen degenen die verantwoordelijk of medeplichtig zijn en die

niet willen dat de waarheid aan het licht komt. De los Ríos: ‘Het algemeen Openbaar Ministerie moet zich er nu over buigen, maar dat schiet niet op. De rechtsstaat laat het nog steeds afweten.’

Ze heeft haar hoop gevestigd op een, mede met haar hulp, opgerichte waarheidscommissie, per decreet ingesteld door de huidige president in 2020. ‘Die commissie is overspoeld met duizenden zaken, maar we zien sindsdien wel vooruitgang in het achterhalen van wat er is gebeurd.’

Helpt daarbij dat ze ook historica is? ‘Enorm. Het is duidelijk dat je voor dit mensenrechtenwerk verschillende disciplines nodig hebt.’

In het geval van de moeder van De los Ríos hadden getuigen al verklaard dat ze haar op militaire bases hadden gezien. ‘Dankzij het presidentiële decreet mogen we nu die bases bezoeken. Heel belangrijk, want het

betekent erkenning dat die getuigenverklaringen niet zomaar praatjes zijn. Ook hebben we al zeven ontmoetingen gehad met ex-militairen en oud-medewerkers van de geheime dienst. Het meest waarschijnlijke scenario is dat ze mijn moeder hebben geëxecuteerd en haar lichaam vanuit een vliegtuig in zee hebben gegooid.’

INSTINCT

Is er nog een sprankje hoop dat haar moeder in leven is? ‘Nee. Maar de waarheid moet op tafel komen. Voor mij persoonlijk is dat een soort instinct, ik wil weten wat er met mijn moeder is gebeurd. Maar ook voor de maatschappij is het belangrijk dat de stilte wordt doorbroken, dat er verantwoordelijkheid wordt genomen.’

Nog altijd zijn in Mexico gedwongen verdwijningen, vaak gepaard gaand met marteling en eindigend in moord. Tegenwoordig hebben de meeste te maken met drugshandel. De los Ríos: ‘Zowel de kartels als de staat maken zich er schuldig aan. Het is niet een strijd van één partij tegen een ander, het gebeurt in een algemene context van onveiligheid en instabiliteit.’

Volgens De los Ríos is deze realiteit terug te voeren op de staatsterreur uit de tijd dat haar moeder verdween. ‘Ik noem het de pedagogiek van de straffeloosheid, het is gewoon geworden. In andere landen in Latijns-Amerika zoals Chili en Argentinië is er na een periode van dictatuur een moment geweest waarop is gezegd: dit nooit weer. Dat moment hebben wij niet gehad. Pas als we de waarheid onder ogen zien, kunnen we verder met de democratisering van ons land.’

Op 14 juni kreeg Alicia de los Ríos Merino tijdens de International Fair Trial Day in Mexico de Ebru Timtik Award uitgereikt. ‘Een heel emotioneel moment, ook omdat ook mijn eigen advocaten erbij waren met wie ik al twintig jaar samenwerk. Het is een erkenning voor iedereen die zich voor mensenrechten inzet.’

De tweede laureaat was advocaat en mensenrechten-activist Ana Yeli Pérez Garrido, die vooral geweld tegen vrouwen en genderongelijkheid bestrijdt.

Alicia de los Ríos Merino

52

‘Als advocaten kunnen wij de problematiek van de arbeidsmarkt niet oplossen.’

vak & mens

Politiek

- Roep om meer juristen in senaat

Achtergrond

- De rol van advocaat in de Sanderink-zaak

ESG

als verdiens model

door **Carmen Geukers** — beeld **Annet Scholten**

Ondernemingen lijnen zich op om te voldoen aan ESG-regels. Menig advocatenkantoor ziet kansen om een nieuwe markt aan te boren. ‘Bedrijven moeten het serieus nemen, maar de regelgeving is complex. Daarom kloppen cliënten bij ons aan.’

‘Een van mijn cliënten, een autodealer, hield een keer per jaar een autowasdag voor al zijn klanten,’ vertelt Femke Schouten, ondernemingsrechtadvocaat bij Pellicaan in Rotterdam. ‘Hij vroeg mij: kan dat eigenlijk nog wel, zoveel waterverbruiken? Met al dat sop dat in het milieu belandt?’ Het is slechts één voorbeeld uit de praktijk. Steeds vaker kloppen ondernemingen aan bij advocaten voor advies op het gebied van ESG (Environmental, Social, Governmental). Aangejaagd door de Europese Green Deal ontstaat in rap tempo ESG-wetgeving. Ondernemingen moeten met de billen bloot over hun duurzaamheidsdoelen. Dat biedt kansen voor de advocatuur. ‘Een aantal mensen gaat heel rijk worden van duurzaamheid,’ voorspelt Eva Eijkelenboom, universitair docent bij het Law & Business Department van de

Erasmus Universiteit Rotterdam en beleidssecretaris bij VNO-NCW en MKB-Nederland. ‘ESG-advisering is een opkomende markt voor advocaten, consultants en accountants.’ Op grond van ESG-wetgeving moeten ondernemingen in hun bestuursverslag transparant zijn over hun activiteiten en duurzaamheidsdoelen. Eijkelenboom ziet bijvoorbeeld dat juristen vaker betrokken worden bij het bestuursverslag. ‘Dat moet waterdicht zijn. Mocht het tot een zaak komen, dan is zo’n officieel document uitermate handig om op terug te kunnen vallen.’

Robert van Beemen, partner bij DRB Groep, adviseert advocatenkantoren over onder andere ESG. Hij is binnen het Law Firm Management Committee van de International Bar Association (IBA) actief als voorzitter van de ESG-commissie. Van Beemen ziet dat

‘Jong talent accepteert het niet als je de sier loopt te maken met geweldige pro-bonozaken en een eco-efficiënt kantoor, maar ondertussen werkt voor de grootste vervuilers ter wereld’

ESG een steeds belangrijker agendapunt wordt. ‘Vorig jaar stonden twee hele dagen van de jaarlijkse IBA-conferentie in Miami in het teken van duurzaamheid. Wat betekent ESG voor je organisatie, strategie en beleid?’

ESG-ADVIES

‘Cliënten weten ons steeds vaker te vinden voor ESG-advies,’ merkt Schouten op. ‘Ik doe veel M&A-zaken. We hebben al verschillende transacties gehad waarbij ESG een belangrijk onderdeel was. Een kopende partij vroeg ons in kaart te brengen wat de onderneming doet op het gebied van ESG. Dat hebben wij onderzocht en er aanbevelingen over gedaan.’

De vragen waarmee cliënten zitten, zijn net zo uiteenlopend als het onderwerp ESG. De ‘E’ ziet op milieu, de ‘S’ op maatschappelijke thema’s, vaak te linken aan arbeidsrecht en mensenrechten. De ‘G’ gaat over een verantwoorde bedrijfsvoering en raakt aan onderwerpen als privacy, ethiek, data en compliance.

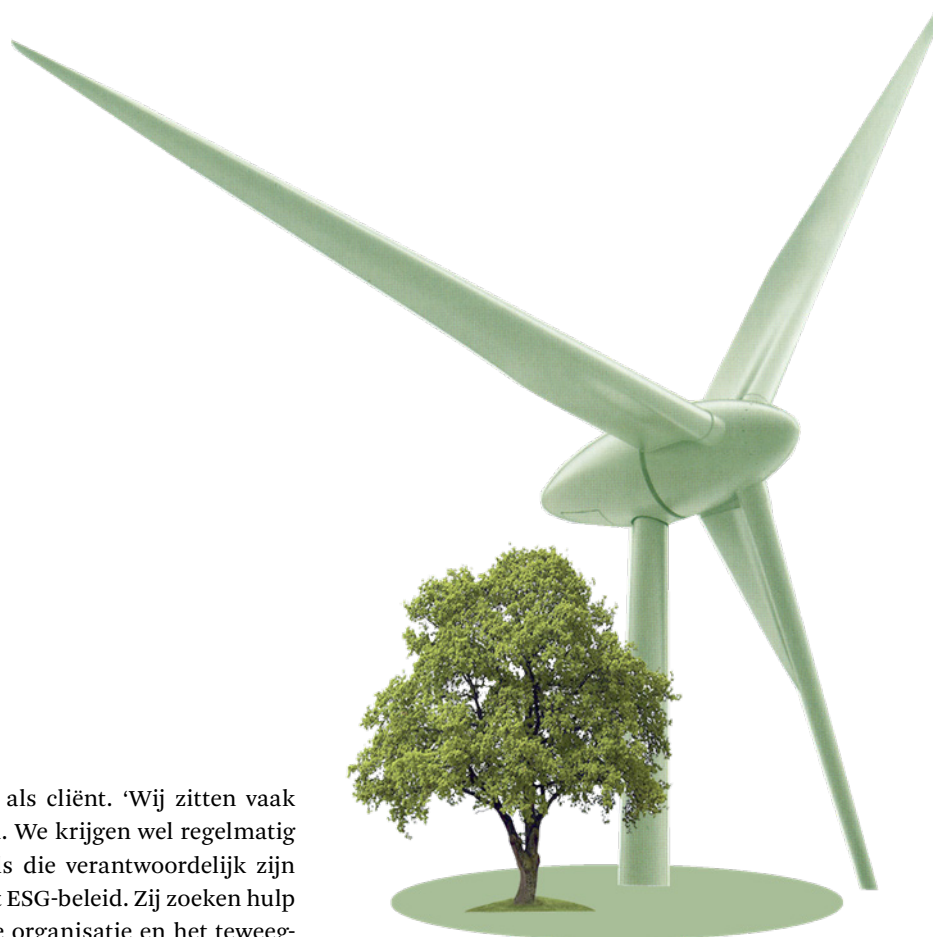
‘Een mooi voorbeeld van een cliënt met een vraag op sociaal gebied is Bouwpas,’ vertelt Schouten. Bouwpas heeft grote bouwbedrijven als klant. Die werken veel met flexwerkers en arbeidsmigranten. In het kader van hun arbeidsrechtelijke en ESG-aansprakelijkheid moeten de bedrijven weten wie ze precies op de werkvloer hebben en zorgen dat de werkvloer veilig is. Daarvoor gebruikt Bouwpas een platform voor arbeidskrachtregistratie, waaraan een pas gekoppeld is. Op het moment dat de arbeidskrachten aan het werk gaan, moeten zij de pas scannen voor ze de bouwplaats mogen betreden. ‘Bouwpas vraagt ons de relevante data te beoordelen over werkvergunningen, visa en andere verplichtingen om op een veilige en eerlijke manier te kunnen werken in Nederland.’

De advocaten zitten met verschillende cliëntendelegaties om de tafel. Aukje Haan, partner Commercial, Corporate, Litigation en hoofd ESG bij CMS, adviseert grotere en internationale ondernemingen. ‘Je hoort vaak: ESG is chefsache, dat moet in de top behandeld en beleefd worden. Wij praten met het bestuur en de legal counsels bij onze cliënten. We adviseren onder meer over de plichten van bestuurders rondom ESG, maar uiteindelijk gaat het iedereen in een onderneming aan.’ Alexandra Boot, oprichter van Boot Advocaten en Blue Building Institute beaamt dit. ‘ESG is een multidisciplinair domein dat niet bij een partij of een persoon ligt. Het is vaak de CEO of CFO die ons benadert, maar het hele MT heeft een actieve rol. Zo betrok onze cliënt Best Western direct de COO, HRM en Legal bij het project.’ Schouten heeft voornamelijk

De belangrijkste ESG-regels op een rijtje

- UN Guiding Principles on Business and Human Rights.
- OESO-richtlijnen (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling).
- Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD, EU-richtlijn, herziene strengere versie van de EU-verordening Non-Financial Reporting Directive (NFRD)).
- Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR, EU-verordening).
- Regulatory Technical Standards (RTS, uitwerking van SFDR).
- Corporate Sustainability Due Diligence Directive (CSDDD, voorstel EU-richtlijn).
- Wet zorgplicht kinderarbeid (in 2019 aangenomen, nog niet in werking getreden).
- Wet verantwoord en duurzaam internationaal ondernemen (wetsvoorstel 2021).

kleinere ondernemingen als cliënt. ‘Wij zitten vaak om de tafel met de board. We krijgen wel regelmatig vragen van legal counsels die verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van het ESG-beleid. Zij zoeken hulp bij het meekrijgen van de organisatie en het teweegbrengen van de benodigde gedragsverandering.’

GREENWASHING

Naast de stimulans die van de wet- en regelgeving uitgaat, is imago ook een belangrijke factor voor ondernemingen om hun ESG-zaken op orde te hebben. Ondernemingen willen aantrekkelijk zijn voor klanten, investeerders en werknemers – en die vinden duurzaamheid steeds belangrijker. De nieuwe generatie werknemers heeft ESG hoog in het vaandel staan, ziet Van Beemen. Jonge werknemers kijken volgens hem zowel naar intern als extern ESG-beleid. ‘Jong talent accepteert het niet als je de sier loopt te maken met geweldige pro-bonozaken en een eco-efficiënt kantoor, maar ondertussen werkt voor de grootste vervuilers ter wereld.’ Ook Schouten herkent dit beeld. ‘De nieuwe generatie werknemers vindt duurzaamheid, diversiteit en inclusiviteit verschrikkelijk belangrijk. En met de krapte op de arbeidsmarkt is het voor ondernemingen in hun rol als werkgever ook een must om ESG-beleid te maken.’

Dat maakt het verleidelijk om een duurzaam imago te hebben. ‘Iedereen weet: groen verkoopt,’ verklaart Van Beemen. ‘Dus wat deden bedrijven? Die deden de meest vage beweringen. Sustainable, green, dat soort uitspraken die niet te staven zijn.’ De ACM doet onderzoek naar greenwashing door duurzaamheidsclaims te verifiëren en kan eventueel een boete opleggen. In recente gevallen legde de ACM geen boetes op nadat de onderzochte partijen (waaronder H&M, Decathlon, Greenchoice en Vattenfall) beterschap beloofden en ter compensatie donaties deden aan duurzame

doelen. ‘Ondernemingen kunnen niet langer duurzaamheidsclaims doen zonder consequenties,’ stelt Schouten.

VERDUIDELIJKING

De ESG-richtlijnen brengen rapportageverplichtingen mee voor bedrijven. ‘Hoe zit je supply chain in elkaar, rapporteer over je sociale componenten,’ somt Haan op. ‘Bedrijven moeten het serieus nemen, maar de regelgeving is complex. Daarom kloppen cliënten bij ons aan met kwesties als: wat zijn nu precies onze verplichtingen en hoe moeten we deze processen inrichten?’ Regels over ESG berusten voornamelijk op Europese initiatieven. De regels zijn op bepaalde onderdelen onduidelijk, licht Haan toe. ‘Een aantal belangrijke begrippen is nog onvoldoende ingekaderd. Dat zorgt voor grote kopzorgen bij ondernemingen die al moeten beginnen met het verzamelen van relevante informatie voor aankomende duurzaamheidsrapportages.’

Daarbij gaat het niet alleen om hun eigen duurzaamheidsdoelstellingen, maar ook om die van de ondernemingen in hun waardeketen (van grondstof tot eindproduct). Maar wat betekent het begrip waardeketen precies? En hoever gaan de rapportageverplichtingen? ‘Je kunt je voorstellen dat de waardeketen van een supermarkt geldt voor elk van de duizenden producten die het bedrijf verkoopt en inkoop,’ vertelt Eijkelenboom. ‘Als je dat naar de letter neemt, zou een bierbrouwer bijvoorbeeld het energieverbruik moeten weten van de koelkast waarin jij een flesje bier koelt. Dat

is natuurlijk lastig te realiseren. En wat als je bijvoorbeeld een bank bent, hoe ziet jouw waardeketen er dan uit? Is dat dan ook de waardeketen van elke klant waar jij een krediet aan verschaft? En hoe haalbaar is dat?’

Toekomstige wetgeving moet verduidelijking geven bij dergelijke vragen. Tot die tijd kunnen ondernemingen slechts zo goed mogelijk proberen te voldoen aan de regels. ‘Je ziet de beweging, en dat is voor advocaten natuurlijk interessant, dat er in contractuele relaties al voorwaarden worden aangepast, in lijn met de informatie die nodig is vanuit de wetgeving,’ signaleert Eijkelenboom. ‘Op dit moment worden rapportagestandaarden en -methodieken ontwikkeld,’ vertelt Schouten. ‘De komende jaren zullen ondernemingen met vallen en opstaan leren hoe ze kunnen voldoen aan de ESG-verplichtingen. Ik denk dat ze veel naar elkaar kijken voor vergelijkingsmateriaal.’

Rechtspraak kan wellicht ook duidelijkheid geven, al heeft Schouten daar gemengde gevoelens bij. ‘Het lijkt me niet fair om bedrijven gelijk aan de schandpaal te nagelen. Maar niets levert zoveel urgentie op als een rechtszaak. Dat kan positieve exposure opleveren, maar ook reputatieschade. Dus als je onderneming niet op orde is, zul je daar sneller voor hangen.’

ESG-TOOLS

Sommige advocatenkantoren bieden hun cliënten handige ESG-tools om ze van dienst te zijn. Boot besloot de ESG-wetgeving te automatiseren. ‘In de vastgoedpraktijk spelen al zoveel zaken,’ licht ze toe. ‘Stikstof, grondontwikkeling, de bouw zit op slot en financiers eisen verduurzaming. En dan moeten vastgoedondernemingen ook nog eens rapporteren.’ Zo ontstond Stainable. Deze software werkt als een

belastingformulier: cliënten doorlopen het programma en de juiste rapportage rolt uit het systeem, geheel conform ESG-wetgeving.

Ook Pellicaan gebruikt een ESG-tool, ontwikkeld door accountantskantoor Mazars met wie zij nauw samenwerken. Schouten: ‘We merken dat onze klanten moeite hebben met het in kaart brengen van zaken die vallen onder de ‘E’. Daarom is de tool ESG-app ontwikkeld om eenvoudig relevante informatie in kaart te brengen. Denk aan energieverbruik, meterstanden, uitstoot, wagenpark.’ Dat is handig voor de klant, maar ook voor de advocaten. ‘Op die manier kunnen we voor M&A-transacties eenvoudig due diligence-onderzoek doen naar onder andere de milieutechnische kant van ondernemingen. Daarvoor kijken we ook naar vergunningen en potentiële risico’s zoals ondergrondse containers, septic tanks, dat soort dingen.’

RISICO’S

Ondernemingen die niet aan de ESG-regelgeving voldoen, lopen een aantal risico’s. Zo kan financieel toezichthouder AFM bedrijven een bestuurlijke boete opleggen. Ook kan de accountant weigeren de jaarrekening te accorderen als er onvoldoende verifieerbare duurzaamheidsinformatie in staat. Dat kan er weer toe leiden dat de bank de onderneming als een hoog risico beschouwt, met alle gevolgen van dien.

‘Banken stellen beleggingsprofielen op om aan rekeninghouders te laten zien waar hun spaargeld voor wordt gebruikt. En om te kunnen zeggen: wij zijn een groene bank, wij investeren niet in wapens of het kappen van regenwoud,’ legt Schouten uit. Zij ziet regelmatig dat banken financiering aanbieden tegen een hogere rente als cruciale duurzaamheidsinformatie ontbreekt. Soms weigert de bank zelfs een krediet te

verstrekken. ‘Uiteindelijk betekent dit dat je als onderneming niet aan je financieringsbehoefte kunt voldoen. Dat is voor bedrijven een prikkel om duurzaam te gaan ondernemen’.

Daarnaast dreigen voor grote ondernemingen die niet aan de ESG-wetgeving voldoen civielrechtelijke aansprakelijkheidsclaims van milieuorganisaties en dergelijke partijen. De rechtszaken van Urgenda tegen de Staat en Milieudefensie tegen Shell zijn de bekendste voorbeelden van deze zogeheten climate litigation.

HANDHAVING

Wie ziet erop toe dat het opgestelde ESG-beleid ook wordt nageleefd? ‘Op dit moment doen bestuurders dat vooral zelf,’ zegt Schouten. ‘Maar ik zie steeds meer een trend dat bedrijven een ESG-officer aan nemen die verantwoordelijk is voor het ESG-beleid en de naleving daarvan. Net zoals veel bedrijven gingen werken met privacy-officers na de komst van de AVG.’

De Europese Commissie kwam afgelopen februari met een voorstel voor een nieuwe richtlijn die duidelijkheid moet geven op het gebied van handhaving. Deze richtlijn introduceert een algemene zorgplicht voor ondernemingen, en een bijzondere zorgplicht voor bestuurders van ondernemingen. Verder is in het voorstel de mogelijkheid van civiele aansprakelijkheid opgenomen. Het toezicht op en de handhaving van de naleving van de zorgvuldigheidsverplichtingen komen bij nationale toezichthouders te liggen. ‘In Nederland zal dat vermoedelijk de Autoriteit Consument & Markt (ACM) of de AFM worden,’ denkt Anne Lafarre, hoofddocent Private, Business en Labour Law aan Tilburg University.

Het is nog onduidelijk hoe de zorgplicht voor bestuurders er precies uit komt te zien en wat de mogelijke gevolgen ervan zijn. In de optiek van Lafarre ziet het

Intern ESG-beleid

In de nabije toekomst moeten ook bedrijven in de waardeketen van andere ondernemingen gaan rapporteren. Dat geldt mogelijk dus ook voor adviserende advocatenkantoren. ‘Wij krijgen bijvoorbeeld nu al vanuit verschillende cliënten vragen van: waar staan jullie? Hoe ziet jullie ESG-beleid eruit? Hoe divers zijn jullie teams die aan een dossier werken?’ vertelt Aukje Haan, partner en advocaat bij CMS. ‘Cliënten sturen gedetailleerde vragenlijsten met het verzoek deze getekend te retourneren.’

Deze ontwikkeling jaagt het opstellen van intern ESG-beleid binnen advocatenkantoren aan. Soms lijkt dat met name voor de Bühne te zijn, ziet Robert van Beemen, die als consultant bij DRB Groep advocatenkantoren adviseert over ESG. ‘Veel kantoren zeggen iets aan ESG te doen, maar als je dan doorvraagt valt het soms tegen. Een vleesvrije lunch per week is geen ESG-beleid. Ik denk dat daar nog veel ruimte voor verbetering zit.’ Toch komt hij ook positieve initiatieven tegen. ‘Er zijn ook kantoren die voor een B Corp-certificering gaan, een van de hoogste duurzaamheids-certificeringen. Die kantoren hebben ESG volledig geïntegreerd in hun praktijk.’ Onder andere LEAN LAWYERS en advocaten- en fiscalistenkantoor BVDV, beide gevestigd in Utrecht, en het Amsterdamse De Roos Advocaten zijn B Corp-gecertificeerd.

Minder papier en meer openbaar vervoer zijn andere veel toegepaste maatregelen. Binnen CMS wordt tegenwoordig hybride gewerkt. ‘Dat scheelt veel reisbewegingen,’ zegt Haan. ‘We zitten naast het treinstation, dus hebben veel mensen de overstap gemaakt naar het openbaar vervoer. En we hebben kantoorfietsen voor besprekingen in de buurt.’ Dankzij het hybride werken kon het kantoor twee locaties samenvoegen tot een vestiging in Amsterdam. Het huidige kantoorpand heeft een BREEAM-excellent duurzaamheidskeurmerk, de op een na hoogste certificering.

Femke Schouten, advocaat bij Pellicaan in Rotterdam, deed binnen kantoor onderzoek naar onder andere de work-life balance binnen kantoor. ‘Vrijwel iedereen binnen kantoor werkt parttime. Die vrije dagen kunnen medewerkers bijvoorbeeld besteden aan de kinderen. Maar ook aan hobby’s of vrijwilligerswerk.’ Ook onderzocht ze of mannen en vrouwen gelijk beloond werden voor hun werkzaamheden. ‘Dat bleek gelukkig het geval,’ aldus Schouten.

voorstel niet op persoonlijke aansprakelijkheid van bestuurders. ‘In Nederland zijn de drempels vrij hoog. Zo moet ernstige persoonlijke verwijtbaarheid aangetoond worden voor er sprake kan zijn van bestuurdersaansprakelijkheid. Mijn lezing is dat het niet veel zal veranderen aan de huidige Nederlandse situatie.’ De komende tijd start de dialoog tussen de Commissie, het Europees Parlement en de Raad. Het duurt naar verwachting nog jaren voor de richtlijn in Nederland wordt geïmplementeerd.

V.l.n.r. Karin van Bijsterveld, Boris Dittrich,
Hugo Doornhof en Peter Nicolai

Roep om meer juristen in senaat

— door **Francisca Huijting-Mebius**
beeld **Sjoerd van der Hucht**

De Eerste Kamer heeft een nieuwe bezetting. Bijna een vijfde van de leden is jurist. Dat aantal moet omhoog vinden (oud-)advocaten in de senaat. ‘Het is ons op het lijf geschreven.’

Advocaten en oud-advocaten in de Eerste Kamer zijn het erover eens: het senatorenwerk past perfect bij hun achtergrond en bij de eigenschappen die advocaten in het algemeen bezitten. Zo kunnen advocaten een waardevolle bijdrage leveren in de debatten, zijn ze vasthoudend en laten ze zich niet snel in een frame drukken of met een kluitje in het riet sturen door de minister, zeggen ze zelf. ‘En we zijn goed van de tongriem gesneden. Dat komt allemaal van pas,’ zegt Boris Dittrich (67), oud-advocaat, voormalig Tweede Kamerlid en sinds 2019 voor de D66-fractie lid van de Eerste Kamer.

De focus van hem en de andere juristen in de senaat ligt vooral op de uitvoerbaarheid van wetten. ‘Mijn ervaring is dat dat een lastig punt is. Neem als voorbeeld de Wet straffen en beschermen. Door invoering van die wet wordt er meer gevraagd van medewerkers van gevangenissen, reclassering enzovoort. Uit de praktijk horen we dat hierdoor grote problemen ontstaan, met name door personeelstekorten. Daarom is het heel belangrijk dat er (oud-)advocaten in de Eerste Kamer zitten. Wij kennen de praktijk en hebben een netwerk. Zo krijgen we uit de eerste hand de knelpunten te horen.’ Hugo Doornhof (45), partner en advocaat op het gebied van bestuursrecht, omgevingsrecht en gemeenterecht bij AKD, ziet dat als een groot voordeel. ‘Het mooie aan het senatorschap is dat je het als nevenactiviteit kunt doen. Zo kun je met de ervaring uit de praktijk, die je nog steeds dagelijks voert, wetsvoorstellen beoordelen.’

Doornhof, sinds 2019 lid van de CDA-fractie in de Eerste Kamer, probeert als senator wetsvoorstellen met

meer afstand te beoordelen dan de Tweede Kamer doet. ‘Je bekijkt de rechtmatigheid, uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid, daarbij het politieke primaat van de Tweede Kamer respecterend.’ Als voorbeeld noemt hij het wetsvoorstel dat het vrouwenquotum voor raden van commissarissen van beursgenoteerde bedrijven regelt. ‘Die wet is aangenomen, maar het is maar de vraag of dit bij de rechter in stand blijft. Ik vraag me af of het volgens Europese rechtspraak aanvaardbaar is dat iemand bij voorbaat afvalt door een extern kenmerk. Overigens vind ik andersom soms dat onderwerpen juist te zeer gejuridiseerd worden.’

GOEDE ARGUMENTEN

Juristen kunnen in debatten echt het verschil maken, menen de senatoren. Met name door anderen proberen te overtuigen van juridische bezwaren. Doornhof: ‘Het is wel voorgekomen dat ik tijdens een debat citeer uit arresten die ik gewoon in m’n hand heb. Dat word je door een bewindspersoon die een wetsvoorstel verdedigt, natuurlijk niet altijd in dank afgenomen.’

Peter Nicolaï (75), voormalig bestuursrechtadvocaat en hoogleraar en sinds 2019 lid van de Partij voor de Dieren-fractie in de Eerste Kamer, heeft de afgelopen vier jaar hard gewerkt aan de Omgevingswet die begin volgend jaar wordt ingevoerd. Door het toedoen van hem en andere juristen zijn er een aantal zaken veranderd in de wet. ‘Zo hebben we ervoor gezorgd dat er meer aandacht is gekomen voor de plaats van de rechter. Er zitten veel open normen in de nieuwe wet waar de rechter mee moet gaan experimenteren. De scherpste randen hebben we hiervan afgekregen, maar feit

blijft dat er met deze wet veel geprocedeerd gaat worden. Zowel rechters als advocaten gaan het daardoor veel en veel drukker krijgen. Dat terwijl het al zo slecht gesteld is met de capaciteit binnen de rechtspraak.’

Nicolaï vindt het jammer dat hij de Omgevingswet niet tegen heeft kunnen houden.

‘Ik zag het als een trein die in gang was gezet en niet meer te stoppen was. Het is vaak, en in dit geval ook, een gevecht tussen ambtena-

ren bij het ministerie en de deskundigen uit de rechtspraktijk. Helaas wint de eerste meestal. Toch heb ik vanuit mijn bestuursrechtelijke praktijk en door het kennen van de mensen en de problemen echt wat kunnen bijdragen.’

De oud-advocaat stond ook op scherp bij de pandemiewet. ‘We hebben heel kritisch naar deze wet gekeken en dan met name naar de vraag of er geen inbreuk op grondrechten werd gemaakt. Ook hier hebben we met moeite de ergste punten eruit weten te snijden.’

Voor Dittrich, die sinds vorige maand voorzitter is van de Vaste Kamercommissie van Justitie en Veiligheid in de Eerste Kamer, was het hoogtepunt in de afgelopen termijn het afwenden van de uitbreiding van het taakstrafverbod. ‘Dat zat me erg hoog. Ik vind dat de rechter het best kan beslissen wat de best passende straf is. Het is niet aan ons als politici om te zeggen dat rechters geen taakstraffen meer mogen geven. Ik heb een hoofdelijke stemming aangevraagd en die hebben we met twee stemmen verschil gewonnen. Daardoor is het wetsvoorstel afgestemd. We moeten niet te veel op de stoel van de rechter gaan zitten. De *trias politica* is er niet voor niets.’

In het verlengde daarvan hebben met name Dittrich en Doornhof zich de laatste jaren flink geroerd in de debatten over constitutionele toetsing. Het is de taak van de Eerste Kamer om wetsvoorstellen aan de Grondwet te toetsen en juristen zijn daarbij onmisbaar. Doornhof neemt deze taak naar eigen zeggen heel serieus. ‘Als de Eerste Kamer niet goed in staat is om wetsvoorstellen te toetsen aan de Grondwet dan maak je die rol te weinig waar en is er discussie over of de rechter moet kunnen toetsen aan de Grondwet.’

DALEND VERTROUWEN

Nieuwkomer in de Eerste Kamer is Karin van Bijsterveld (53). Ze is zelfstandig advocaat en mediator personen- en familierecht bij Houtsmuller Boitelle Advocaten in Hilversum en vertegenwoordigt binnen de senaat JA21. Met name op het gebied van de uitvoerbaarheid van wetgeving ligt er volgens haar een uitdagende taak. ‘We moeten dat met elkaar anders doen. We willen van alles organiseren en regelen, maar is het wel haalbaar en uitvoerbaar? Dat wordt een belangrijk aandachtspunt voor mij.’

Van Bijsterveld ziet het als een diepgeworteld probleem dat mensen het vertrouwen in de rechtsstaat kwijt zijn. ‘Als je kijkt naar de toeslagenaffaire en de problemen in Groningen is dat ook niet gek. Het is belangrijk dat politici het goede voorbeeld geven. Be-

gin bij jezelf en zorg ervoor dat de overheid er echt voor de burger is.’

Van Bijsterveld, die overstapte van de VVD naar JA21, hoopt op een andere manier politiek te bedrij-

ven. ‘De onvrede is dat de gevestigde orde, de oude politiek, vasthoudt aan de partijdiscipline en het regeerakkoord. Ik vind dat wanneer iets niet deugt we als Eerste Kamer een punt moeten kunnen maken zonder last of ruggespraak.’

De vier senatoren zeggen zich zorgen te maken over de verharding van de politiek, ook binnen de Eerste Kamer, en het dalende vertrouwen in de politiek. Ze hebben niet de illusie voor de doorslaggevende ommekeer te kunnen zorgen, maar hopen wel het goede voorbeeld te geven. ‘We kunnen eraan bijdragen dat de instituties in Nederland zuiver en betrouwbaar handelen,’ denkt Doornhof. ‘Ik heb grote moeite met de politisering van ons orgaan en de verruwing in hoe we met elkaar omgaan. Als we meer rolzuiver zouden zijn, wordt opgepikt dat wij echt van toegevoegde waarde zijn. Als wij die rolzuiverheid verliezen en er alleen nog maar in machtsdenken wordt gehandeld, draag je als senaat bij aan het verlies van vertrouwen.’

Nicolaï zou een debat over ‘de staat van de beschaving’ toejuichen, analoog aan dat van de staat van de rechtsstaat. ‘Advocaten, rechters en officieren worden bedreigd. Maar ook mijn dochter Mia, die Nederland vertegenwoordigde tijdens het Eurovisie Songfestival, kreeg mails waarin stond dat ze niet geboren had mogen worden. We zijn de beschaving kwijt. Het recht op vrijheid van meningsuiting is een recht dat tegenover de staat bestaat, maar het betekent niet dat jij alles maar mag en kan zeggen tegen iedereen.’

De komende jaren wil hij zich hardmaken voor de rechten van dieren in de Grondwet en is hij alert op de extra tranches die bij de pandemiewet gaan komen. ‘Daarnaast ga ik me specifiek richten op artificial intelligence en de vraag hoe om te gaan met desinformatie. Klimaat blijft natuurlijk ook belangrijk. Met het opkopen van boeren wordt dat een zware klus.’

Dittrich blijft vechten voor de sociale advocatuur, belooft hij. ‘Na mijn advocaatstage bij Stibbe heb ik doelbewust gekozen voor een sociaal advocatenkantoor, Ingelse. De armoede was in de jaren tachtig een groot probleem, veel mensen waren verstoken van goede rechtshulp. De sociale advocatuur was toen echt in de verdrukking. Daar wilde ik me voor inzetten. Dat speelt nu weer en voor mij is dat nog steeds een belangrijk thema.’

‘We zijn de beschaving kwijt’

Tech Meets Law Academy

De nieuwe opleider voor juristen in de digitale wereld

In een wereld die steeds digitaler wordt, biedt de TML Academy juristen een actueel, inspirerend en uitdagend opleidings- en trainingsaanbod.

Leer hoe de juridische actualiteit zich verhoudt tot de **nieuwste technologieën**

Begrijp hoe **juridische technologie** jouw werk als jurist verandert

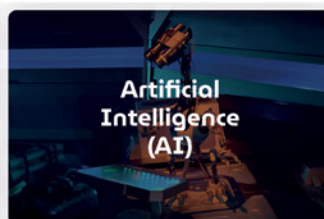
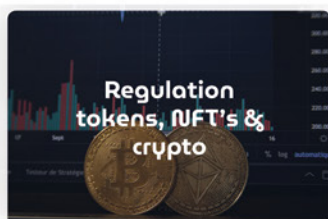
Ontdek hoe je de **uitdagingen rondom technologie en digitalisering** kunt omzetten in kansen voor je praktijk

Scan mij voor meer info over TML of ga naar techmeetslaw.nl

Een greep uit ons

Opleidingsaanbod

gezien

Ecocentrisch

Kan de natuur rechten krijgen? In *Rechten voor de natuur* (Lemniscaat, 2023) toont milieujurist Jessica den Outer dat dit op verschillende plekken in de wereld al realiteit is. En in Nederland dan?

O veral ter wereld staat de natuur onder druk. Toch staat de mens, en niet de natuur, centraal in het huidige milieubeleid. Den Outer pleit daarom voor een ‘ecocentrische’ benadering van het recht, waarin het welzijn van het ecosysteem centraal staat. Hoe kan de natuur volgens de activistische jurist het best beschermd worden? Door haar rechtspersoonlijkheid toe te kennen.

Met sprekende voorbeelden probeert Den Outer de lezer te laten zien waar kansen en uitdagingen liggen. Van de Verenigde Staten tot Nieuw-Zeeland, de auteur haalt geslaagde en minder geslaagde voorbeelden van rechten voor de natuur aan.

Zo wilden grote olie- en gasbedrijven onder de Amerikaanse stad Pittsburgh schaliegas winnen. Daarbij kunnen lekende chemicaliën vervuiling veroorzaken. In een unaniem aangenomen stadsverordening kregen de inwoners én ecosystemen in Pittsburgh een fundamenteel recht op schoon (drink)water. Inwoners van de stad kunnen voor de rechter verschijnen namens de natuur en op die manier opstaan tegen vervuilers. Het resultaat: geen gaswinning meer binnen de stad.

Een voorbeeld van een Nederlands initiatief is de petitie ‘Maas in de wet’, die pleit voor rechten voor de rivier. Niet toevallig is Den Outer een van de mensen achter dit project. De petitie, waarvoor 9500 handtekeningen werden opgehaald, ligt nog op de stapel om behandeld te worden in de Tweede Kamer. De Maas heeft voorsnog geen stem in de vergunningaanvragen voor afvallozingen in de rivier. ‘En dat terwijl de vervuiling van de Maas gewoon door blijft gaan, dag in, dag uit.’

Helder

‘De taal is het instrument van de jurist. Het is een cliché, maar ook een belangrijke constatering.’ Zo luidt de eerste zin van *Klare taal* (Wolters Kluwer, 2023).

H et jaarcongres van de Nederlandse Juristen Vereniging (NJV) stond dit jaar in het teken van klare taal. De NJV benaderde specialisten uit verschillende disciplines om samen met juristen een drietal preadviezen over dit onderwerp te schrijven. De preadviezen zijn gebundeld in deze uitgave, die bedoeld is ‘voor iedereen die zich bezighoudt met begrijpelijke taal’.

In het eerste deel komen neerlandica en juriste Tirza Cramwinckel en communicatiewetenschapper Henk Pander en staatsraad Ted Sanders aan het woord over de do’s-and-don’ts van overheidscommunicatie. Neerlandica Geerke van der Bruggen en staatsraad André Verburg pleiten in het tweede advies voor helder taalgebruik in de rechtspraak. De begrijpelijkheid van vonnissen staat al een aantal jaren in de belangstelling. Volgens de auteurs moeten rechters in het oog houden voor wie ze uitspraken schrijven. De norm zouden mensen met een gemiddelde ontwikkeling, zonder juridische kennis moeten zijn. Jurist en universitair hoogleraar Willem van Boom schrijft over het belang van de begrijpelijkheid van privaatrechtelijke teksten, bijvoorbeeld bij financiële producten en verzekeringsovereenkomsten. ‘Als kleine lettertjes leemtes vertonen, kan dat consequenties hebben,’ aldus Van Boom.

De auteurs zien ook in dat helder taalgebruik alléén niet voldoende is om het recht werkelijk toegankelijk te maken voor de burger. ‘Relevantie, juistheid, betrouwbaarheid en inleving in de wereld van degene die de teksten tot zich neemt – om maar een paar factoren te noemen – zijn van zeker zo groot belang.’

Wat kan mr. X als 'onafhankelijk onderzoeker'?

Recht in de ogen van

Recht in de oren

'Ik ken ze allemaal, en zij kennen mij. We hebben vaak naast elkaar gestaan, maar ook keihard tegenover elkaar.' In de podcastserie *Recht in de ogen van* (Talpa) zegt Bram Moszkowicz in gesprek te gaan met voormalig vakbroeders. Wat kunnen de gasten vertellen over hun beroemdste zaken? Is de advocatuur echt zo verhard?

In de tweede aflevering gaat Moszkowicz in gesprek met de Amsterdamse strafrechtadvocaat Mark Teurlings. De heren gaan (wellicht iets te) uitgebreid in op de jeugd en het privéleven van Teurlings. Uiteindelijk komt ook de vakinhoud aan bod en gaat het onder andere over de kroongetuigenregeling. Op de vraag of hij kroongetuigen verdedigt, antwoordt Teurlings: 'Nee, en ook nooit gedaan. Het voelt niet lekker, je bent een verlengstuk van het OM. Het is een wangedrocht.' Hij haalt een van zijn recente zaken aan, waarin meerdere getuigen verhoord werden. 'Iedereen loog. Geen enkele getuige vertelde de waarheid, zóveel leugens. Dat heb jij ook regelmatig gezien.' Moszkowicz humt instemmend. Teurlings vervolgt: 'En dan komt de kroongetuige, een crimineel, en die moet de waarheid gaan vertellen? Ik heb daar helemaal niks mee.'

Als Moszkowicz vraagt of Teurlings onderscheid maakt in de zaken die hij wel of niet behandelt, antwoordt hij: 'Jazeker. Ik weiger absoluut jeugdzaken, zedenzaken, racisme. Ik ben zo selectief geworden door mijn persoonlijke omgeving, ik wil gewoon veiligheid. Het klinkt heel banaal, maar ik ben moeilijk te krijgen. Als je me niet aanstaat, ik vind je dreigend of je komt uit een hoek die ik niet vertrouw, dan moet je van goeden huize komen wil ik ja zeggen.'

Kan een advocaat 'onafhankelijk onderzoek' doen? Jawel, maar dan opereert hij niet als advocaat en is hij niet partijdig. De huisadvocaat als 'onafhankelijk onderzoeker' is exit. Na diverse kwesties (denk aan de NS-zaak in 2017, de Sanderink-zaak in 2022) was het zo langzamerhand snakken naar een uitspraak van het Hof van Discipline. Want is de 'onafhankelijk advocaat-onderzoeker' eigenlijk geen *contradictio in terminis*?

In zekere zin wel, volgens het hof. Het is van tweeën één. Of je treedt op als partijdig advocaat óf als onafhankelijk onderzoeker – een andere hoedanigheid dus.

Als onafhankelijk onderzoeker heb je geen 'klassieke advocaat-cliëntrelatie' met de opdrachtgever: voor advocaten(kantoren) met een 'bestaande adviesrelatie' met de cliënt is onafhankelijk onderzoek taboe. En als je eenmaal onderzoek hebt gedaan dan gelden er regels naar analogie van gedragsregel 15.

Volgens het hof heeft de kernwaarde vertrouwelijkheid geen doorslaggevende waarde meer als sprake is van onafhankelijk onderzoek. Dat lijkt de doodsteek voor het verschoningsrecht van de onafhankelijk advocaat-onderzoeker, waarmee advocaten vermoedelijk een belangrijke troef in de strijd om die lucratieve klussen wordt ontnomen.

In de Baker Tilly-zaak waarin het Hof van Discipline nu oordeelt, verklaarde de advocaat dat hij 'onafhankelijk' vooral had bedoeld in 'deontologische zin': onafhankelijk zoals in de advocatenkernwaarden bedoeld, zonder invloed van de opdrachtgever op het onderzoek (maar wel partijdig). Die uitleg vindt het hof geenszins voor de hand liggen. Als je je onderzoek als 'onafhankelijk' presenteert, mogen mensen ervan uitgaan dat het objectief, zorgvuldig en volledig is.

Het onderscheid intern/extern onderzoek is ongeschikt om je gedrag op af te stemmen, zegt het hof. Ook een 'intern' rapport kan openbaar worden.

Dan een aantal dingen waarvan we wel wisten dat ze bij onafhankelijk onderzoek moeten gelden: geen zeggenschap opdrachtgever over inhoud rapport, transparantie over wat niet is onderzocht, zo volledig mogelijk beeld, hoor en wederhoor. Een protocol zou mooi zijn, maar volgens het hof zijn daarvoor de orde en/of wetgever aan zet, waarbij ook over het verschoningsrecht moet worden gediscussieerd. Er is een hoop kreupelhout gekapt, maar of het genoeg is om bosbranden te voorkomen, moet blijken (ECLI:NL:TAHVD:2023:59).

door Trudeke Sillevis Smitt

Jeugdige elan

— door Kees Pijnappels

De technologische ontwikkelingen gaan snel, zowel binnen de advocatuur als daarbuiten. Niet belast met erfennissen uit het verleden en ongehinderd door een juridische opleiding, ruiken enkele jonge ICT'ers een kans.

Remco Visser (l.) en Tjeu Cox

AI NEEMT STANDAARDWERK OVER

De opkomst van AI versnelt de automatisering van werkprocessen, verwachten de kersverse consultants van IT Factor. ‘Als jij het niet doet, doet je concurrent het wel.’

Tjeu Cox (28) en Remco Visser (26) rolden min of meer bij toeval de advocatuur in. Nog tijdens hun master – de een studeerde Finance, de andere Organization Sciences – kwamen ze in contact met het advocatenkantoor RESOR, dat hen vroeg een IT-advisie op te stellen. Dat ging zo goed dat ze meteen een bedrijfje begonnen: IT Factor was geboren. Inmiddels bestaat de start-up bijna vier jaar en is ze gelieerd aan adviesbureau Venturis. De coronapandemie bracht wind onder de vleugels. ‘Iedereen wilde plotse-ling videobellen, om in contact te kunnen blijven met collega’s en cliënten. Toen zijn we heel snel op Share-Point van Microsoft intranetten gaan bouwen voor ad- vocatenkantoren.’

IT Factor ondersteunt zijn klanten bij het onderbren- gen van data en documenten in de *public cloud*, de facto de datacentra van grote spelers als Microsoft en Google. Dat biedt in de ogen van het bedrijf de nodige voordelen, onder meer bij het werken vanaf flexibele werkplekken. Het helpt kantoren ook om gelijke tred te houden met de algemene technologische ontwikke- ling. Het gaat immers om kantoorautomatisering die niet specifiek voor de advocatuur is ontwikkeld, maar in talrijke bedrijfstakken wordt toegepast.

‘Het helpt ook om de bedrijfsprocessen te sturen op grond van data en financiële inzichten,’ zegt Visser. ‘We zien dat de meeste kantoren dat inzicht niet heb- ben, maar sturen op onderbuikgevoel. Om te kunnen concurreren met andere kantoren móét je op dat punt professionaliseren. *Business intelligence*, sturen op ba- sis van cijfers. Met een dashboard waarop je niet al-

Dat is precies wat een advocaat ook doet. De juridi- sche sector staat hoog op de lijst van bedrijfstakken die onder invloed van AI ingrijpend gaan veranderen,’ weet Visser. Cox vult aan: ‘Dat maakt het noodzakelijk om de werkprocessen van je kantoor tegen het licht te houden. Een analyse te maken van het werk dat geau- tomatiseerd kan worden. Als jij het niet doet, doet je concurrent het wel.’

Als AI-modellen standaardtaken overnemen, biedt dat advocaten meer ruimte voor het ‘echte werk’, me- nen Visser en Cox. ‘Procederen, ter zitting gaan, het algehele proces overzien. En vooral adviseren. Cliën- ten zullen met behulp van AI meer zelf gaan doen, of gebruikmaken van alternatieve juridisch dienst- verleners. En dan vervolgens een advocaat vragen het te controleren,’ zegt Visser. ‘Ik denk dat dat uit- eindelijk een heel positieve ontwikkeling is,’ filoso- feert Cox verder. ‘Je krijgt veel minder routinewerk, want dat wordt geautomatiseerd. Het gaat erom dat je als kantoor je cliënt zo goed mogelijk bedient. Die wil ontzorgd worden. Als je de cliënt vraagt waar hij ’s nachts wakker van ligt, noemt hij misschien drie dingen. Als je daarin kunt voorzien met drie praktijk- groepen of drie teams, omdat jij de inzichten hebt en de juiste mensen, schiet je omzet omhoog.’

Grote kantoren die technologie inzetten, dwingen hun kleinere vakgenoten datzelfde te doen, verwachten de twee jonge ondernemers. Cox: ‘Als een groot kan- toor dankzij Large Language Models efficiënter werkt en daarmee een aantrekkelijker tarief biedt, kan dat jou cliënten kosten. Je moet je als kleiner kantoor be-

‘De juridische sector staat hoog op de lijst van bedrijfstakken die onder invloed van AI ingrijpend gaan veranderen’

leen je omzet, je kosten en je debiteuren ziet, maar ook het onderhanden werk, welke taken worden uitge- voerd. Zodat je weet waar de tijd in zit en wat per saldo het meeste profijt oplevert.’

De opkomst van AI maakt het alleen maar belangrij- ker om ‘datagedreven’ te werken, is de overtuiging van Visser en Cox. ‘AI leidt tot automatisering van taken. Goedbeschouwd zijn ChatGPT en andere Large Lan- guage Models programma’s die teksten genereren.

wust zijn van de ontwikkelingen. Weten wat een groot kantoor bij voorbeeld gebruikt voor contract analyse of contract reviewing. Op grond van je eigen data kun je vervolgens bepalen of het voor jou kostentechnisch nog te doen is of dat je er verder niet al te veel tijd meer in moet steken.’ Visser: ‘Eigenlijk moet elk kantoor een dergelijke risicoanalyse maken. Ook als je een ge- specialiseerd nichekantoor bent dat extreem goed is in een bepaald rechtsgebied.’

MIDDEL TEGEN TEKORT AAN SOCIAAL ADVOCATEN

Een advocaat kan met hulp van AI aanzienlijke tijdswinst boeken, is de overtuiging van de man achter een AI-chatbot voor strafpleiters.

Zijn website is gloednieuw en wordt opgeluisterd met gelikte foto's van advocaten. Ze ogen zelfverzekerd, krachtig en bestaan niet echt. Gemaakt met hulp van een AI-model, erkent de 31-jarige ondernemer Eric de Zeeuw.

Het valt hem niet echt kwalijk te nemen, want AI vormt de basis van zijn start-up Baris. De domeinextensie is

Als je dat soort stressvolle momenten met AI weet op te vangen, wordt het werk een stuk plezieriger.'

Per saldo kan een advocaat met zijn AI-model straks meer werk onder handen nemen, verwacht De Zeeuw. Voor andere togadragers geldt dat evengoed. 'Er zijn enorme personele tekorten in de sociale advocatuur en in de rechterlijke macht. Deze technologie kan bij

'Een advocaat die gebruikmaakt van AI-technologie werkt straks beter en sneller dan een advocaat die dat niet doet'

.nl noch .com, maar .ai. Geen verwijzing naar het tropische eiland Anguilla, maar naar de kunstmatige intelligentie waarmee Baris het verschil hoopt te maken. Baris is gebaseerd op ChatGPT van OpenAI. Met zijn model, waarmee hij de markt wil betreden, richt De

Zeeuw zich op strafpleiters. Anders dan ChatGPT haalt Baris zijn info uit herleidbare bron, namelijk vijftien wetboeken en alle strafrechtelijke jurisprudentie van rechtspraak.nl. De kans op hallucinante antwoorden is daarmee kleiner. Daarnaast kun je als gebruiker Baris voeden met een lijvig dossier en vervolgens vragen dat te analyseren, samen te vatten en de relevante jurisprudentie erbij te zoeken. 'We staan nog maar aan het begin van de mogelijkheden,' peinst De Zeeuw.

'Tot dusver is het nog maar een *proven concept*. Hierna gaan we gebruikers erbij halen om daar vervolgens weer van te leren en nieuwe functies toe te voegen.'

Die gebruikers zijn advocaten. Hij heeft er twaalf als proefkonijn betrokken bij zijn proefmodel, maar binnenkort start het echte werk. Van origine UX-designer gaat het De Zeeuw erom zijn klanten het zo gemakkelijk mogelijk te maken. 'Neem nou die automatische samenvatting. Stel dat je een omvangrijk dossier krijgt toegestuurd en maar twee uur hebt om dat te lezen. Geen onbekende praktijk in het strafrecht. Baris maakt daar in een oogwenk een half A4'tje van en zoekt er de relevante wetsartikelen en vergelijkbare zaken bij, zodat je goed voorbereid naar het verhoor kunt.

dragen aan een oplossing door het werk efficiënter te maken zonder concessie te doen aan de kwaliteit. Ik denk dat dat kan, tegen een schappelijke prijs.'

Elke advocaat kan AI-technologie betalen, meent De Zeeuw. Het vergt geen kostbare investeringen in *legal tech*, voorbehouden aan grote kantoren met diepe zakken. Een gebruikerslicentie voor Baris hoeft niet meer te kosten dan circa honderd euro per maand. 'Deze technologie leidt tot democratisering van legal tech, zodat niet alleen de grote jongens daarvan profiteren, maar juist ook de kleinere spelers. Ik denk zelfs dat kleine kantoren hiermee aan concurrentiekracht winnen, doordat dit soort tooling hun dienstverlening verbetert.'

Het klinkt als een verkooppraatje en dat is het ook. Tegelijkertijd toont De Zeeuw zich oprecht overtuigd van de belofte die AI in zich draagt. 'Het is zeker niet feilloos of perfect. Maar een advocaat die gebruikmaakt van deze AI-technologie werkt straks aanzienlijk beter en sneller dan een advocaat die dat niet doet.'

Legt zijn technologie niet juist de bijl aan de wortels van de advocatuur? 'De angst om overbodig te worden, speelt bij veel mensen op de achtergrond mee. Dat is begrijpelijk. Maar zolang je meebeweegt en begrijpt wat de kracht is van deze technologie, maar ook de zwakte, dan is die angst ongefundeerd. Zie het als een copiloot of *cruise control*. Het is zeker geen vervanging van de mens, die dient de informatie te valideren en draagt de eindverantwoordelijkheid. Met het oog op de tekorten zou het echter zonde zijn de kop in het zand te steken en geen gebruik te maken van deze technologie.'

Eric de Zeeuw

**SMAAL +
SWISS IMMO**

Zwitserland is een bijzonder land met veel eigen regels. Smaal Swiss Immo kan u in het Nederlands professioneel adviseren bij de **aankoop, verkoop of taxatie** van uw chalet of appartement in Zwitserland, ook iv.m. nalatenschappen.

www.smaalswissimmo.com
T: 06 53 66 96 09

uw Nederlandse makelaar in Zwitserland

Ambachtelijk vervaardigd | Deskundige afwerking
Korte levertijd | Scherpe prijzen | Travelling Tailor

HOOGSTE KWALITEIT MATERIALEN

Advocatentoga	
Standaardmaat, wol/5% lycra, S-M-L-XL	€ 275,-
Maattoga, 100% Cool Wool, scheerwol	€ 500,-
Maattoga, 100% Natuurzijde	€ 890,-
Strikbef, Knoopbef, Klittenbandbef	€ 16,-

HET TOGAHUIS • Kastanjelaan 400 • 5616 LZ Eindhoven
www.togahuis.nl • info@togahuis.nl • 06 22 79 11 05

HART ONDER JE TOGA

MR. MARIE-JOSÉ GILSING
DE MENSELIJKE MAAT
ALS REVOLUTIE IN DE
JURIDISCHE PRAKTIJK

Orbis publishers

lees een
voorproefje

“Een must read voor iedere advocaat”
MR. SUZANNE ARAKELIAN, AKL ADVOCATEN

“Dit boek is een eyeopener. Het gaf mij veel nieuwe inzichten. Dat zal ook gelden voor iedereen die werkzaam is in de advocatuur en voor aankomende juristen zal het een hulp zijn om een goede keuze te maken”

MR. FRANS KLOPPENBURG, GROENENDIJK EN KLOPPENBURG ADVOCATEN

BESTEL BIJ:

bol.com

Tip: mooi relatiegeschenk *

GA VOOR MEER INFORMATIE NAAR: ORBISADVOCATUUR.NL

Nominatie managementboek 2022

Verrijk collega's en andere professionals *

KANSRIJKE ZAAK KOSTEN EEN STRUIKELBLOK?

Liesker Procesfinanciering draagt de proceskosten, van lopende en nieuwe procedures. Wij krijgen alleen (terug)betaald als er ook een opbrengst is.

Uw cliënt procedeert daardoor financieel risicoloos, terwijl u verzekerd bent van betaling van uw factuur.

Liesker Procesfinanciering is marktleider in Nederland, met een bewezen uitstekend track record.

T +31 (0)76 530 36 00
E info@liesker.com

liesker.com

Meegeezogen in de vecht. scheiding

— door Marco de Vries

Al vijf jaar bestoken ex-geliefden Gerard Sanderink en Brigitte van Egten elkaar met rechtszaken. Een soort vechtscheiding van nationale propties, waarbij Sanderinks voor de overheid belangrijke bedrijven betrokken raakten. Wat is de rol van advocaten in dit gevecht met modder en miljoenen?

De Sanderink-saga ontrolde zich als een smeuijge soap. Een scheutje provinciale romantiek à la *Boer zoekt Vrouw*, maar ook een flinke dosis shakespeariaanse dramatiek en waanzin. In boeken, krantenartikelen en podcasts is al breed uitgemeten hoe de schuchtere, hardwerkende Tukker vanuit de boerderij van zijn ouders decennialang bouwde aan een imperium. Softwarebedrijf Centric, hofleverancier bij veel overheidsinstanties. Ingenieursbureau Antea en bouwbedrijf Strukton, dat wegen, tunnels en spoorlijnen ontwerpt en aanlegt.

Aan het einde van een voorbeeldige loopbaan raakt deze sobere, selfmade miljonair in de ban van een veel jongere vrouw met zelfverzonnen successen. Rian van Rijbroek, fotomodel uit Veghel, geheim agente, hacker, financieel adviseur, cybersecuritydeskundige, schrijfster, verleidster: Data Hari, wordt ze soms ge-

noemd, en Sanderink is volgens haar biografie Angeli- que Kunst niet de eerste coryfee die ze ten val brengt. Meer nog dan streekroman of koningsdrama is de Sanderink-affaire een *legal thriller* met vele wendingen, zelden vertoonde interventies en on-Nederlandse dwangsommen en inbeslagnames. Strafzaken, civiele procedures en tuchtklachten lopen kriskras door elkaar heen en kennen allemaal weer hun eigen dynamiek en juridische fitnesses.

Toch houden de tientallen rechtszaken waarin de nu 74-jarige zakenman is verwickeld, allemaal verband met de verwijten die hij maakt aan zijn ex-vriendin. Brigitte van Egten was zeventien jaar lang zijn partner en collega. Zij bestuurde onder meer zijn bedrijf Dutch Solar Systems (DSS), maar sinds de breuk beweert Sanderink dat Van Egten geld van DSS verduisterd zou hebben. Ook zou ze banden hebben met criminelen in

Gerard Sanderink komt samen met zijn vrouw Rian van Rijbroek aan bij het gerechtshof.

het West-Afrikaanse Gambia en actief zijn in de porno-industrie. Hoewel er voor de bizarre beschuldigingen nooit bewijzen zijn aangeleverd, blijft Sanderink ze herhalen en een hele trits aan advocaten stond hem daarin bij. Van Egten op haar beurt probeerde tevergeefs met rechtszaken de stroom beschuldigingen te stoppen. Ze won keer op keer, maar dan staken de roddels elders toch weer de kop op, als een veenbrand van laster.

Advocaat en oud-deken Germ Kemper volgt de affaire in de media en houdt ook de tuchtrechtspraak beroepshalve bij. ‘Familiezaken en scheidingen vormen van oudsher de grootste bron van onheil op tuchtrechtelijk gebied,’ weet hij uit ervaring, ‘emotionele zaken die de raadsman dwingen tot een dagelijkse eierdans. Hoever ga je mee in de passie van je cliënt? Dat zie ik ook in deze grote affaire. Partijen klagen over en weer over scheldpartijen of het oprakelen van irrelevante privé-zaken of onbewezen verdachtmakingen die niets met de zaak te maken hebben. Advocaten zijn dan zo begaan met hun cliënt dat ze mee gaan vechten.’

KERKDIENT

De zaak begon in november 2018 met een telefoontje. Vanuit het niets zette Sanderink Brigitte van Egten op een zondagmorgen aan de kant. De wekelijkse wandeling na de kerkdienst ging niet meer door. Zij zou hem voor miljoenen hebben bestolen, beet hij haar toe, en seks hebben met Afrikanen rond hun vestiging van DSS in Gambia. Het was uit.

Ondanks gesprekken en verzoeningspogingen in de weken daarna, merkte Van Egten dat Sanderink of zijn nieuwe vriendin Rian van Rijbroek de wilde beschuldigingen verspreidde binnen zijn bedrijven, onder zakenrelaties.

Het wederzijds wantrouwen groeide verder na een inval van de FIOD in februari 2019 bij Strukton. Het bedrijf zou steekpenningen betaald hebben om een metrolijn in Saoedi-Arabië te mogen bouwen. Volgens

zijn succesvolle bedrijven wilde zijn voormalige partner wegdrücken. Dat pikte mijn klant niet en dus gingen we het gevecht aan,’ zegt Paul Tjiam, advocaat van Simmons & Simmons die Van Egten al vier jaar bijstaat in de civiele zaken tegen Sanderink en zijn bedrijven. Medio 2019 begonnen de eerste rechtszaken. Van Egten vocht haar ontslag aan als directeur van DSS en Tjiam eiste in een kort geding met succes een verbod op herhaling van de ongefundeerde beschuldigingen op straffe van een dwangsom.

Ook verbood de rechter Sanderink om berichten en gegevens uit de zakelijke e-mailbox van Van Egten bij haar voormalige werkgever DSS te gebruiken. ‘Op zichzelf genomen moet het voor een werkgever mogelijk zijn om te speuren naar bewijs van eventuele fraude,’ overwoog de Amsterdamse voorzieningenrechter. ‘De aan de pers gezonden informatie heeft echter voor het merendeel niets van doen met de veronderstelde fraude.’ Doel van de campagne leek alleen om Van Egten af te schilderen als ‘de slechte vrouw’. Maar, zo bepaalde het vonnis, ‘het uit te spreken verbod staat niet in de weg aan een fraudeonderzoek door een onafhankelijk bureau.’

Het conflict lag met het kort geding op straat en haalde de media. Het leidde tot grote onrust binnen de bedrijven van Sanderink. Klanten haakten af, directeurs liepen weg of werden ontslagen en dat leidde ook weer tot rechtszaken. Een mededirecteur bij DSS legde bijvoorbeeld een positieve verklaring af over Van Egten. Hij werd daarna – volgens eigen zeggen – door een van de advocaten van Sanderink, Jan Boogaard, onder druk gezet om de verklaring in te trekken. De directeur, die tijdens dat telefoongesprek al ziek thuis zat, zou anders niet meer welkom zijn op de werkvloer.

Het leidde tot de eerste tuchtklachten die in 2020 door de Raad van Discipline in Den Bosch werden beoordeeld. Boogaard had niet op de stoel van een bedrijfsarts mogen plaatsnemen door voorwaarden te stellen aan de terugkeer van de directeur.

Boogaard kreeg daarom een berisping (ECLI:NL:TADRSHE:2020:3). Vorig jaar kreeg hij, naar aanleiding van nieuwe klachten, twee maanden voorwaardelijke schorsing opgelegd. Nu verweet de

raad hem dat hij de verboden privégegevens uit de zakelijke mailboxen van Van Egten was blijven gebruiken, ondanks het verbod uit het kort geding. ‘Verweerder heeft zich te veel laten leiden door de wensen van zijn cliënt en daardoor heeft hij zelfs in strijd gehandeld met rechterlijke uitspraken,’ overwoog de raad (ECLI:NL:TADRSHE:2022:116). Boogaard laat weten geen behoefte te hebben aan nader commentaar. ‘Bij mij rijst het beeld op van Sanderink als een buitengewoon dwingende, en ook overtuigende cliënt,’ zegt Germ Kemper. ‘Een magnaat die een imperium heeft

‘Verweerder heeft zich te veel laten leiden door de wensen van zijn cliënt’

Sanderink was er niets aan de hand en ging het om een normale commissie aan een agent. Maar hij verdacht Van Egten er nu ook van dat ze de FIOD getipt had.

Sanderink ontsloeg Van Egten en eigende zich haar zakelijke mailboxen toe. Landelijke mediaredacties kregen mails van Van Egten doorgespeeld, waarin Van Egten door Sanderink in verband werd gebracht met diefstal en porno-industrie. Deze verbanden bleken nooit te bestaan.

‘Toen ik deze zaak kreeg, was de machtsverhouding onmiddellijk duidelijk. Multimiljonair Sanderink met

opgebouwd en heel veel kan. Daar is moeilijk weerstand aan te bieden. En je wilt niemand de toegang tot de rechter ontzeggen. Toch heb je pas echt toegevoegde waarde, als je onafhankelijk blijft, zelfs als dat leidt tot een vertrouwensbreuk. Vertrouwt de cliënt het advies van de advocaat? Zo niet, dan kun je niet verder.'

ONAFHANKELIJK ONDERZOEK

Zeker vijftien advocaten heeft Sanderink de afgelopen vijf jaar versleten, en een onbekend aantal kantoren zal de hete aardappel wijselijk hebben doorgeschoven. Natuurlijk is iemand met een geschat vermogen van meer dan 600 miljoen en met tot voor kort nog volledige zeggenschap over zijn bedrijven een aantrekkelijke cliënt, maar wellicht niet als die in de media wild om zich heen slaat, voorstelt om rechters thuis te benaderen, deurwaarders bedreigt en tierend een zitting komt binnenvallen.

Voor het corruptieonderzoek bij Strukton had Sanderink inmiddels strafpleiter en oud-officier van justitie Aldo Verbruggen ingeschakeld. Met zijn eigen kantoor Lumen Lawyers richt Verbruggen zich naast strafzaken op interne onderzoeken. Daarom vroeg Sanderink hem in februari 2020 ook een onafhankelijk feitenonderzoek naar Van Egten te doen. Voor de steeds verder escalerende civiele procedures tegen zijn ex huurde hij na Boogaard het Haagse kantoor BarentsKrans in.

Maar in november 2020 oordeelde een rechter dat Verbruggen helemaal geen onafhankelijk onderzoek kon doen, als hij Sanderink ook bijstond in een strafzaak

(ECLI:NL:GHARL:2020:8890). Een maand later verbood een andere rechter de conceptversie van het rapport, dat Sanderink overigens al had rondgestuurd (ECLI:NL:RBOVE:2020:4278). Het was onrechtmatig en opgesteld door een niet-onafhankelijk kantoor.

Diezelfde maand wist Tjiam namens zijn cliënte beslag te leggen op servers met e-mails van Sanderink. Met de mails als bewijs diende Van Egten een tuchtklacht in tegen Verbruggen. Het *FD* en *Tubantia* publiceerden uitgebreid over de mails die in de tuchtklacht aan bod kwamen. Daarin werd de indruk bevestigd dat onafhankelijk onderzoeker Verbruggen nauw samenwerkte met de partijdige procesadvocaten van BarentsKrans. Verbruggen deed suggesties voor hun processtukken en liet zijn opdrachtgever Sanderink meeschrijven aan zijn onafhankelijk feitenrapport. Zo mailde Verbruggen eind maart 2020 aan advocaat Roeland de Mol, partner bij BarentsKrans: 'Als je durft, kun je daaraan toevoegen dat het interne onderzoek inmiddels wel heeft uitgewezen dat Van Egten beslist geen modelburger is (maar stal van een bedrijf waarvan zij leidinggevende was en er niet voor terugdeinsde om terabytes pornografisch materiaal op de server te plaatsen) maar ik snap dat dit op de grens is en een beetje uitdagend.' Bewijzen voor de oude beschuldigingen kwamen er ook nu niet.

De Mol mailde op zijn beurt naar Sanderink: 'Aldo en ik stemmen nu onderling af welke elementen de rapportage idealiter zou moeten hebben om maximaal effect te hebben in de civiele procedures.'

Leden van de Ondernemingskamer tijdens de zaak tegen Sanderink.

‘Ik kan en mag over die mails niets zeggen,’ reageerde Verbruggen eind 2021 in dagblad *Tubantia* op de tuchtklacht. ‘Ik ben gebonden aan mijn verplichting tot geheimhouding. Dat is voor mij bijzonder vervelend. Ik moet als het ware vechten met mijn armen op mijn rug gebonden. Ik vind het dan ook bijzonder pijnlijk dat deze mails nu openbaar zijn geworden. Dat had nooit mogen gebeuren.’ Hij vond dat de mails tussen advocaat en cliënt ook niet mochten dienen als bewijs in een tuchtklacht en diende een tegenklacht in tegen Tjiam, die nog in onderzoek is. Tjiam zegt over deze klacht: ‘Enkel uit de e-mails van Verbruggen werd duidelijk hoe opzettelijk kwaadaardig hij tegen mijn cliënte opereerde. Deze e-mails heeft mijn cliënte dus gebruikt als onderbouwing van haar klacht tegen Verbruggen. Dat hij vervolgens een klacht tegen mij indient omdat zijn onbehoorlijke gedrag wordt blootgelegd, vind ik vrij apart.’

Tegen *Tubantia* hield Verbruggen overigens vol dat hij niets fout had gedaan. ‘Ik heb me nooit gepresenteerd als onafhankelijk onderzoeker, maar als advocaat die in opdracht van een aantal cliënten onderzoek doet.

Daarbij ben je per definitie partijdig. Maar je moet wel een zekere onafhankelijkheid als kernwaarde hebben. Sommige partijen interpreteren dat anders. Die vinden dat je als onderzoeker volkomen objectief en onafhankelijk moet zijn. Daarmee wordt de advocaat-onderzoeker geframed op een manier die niet bestaat.’

Het opereren van Verbruggen voedde het al lopende debat over de geloofwaardigheid van de advocaat-onderzoeker. De tuchtrechter kon zich niet vinden in het verweer van Verbruggen en oordeelde dat die zich ‘opportunistisch en misleidend’ ten opzichte van Van Egten had opgesteld. Hij werd vorig jaar voor vier maanden voorwaardelijk geschorst (ECLI:NL:TADRAMS:2022:73). Voor dit artikel wilde Verbruggen aanvankelijk wel ingaan op de discussie, maar zag daar uiteindelijk toch vanaf. ‘Er lopen nog te veel zaken, zowel tuchtrechtelijk als civiel. Het is gewoon nog te vroeg.’ Een hoger beroep tegen zijn voorwaardelijke schorsing trok hij onlangs in. Wel loopt er volgens het *FD* een civiele schadeclaim van Van Egten tegen Verbruggen.

‘Verbruggen maakt een denkfout,’ reageert Kemper, ‘hij meent dat hij onafhankelijk onderzoeker is, alleen omdat hij advocaat is. Maar de onafhankelijkheid van een onderzoeker reikt verder dan die van de advocaat. En je kunt niet tegelijkertijd partijdig advocaat voor iemand

zijn en onafhankelijk onderzoeker. Prima om voor een cliënt een bedrijfsonderzoek te doen en dossier op te bouwen. Als je over je rol dan ook maar helder bent naar alle betrokkenen.’

Het Hof van Discipline bevestigde dat beginsel vorige maand (ECLI:NL:TAHVD:2023:59).

De tuchtzaak van Van Egten tegen Roeland de Mol, twee andere advocaten en twee notarissen van BarentsKrans zijn geschikt, waarbij klachten over en weer zijn ingetrokken, zegt Jesse Zijlma, die daar als bestuursvoorzitter van het kantoor bij betrokken was. Die klachten gingen niet alleen over de nauwe samenwerking met Verbruggen. Uit andere mails, waarover het *FD* publiceerde, bleek dat Sanderink advocaten en notarissen van BarentsKrans onder druk zette om mee te werken aan een omstreden manoeuvre met gecertificeerde aandelen, om zo Van Egten te dwarsbomen. ‘Die transactie heeft uiteindelijk nooit plaatsgevonden,’ zegt Zijlma daarover. Ook deze klacht is ingetrokken.

Het kantoor heeft de hele gang van zaken uitvoerig geëvalueerd, samen met externe deskundigen. ‘Tuchtklachten zijn niet leuk, maar ook een risico van het vak. We verkopen nu eenmaal geen bloemen. Het gaat over conflicten. Je wist van tevoren bij dit conflict dat er bijzondere mensen bij betrokken waren, maar ook die hebben recht op juridische bijstand. Dus het is niet zo dat we als kantoor dit soort zaken nooit meer zouden doen. Maar een les is wel dat je scherp kijkt hoe je onderlinge processen zijn geregeld en dat je nog eens vaststelt wat je als kantoor wilt uitdragen en wat niet.’

Zijlma vindt niet dat een advocaat moet afhaken wanneer er twijfels rijzen over het beoordelingsvermogen van een cliënt. ‘Op zich mogen mensen ook onverstandige dingen doen. In dit specifieke geval kan ik daar niets over zeggen, maar in algemene zin kun je zeggen dat advocaten werk hebben, omdat hun cliënten zaken niet goed regelen. Maar bij de ethiek van het vak hoort wel de onafhankelijkheid en eigen verantwoordelijkheid. Je rol is ook als advocaat je cliënt te behoeden voor het maken van fouten.’

‘Bij de ethiek van het vak hoort wel de onafhankelijkheid en eigen verantwoordelijkheid. Je rol is ook je cliënt te behoeden voor fouten’

SMAAD

Na Verbruggen en BarentsKrans moest Sanderink andermaal op zoek naar nieuwe raadslieden. In het FIOD-onderzoek tegen Strukton en een strafzaak over smaad, na aangifte van Van Egten, liet Sanderink zich bijstaan door Paul Acda uit Roermond. Acda deed ook

een aantal civiele procedures. Later nam Sanderink daarvoor Gino van Tilborg in de arm, vennoot van het Sittardse kantoor Douffet Heuts.

Sanderink werd vrijgesproken van smaad. Daarna richtte Acda zich naar eigen zeggen helemaal op de FIOD-zaak. ‘Maar ik heb me vanaf het begin van mijn aanstelling ingezet om tussen Sanderink en Van Egten een oplossing in der minne te bereiken. Partijen waren driekwart jaar *on speaking terms* in het kader van een mediationtraject dat na mijn aantreden als advocaat is gestart. Dat steunde ik en dat verliep heel goed en voorspoedig. Alleen kwam op een gegeven moment een breuk binnen die mediation. Toen de civiele procedures hierna weer opgestart werden, heb ik mij uit de civiele zaken teruggetrokken.’ April 2022 legde Gino van Tilborg namens Centric en DSS beslag op 1,96 miljoen euro van Gerard Sanderink. Het bedrag aan uitstaande dwangsommen zou worden overgemaakt naar Van Egten, zo had zowel Acda als Sanderink bezworen. Maar op het laatste moment kwam Van Tilborg met een schadeclaim tegen Van Egten. De bedrijven zouden door de negatieve publiciteit een miljoenenverlies lijden, en Van Egten werd daarvoor aansprakelijk gesteld. Als zekerheid werd een derdenbeslag gelegd op de rekening van Sanderink, precies voor het bedrag van 1,96 miljoen dat zou worden uitbetaald aan Van Egten.

Een tuchtklacht van Van Egten hierover tegen Van Tilborg loopt nog. Van Tilborg was helemaal niet de advocaat van Centric, waar Sanderink op dat moment was teruggetreden, zo is de strekking van de klacht, en de verklaring voor de verliezen was volgens de jaarverslagen te wijten aan corona en chiptekorten, niet aan de negatieve publiciteit.

‘Ten aanzien van de klachten die ik namens mijn toenmalige cliënten indiende tegen de advocaat/advocaten van de wederpartij en op de klachten die tegen mij zijn ingediend, kan ik en wil ik ook niet reageren,’ reageert Van Tilborg schriftelijk, ‘deze zijn thans nog allemaal in behandeling bij de betreffende dekens. Gelet op mijn geheimhoudingsplicht kan ik op grond daarvan niet inhoudelijk op de kwestie ingaan. Tot slot, deze zeer bijzondere kwestie heeft al genoeg beroering veroorzaakt en het komt mij voor dat het beter is dat er rust in weerkeert.’

Maar rustig is het niet geworden. Het omstreden beslag leidde in eerste instantie tot een machtsstrijd binnen de directie van Centric, die werd gewonnen door de vertrouwelingen van Sanderink. Maar het vormde ook de aanleiding voor het Openbaar Ministerie om een procedure bij de Ondernemingskamer te starten. Ondertussen kwamen de oude beschuldigingen over Van Egten het voorjaar van 2022 weer boven op de site omrecht.nl (omgedoopt tot onrecht.nl, inmiddels uit de lucht). Deze site van een rijsschoolhouder, die over-

hoopligt met het CBR, begon opeens over de affaire te publiceren. Eerst werd Sanderink geprezen en Van Egten zwart gemaakt, maar later dat jaar openbaarde de rijsschoolhouder dat hij betaald was door Sanderink. Een bedrag van € 150.000, waarvan een ton overgemaakt via de derdenrekening van Acda. De man klapte uit de school, omdat hem nóg een ton zou zijn beloofd.

Tegen Acda loopt hierover ook een tuchtprocedure. Hij ontkent dat hij wist dat de betalingen verband hielden met de lastercampagne. ‘Kennelijk zien mr. Tjiam en mw. Van Egten daar iets anders in,’ zegt hij. ‘En ik neem ze dat ook niet kwalijk maar ik heb echter niet onjuist gehandeld, zeker niet met de kennis waarover ik toen beschikte.’ Hij meende namens Sanderink te doneren aan een goed doel, maar wil niet ingaan op de details. ‘Ik laat het graag aan de tuchtrechter over. Voor mij is het ook principieel. Ik ben niet een advocaat die zich laat inhuren om dat soort praktijken te doen.’ Eind juni diende de zaak bij de Raad van Discipline.

‘Je moet niets anders doen met een derdenrekening dan waarvoor hij bedoeld is,’ vindt Kemper, ‘al het andere is doodeng. Als je niet aanstonds snapt waarom de cliënt het niet zelf doet, zit je op glad ijs.’

De afgelopen maanden is Sanderink op verzoek van het Openbaar Ministerie door de Ondernemingskamer op afstand van Centric, Strukton en Oranjewoud gesteld. Hij heeft geen functie meer en mag zelfs als aandeelhouder niet meer stemmen. Sanderink, in januari getrouwd met Van Rijbroek, kan nog jaren doorgaan met zijn vete, ook al lijkt dat nu – na alle escalaties die leiden tot zijn val – louter een privékwestie geworden, waar zijn bedrijven niet opnieuw bij betrokken willen worden. Hoewel de val ook weer leidt tot nieuwe rechtszaken, die nog jaren kunnen duren.

‘Als je op een rij zet wat de betrokken advocaten mijn cliënte de afgelopen vier jaar hebben aangedaan,’ vat Tjiam samen, ‘dan is dat in- en inriest. Een voor een hebben zij zich voor het karretje van Sanderink en Van Rijbroek laten spannen met als doel een volstrekt onschuldige vrouw plat te drukken. Daarvoor werden vonnissen overtreden, rechters en dekens voorgelegd, onrechtmatige juridische constructies opgetuigd, valse beslagen gelegd en zelfs smaadsites gefinancierd door derdengelden. Dan heb ik nog lang niet alles gehad. Ze hebben zich allemaal verslikt in de weerbaarheid van Van Egten. *They messed with the wrong woman.*’

‘Dit was een uitzonderlijke zaak,’ oordeelt Germ Kemper, ‘ik mag ethiek doceren aan de beroepsopleiding van grote kantoren. Je hoort weleens wat en er gaat weleens wat mis, maar voor het idee dat alles wat de cliënt vraagt, daadwerkelijk wordt gedraaid ben ik geen aanknopingspunten tegengekomen.’

o het verschil

Vliegende start

door **Erik Jan Bolsius** — beeld **Jean-Pierre Jans**

Vastgoedkantoor NewGround Law bestaat vier jaar en draait vanaf de eerste dag volop mee in de zelfgekozen niche.

Zo moeilijk lijkt het niet, een nieuw advocatenkantoor beginnen. NewGround Law is sinds de start vier jaar geleden al gefuseerd en verdubbeld en werkte intussen mee aan een paar van de grootste vastgoeddeals in Europa. Is er een recept?

‘We groeien organisch,’ vertelt kantoormanager Barbara Tielenburg (30). ‘Een beetje zoals mijn eigen carrière. Ik begon als secretaresse van André Gaastra, werd er officemanager en groeide door naar mijn huidige functie toen ons kantoor fuseerde met NewGround Law, dat toen ook pas net was begonnen.’ Zo organisch als ze zichzelf ontwikkelde, zo ging het dus ook met het kantoor. ‘Het was niet vanaf het begin al een geoliede machine, maar dat was juist ook spannend en goed voor de teamspirit. In het eerste jaar hebben we goed bedacht hoe we wilden gaan werken. Alle nieuwe partners komen natuurlijk binnen met hun eigen ervaring en voorkeuren en daar komt een goede nieuwe samenwerking uit.’ Tielenburg benoemt die samenwerking als *human centric*. Ze is niet de enige die die term bezigt, wat bedoelt ze ermee? ‘Dat we het echt met elkaar moeten doen en dat we op basis van gelijkwaardigheid samenwerken.’

Partner en oprichter Cynthia de Witt Wijnen (53) heeft het er ook over: ‘We vragen ons af of iets vanuit *human centric*-oogpunt wordt besloten. De menselijke maat moet altijd vooropstaan, en niet de belangen van de aandeelhouders of winstmaximalisatie.’ Mede-

oprichter Anne-Marie Klijn (58) heeft er vanuit de opleiding tot teamcoach die ze volgt interne workshops voor ontwikkeld. ‘In de partnerovereenkomst hebben we basishoudingen beschreven. Die hebben we recent met de groep besproken, waarbij we om feedback vroegen en mogelijke veranderwensen. Zo’n basishouding is bijvoorbeeld eerlijkheid, wat ook betekent dat je elkaar helpt om een goed resultaat te bereiken. Een andere is dat we openstaan voor nieuwe input en visies en flexibel zijn. Of betrouwbaarheid, wat ook inhoudt dat je elkaar kunt aanspreken op het nakomen van afspraken. Als dat dan misgaat, hoeft je het niet persoonlijk te maken, maar kun je wijzen op de basishouding. Zo objectiveer je het en kun je bespreken hoe het de volgende keer beter kan. In coachtaal noemen we dat ontschuldigen.’ De Witt Wijnen vult aan: ‘Er is hier minder hiërarchie dan ik bij vorige kantoren meemaakte, we nemen iedereen serieus. Dat kan ook in de relatief bescheiden omvang van ons kantoor. Echt groot willen we niet worden, we zijn niet voor niks een boetiekkantoor begonnen.’

BOLWERKJE

In juni, tijdens de Amsterdamse vastgoedbeurs PROVADA, organiseerde NewGround Law een event voor cliënten. Met een boot ging het gezelschap naar A'DAM Tower, het voormalige Shell-kantoor aan het IJ, voor een praatje met een borrel op de bovenste verdieping. Ook in die bijeenkomst ging het over de *human centric*-benadering, diversiteit en inclusie. Best vernieuwend in de vastgoedwereld, die nog altijd gedomineerd wordt door (witte) mannen. Klijn: ‘De wereld is divers, dus we vinden aandacht voor diversiteit heel belangrijk. Je kunt niet in je eigen bolwerkje op de Zuidas blijven zitten, maar moet volwaardig deel uitmaken van de samenleving.’ Cynthia de Witt Wijnen,

NewGround Law

Wie: 36 advocaten, notarissen en staf.
 Waar: Amsterdam.
 Hoe: Vastgoed, Milieu, Clean tech & Renewable Energy, Projectontwikkeling.

die is geboren en opgegroeid in Suriname: 'Ik heb mezelf nooit als anders gezien, maar toen ik doorgroeide merkte ik dat ik jongeren met een migratieachtergrond inspireerde om naar de Zuidas te komen. Er wordt veel over diversiteit gesproken, ook bij grote kantoren, maar er wordt niet echt iets aan gedaan. Wij willen dat anders doen.'

Uitkijkend over Amsterdam kan elke advocaat en notaris bij NewGround Law wel een favoriet gebouw benoemen. Zonder uitzondering roemen ze de praktische kant van hun werk. 'In mijn studie vond ik bestuursrecht best theoretisch, maar als je de praktijk ingaat, is het echt verre van saai,' vertelt Jan Wassink (25) enthousiast. 'Je ziet het om je heen gebeuren.' Dat is de beroepsdeformatie van iedere vastgoedadvocaat. Als Hub Jetten (29) naar zijn hockeytraining rijdt, komt hij langs het opvallende, trapsgewijs gebouwde Terrace Tower aan de Zuidas, waarbij hij betrokken was. 'Dan ben ik toch een beetje trots.' Wat doen hij en zijn collega's in vastgoedontwikkeling? 'We zorgen voor alle contracten om een pand gebouwd te krijgen, kijken naar de bestuursrechtelijke aspecten en naar de afspraken tussen alle partijen. Als je dat alles goed vastlegt, voorkom je ook gedoe achteraf. Te vaak zijn partijen nog jaren aan het procederen na oplevering van een pand. Wie herstelt de gebreken, wie is waarvoor verantwoordelijk?'

Voor Cynthia de Witt Wijnen zijn het Amsterdamse hoofdkantoor van Booking en het Haagse De Resident

gebouwen die ze zich altijd zal herinneren. Als notaris was ze in 2022 verantwoordelijk voor de 'sale en lease-back' van Booking aan haar cliënt, vastgoedinvesteerder Deka, de grootste vastgoeddeal van Europa in dat jaar. 'Daar hebben we met acht mensen zeker een halfjaar aan gewerkt. En ik kom net terug van de *closing* rond De Resident, het gebouw van de ministeries van Volksgezondheid en Sociale Zaken. Daar is het precies andersom gegaan. Booking wilde verkopen en weer terugleasen, want anders zit hun geld vast in de stenen. Bij De Resident koopt de overheid een geleased gebouw terug, omdat ze weer eigenaar willen zijn van het vastgoed dat ze gebruiken.' De Witt Wijnen vertelt dat ze een van de jongere collega's heeft 'vrijgespeeld' om bij de *closing* te zijn, ook dat is *human centric*: 'Ik kan daar wel alleen feest gaan vieren, maar zij heeft er ook veel tijd en energie in zitten, dus moet ze dat feestelijke moment meemaken.'

Normaal, menselijk met elkaar omgaan zou geen bijzonderheid moeten zijn en is op zichzelf ook niet de geheime formule voor een succesvol kantoor. Wat wel, blijkt eigenlijk best voor de hand te liggen. De Witt Wijnen: 'Je kunt dit kantoor zien als een fusie tussen drie teams. We begonnen met drie ervaren partners, Charles van Rijkevorsel, Anne-Marie Klijn en ik, die alle drie al een goede carrière hadden. Cliënten wilden graag mee, dus we zijn met een volle portefeuille gestart. En onze focus op het voorkomen van een *toxic workculture* leidt echt tot meer werkplezier.'

V.l.n.r.
Anne-Marie Klijn,
Cynthia de
Witt Wijnen en
Hub Jetten.

Ontdek CICERO LawPack

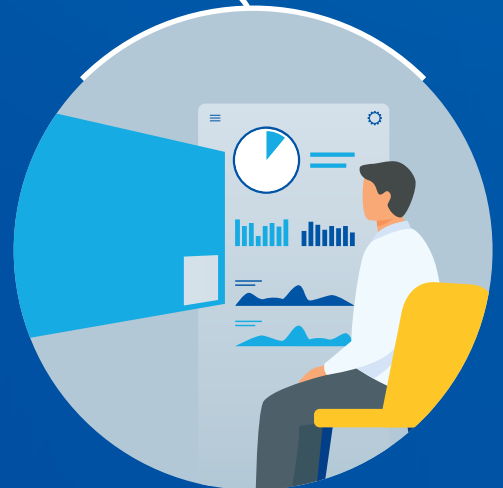
Klantendossiers Alles centraal

Dossiers aanmaken, beheren en delen, het kan allemaal met CICERO LawPack.

Ons platform verzamelt en organiseert alles wat tussen jou en de klant gedeeld wordt. Alle communicatie, briefwisseling, stukken, email, whatsapp berichten en Teams gesprekken worden in het dossier opgeslagen. Wij gebruiken daarvoor de Microsoft cloud van uw eigen Microsoft 365 omgeving. U bepaalt zelf wie wel of geen toegang krijgt tot het dossier en tot welke documenten. Hiermee zorgt u niet alleen dat u en uw medewerkers altijd toegang hebben tot de volledige conversatie maar u kunt deze ook onmiddellijk delen met uw cliënten.

Rapporteren en communiceren Overzicht houden

Voor ieder dossier, documenten of medewerker kunt u taken creëren en opvolgen via workflows, zodat de voortgang in het dossier eenvoudig kan opgevolgd worden. Zo weet u, uw medewerkers en uw cliënten, op ieder moment wat verwacht wordt. Ook kunt u met relaties communiceren en mailings en uitnodigingen versturen

Tijdschrijven en factureren Efficiënt opvolgen

Het laatste en niet minst belangrijke. Iedere activiteit kan omgezet worden naar een factureerbare prestatie, zodat het voor u en uw cliënten steeds inzichtelijk is wat de kosten zijn van een dossier. De software geeft zelf aan welke tussentijdse facturen kunnen verzonden worden en zorgt voor de verwerking en opvolging. Het is zelfs mogelijk een volwaardige boekhouding te voeren en interesten te berekenen

Dé software voor advocaten en juridische afdelingen

www.cicerosoftware.com
sales@cicerosoftware.com

CICERO
LawPack®

 advocaat en algoritme

SyRI 2.0 speurt naar ‘verwonderadressen’

Gemeenten blijven knutselen aan algoritmes.

Hoe controleer je een influencer in de bijstand?

— door **Marco de Vries**

‘Het gevaar van kunstmatige intelligentie is niet dat machines steeds meer als mensen gaan denken, maar dat mensen steeds meer als machines gaan denken,’ waarschuwde ICT-wetenschapper Joseph Weizenbaum ooit. Op korte termijn vinden overheidsinstellingen het wel makkelijk dat de ambtenaar zijn taak routinematig uitvoert, als een verlengstuk van het softwarepakket.

Sinds het Toeslagenschandaal worden algoritmes overal kritisch tegen het licht gehouden. Dat was in ieder geval de bedoeling. Zo trok de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) haar handen af van de fraudescorekaart, een algoritme dat sinds 2003 bijstandsgerechtigden in 160 gemeenten profileerde op basis van deels onduidelijke en deels etnische criteria. Zeventien jaar fraudejacht heeft opmerkelijk genoeg maar tot één vermelding in een gepubliceerde uitspraak geleid. Al in 2011, toen de ellende bij de Belastingdienst nog moest beginnen, kreeg advocaat Marcel Mes uit Hoorn gelijk van de Centrale Raad van Beroep. Zijn cliënte had nooit op basis van een onduidelijk algoritme een huisbezoek mogen krijgen en haar bijstand had niet mogen worden afgewezen. Het algoritme vond het verdacht dat ze met zeven anderen stond ingeschreven op hetzelfde adres. Maar ze huurde een kamer bij een gezin met vier kinderen.

‘Die profielen bleef ik de jaren daarna steeds tegenkomen,’ zegt Mes, ‘kamerverhuur. Alleenstaande ouders. Per definitie verdacht. Sociaal onderzoekers gaan op zoek naar verzwegen relaties.’ Sinds 2020 ziet hij wel een omslag. ‘Er komt een nieuwe Participatiewet, met meer ruimte voor de menselijke maat. Het doenvermogen wordt meer aan de mensen zelf overgelaten, de terugvordering wordt beperkt. Er komt weer ruimte voor een waarschuwing. En daar wordt al op geanticipeerd.’

Maar het wetsvoorstel zegt niets over de inzet van AI. Journalisten van het onderzoekscollectief Lighthouse Reports betrapten zeker vijf gemeenten die nog altijd met de fraudescorekaart werkten. En via de Wet open

overheid kregen ze ook voor het eerst een nieuw, zelflerend algoritme in handen, dat gebruikt wordt in Rotterdam en andere gemeenten. Op basis van tientallen datapunten profileert dit algoritme weer alleenstaande moeders en mensen met een slechte beheersing van de Nederlandse taal.

In het officiële algoritmeregister van de overheid staan applicaties die bijstandsaanvragen beoordelen, mensen aan het werk moeten helpen en ook een fraudealgoritme. Overigens is het register verre van volledig. Alleen Amsterdam, Den Haag en Utrecht hebben iets ingevuld.

Bij een meldpunt van FNV kwamen ruim 150 klachten binnen van bijstandsgerechtigden. Ze voelen zich onterecht en onheus gecontroleerd door zogenaamde interventieteams, waarschijnlijk op basis van een risicoprofiel. De SyRI-coalitie van FNV en andere maatschappelijke organisaties, maakt zich grote zorgen over uitwisseling van data en profielen in de Landelijke Stuurgroep Interventieteams. In 2020 liet de groep het experimentele SyRI-algoritme door de rechter verbieden, nu verzamelt men munitie voor een nieuwe rechtszaak. Zo bestempelen in kaart gebrachte algoritmes alle werkloze kappers of bouwvakkers als verdacht. Ook door postcode, achternaam of het bezit van hond of aanhangwagen kun je op een lijst met ‘verwonderadressen’ belanden. Dan krijg je huisbezoek van zo’n interventieteam, waarin de gemeente samenwerkt met Belastingdienst, OM en IND. Doel van de aanpak is niet alleen fraudebestrijding, reageert de VNG, maar ook preventie en bemoeizorg.

Marcel Mes signaleert juist minder huisbezoeken. ‘Onderzoekers doen hun werk steeds meer online. Post een bijstandsgerechtigde foto’s van een niet-gemelde vakantie? Misschien zelfs samen met een nieuwe liefde? En bijverdiensten via crypto, online gokken of als influencer. Zo werd de uitkering stopgezet van mijn vloggende cliënte met wereldwijd 200.000 volgers. Daar zal ze wel geld mee verdienen, stelt de dienst Werk en Inkomen. Maar zij ontkent dat.’

Chris Nekeman (l.)
en Charlotte Dingemans

‘Arbeidsmarkt liever •• herijken, dan het tuintje aanharken’

door **Daphne van Dijk** — beeld **Kick Smeets**

Vaandeloverdracht bij de Vereniging Arbeidsrecht Advocaten Nederland (VAAN). De oude en nieuwe voorzitter over nieuwe wetgeving en het spanningsveld tussen politieke wensen, maatschappelijke ontwikkelingen en de juridisch complexe realiteit.

Bernard Wientjes, destijds voorzitter van werkgeversorganisatie VNO-NCW, deed in 2014 een opmerkelijke voorspelling over de Wet werk en zekerheid (Wwz). ‘Hij speculeerde dat arbeidsrechtadvocaten door de nieuwe wet niets meer te doen zouden hebben en werkloos zouden worden. Want met de wet zou het ontslagrecht sneller, eenvoudiger en goedkoper worden,’ vertelt oud-VAAN-voorzitter Charlotte Dingemans (56). ‘Maar in de praktijk bleek dat niet het

geval. Hoewel het aantal zaken waarmee wij naar de kantonrechter gaan in absolute zin is afgenomen, zijn de zaken waarover wél wordt geprocedeerd complexer geworden.’

Chris Nekeman (50), die twee maanden geleden het VAAN-voorzittersstokje overnam, voegt hieraan toe: ‘Voor 2015 kwam ik zelden bij een gerechtshof. Als er een ontslaggeschil was, werd er meestal geschikt of ging het naar de kantonrechter. Die deed een

Wat doet de VAAN?

De Vereniging Arbeidsrecht Advocaten Nederland (VAAN) is als specialisatievereniging voor individuele leden in 2007 opgericht. Meer dan 1100 gespecialiseerde arbeidsrecht-advocaten zijn bij de vereniging aangesloten. Deze advocaten besteden meer dan 500 uur per jaar aan arbeidsrechtelijke zaken.

Twee maanden geleden droeg Dingemans (Dingemans-VanderKind advocaten) het voorzitterschap over aan Nekeman (Kennedy Van der Laan). Dingemans is (bijna) negen jaar VAAN-voorzitter geweest en concludeert dat het tijd is voor nieuwe uitdagingen. Nekeman: 'Charlotte heeft de VAAN volwassen gemaakt en verbindingen gelegd met andere relevante organisaties. Er heeft een professionaliserings-slag plaatsgevonden. Ik wil haar werk koesteren en op onderdelen uitbouwen, zoals het verjongen van ons ledenbestand.' De VAAN biedt haar leden onder andere cursussen, sparsessies met hoogleraren arbeidsrecht (genaamd 'Onder Professoren') en een wekelijkse nieuwsbrief.

uitspraak en dan was het klaar, hoger beroep was uitgesloten. Daar kun je van alles van vinden, maar het gaf een bepaald soort rust. Na de invoering van de Wwz werd hoger beroep mogelijk, waardoor zaken simpelweg langer duren en intensiever worden.'

Het is een van de vele ontwikkelingen in de arbeidsmarkt die de VAAN, die 7 juni haar derde lustrum vierde, signaleert. Het arbeidsrecht is een rechtsgebied dat volop in beweging is. De invoering van de Wwz was

'Ik denk dat er behoefte is aan wetgeving die de arbeidsmarkt eerlijker en evenwichtiger maakt'

een van de grootste veranderingen op het gebied van arbeidsrecht, met in het bijzonder het einde van de hoge ontslagvergoedingen. De kostbare kantonrecht-formule maakte plaats voor de goedkopere wettelijke transitievergoeding. In 2020 kwam er via de Wet arbeidsmarkt in balans (WAB) een aanzienlijke correctie op de Wwz. Het doel daarvan was werkgevers te stimuleren medewerkers in vaste dienst te nemen en flexwerkers meer zekerheid te bieden.

POLDERAKKOORD

Afgelopen mei stuurde minister Karien van Gennip (Sociale Zaken en Werkgelegenheid) opnieuw een pakket maatregelen voor de arbeidsmarkt naar de Tweede Kamer. De plannen omvatten deze keer een basiscontract voor werknemers in plaats van een nulurencontract, het aanpakken van schijnconstructies

met zzp'ers en aanpassingen op het gebied van loonbetaling bij ziekte. Daarnaast wil de minister de onderbrekingstermijn tussen tijdelijke contracten verlengen van zes maanden naar vijf jaar. De VAAN is kritisch. Nekeman: 'De plannen vormen een polderakkoord waarbij er net als bij de Wwz en de WAB in de uitwerking de nodige haken en ogen zitten. De gedachte achter de wet is om flexwerken minder flexibel te maken, maar dan moet je ook aan de andere knop draaien: vast minder vast maken. Dat gebeurt niet.'

Veel werkgevers vinden dat het vaste contract zwaarbelast is, zeker waar het de regels bij ziekte betreft. Het pakket van de minister lost juist dat niet op. Nekeman illustreert dat met een voorbeeld. 'Stel je de bakker op de hoek voor die iemand een halfjaar in vaste dienst heeft. De werknemer wordt ziek. De bakker moet vervolgens naast het runnen van zijn bedrijf ook zware re-integratietrajecten en administratieve verplichtingen uitvoeren. Na twee jaar ziekte kan hij de werknemer ontslaan. Gedurende al die tijd moet de bakker het loon doorbetalen, extra personeel inhuren omdat zijn zieke werknemer is weggevallen én uiteindelijk moet hij ook een ontslagvergoeding betalen.' Dingemans vult aan: 'Wij

zijn het enige land in Europa waar een werknemer bij ziekte 104 weken moet worden doorbetaald. Met name kleine werkgevers hebben daar echt last van. Ter vergelijking: in België is dat 30 dagen, in Duitsland 6 weken en in het Verenigd Koninkrijk 28 weken. Ik denk dat er behoefte is aan wetgeving die de arbeidsmarkt eerlijker en evenwichtiger maakt.'

Een ander voorbeeld is de regelgeving rondom niet goed functionerende werknemers in vaste dienst. 'Met name ondernemers in het midden- en kleinbedrijf (mkb) ervaren de regels als onrechtvaardig. Het ontslagrecht is lastig wanneer een werknemer niet goed functioneert. De wet vereist dat de werkgever in gesprek gaat met de werknemer, een verbetertraject opstelt, een plan van aanpak maakt, eventueel een opleiding aanbiedt en onderzoekt of de werknemer elders binnen de organisatie kan werken. Kortom:

begeleiding met een hoop (administratieve) verplichtingen. Maar veel werkgevers vinden het frustrerend dat wanneer zij aan al deze verplichtingen hebben voldaan, aan het einde van de rit nog steeds een aanzienlijke ontslagvergoeding wacht.'

#METOO

Niet alleen nieuwe wetgeving zorgt voor veranderingen in het arbeidsrecht, maar ook maatschappelijke ontwikkelingen. Denk aan de opkomst van de #MeToo-beweging in 2017. In dat jaar werd in Hollywood-producent Harvey Weinstein beschuldigd van seksueel misbruik. Ook Nederland kwamen er onthullingen over ongepast gedrag op de werkvloer, zoals in de kunstwereld, het onderwijs, de theater- en filmwereld en in de politiek. Nekeman: 'Diversiteit en inclusiviteit zijn belangrijke thema's geworden voor bedrijven. Arbeidsrechtadvocaten helpen bij het opstellen van gedragscodes, protocollen of het aanstellen van vertrouwenspersonen. Het is voor zowel slachtoffers als aangeklaagde medewerkers ingewikkeld wanneer er een klacht wordt ingediend bij de personeelsafdeling of bij een vertrouwenspersoon. Hoe moet een bedrijf hiermee omgaan?' Dingemans: 'Naast het ontslagrecht is dit een van de grote onderwerpen waar arbeidsrechtadvocaten zich intensief mee bezighouden.'

De voorspelling van Bernard Wientjes dat arbeidsrechtadvocaten werkloos zouden worden, is niet uitgekomen. In de praktijk blijkt dat arbeidsrechtadvocaten genoeg werk hebben. Nekeman: 'We zijn als arbeidsrechtadvocaten niet zo conjunctuurgevoelig. Even platgeslagen: als het economisch slecht gaat, zijn we druk met reorganisaties en alles wat daarbij komt kijken.' Dingemans: 'En als het economisch goed gaat of er is sprake van een krappe arbeidsmarkt zoals nu het geval is, zijn we vooral bezig met het aantrekkelijk maken van arbeidscontracten. We worden dan bijvoorbeeld gevraagd om advies te geven over creatieve contracten om werknemers aan zich te binden. Vroeger was dat een leaseauto, tegenwoordig is het een

Arbeidsrecht in de advocatuur

Doordat het arbeidsrecht op iedere werkende Nederlander van toepassing is, heeft ook de advocatuur als bedrijfstak ermee te maken. VAAN-voorzitter Chris Nekeman: 'Ook in de advocatuur is er een personeelstekort. Arbeidsrechtadvocaten met zeven jaar ervaring zijn moeilijk te vinden. In de sociale advocatuur is het überhaupt lastig om stagiairs in dienst te nemen wegens de hoge opleidingskosten. Ook bij advocatenkantoren spelen ziekteproblemen, functioneringsissues, ruzies op de werkvloer over verschillen van inzicht en gevallen van #MeToo. Het grote verschil met andere sectoren is dat wij een deken hebben die we om advies en bemiddeling kunnen vragen.'

sign-on-fee: een financiële vergoeding bij het tekenen van een contract, een blijfbonus of een aanbrengebonus wanneer je een nieuwe collega aanbrengt.'

ACHTERTUINTJE AANHARKEN

Nog een voorbeeld van het dynamische arbeidsrecht: de recente aankondiging van het kabinet om de regels van het non-concurrentiebeding te wijzigen. Nekeman: 'Je ziet steeds vaker dat werkgevers op oneigenlijke gronden gebruikmaken van het concurrentiebeding om werknemers aan zich te binden. Het beding is oorspronkelijk bedoeld om te voorkomen dat een werknemer aan het einde van een arbeidscontract kennis, vaardigheden en ervaring gebruikt bij een directe concurrent. Daar kunnen natuurlijk goede redenen voor zijn, maar het probleem is dat werkgevers het vaak als een standaardbeding opnemen zonder te bezien of er echt een noodzaak voor is. Het beding mag in ieder geval niet worden gebruikt om de werknemer aan je te binden, wat in de huidige arbeidsmarkt gebeurt.'

Het zijn ontwikkelingen die de VAAN nauwlettend in de gaten houdt. Dingemans: 'We worden als specialistenvereniging, net als vakbonden en werkgeversorganisaties, in een vroegtijdig stadium gevraagd te reageren bij het tot stand komen van wetgeving en soms specifiek geconsulteerd. Maar de minister neemt niet altijd alle adviezen mee. We constateren dat de minister met de geplande wetgeving helaas, oneerbiedig gezegd, niet meer lijkt te doen dan het "achtertuintje aanharken", in plaats van de grote herijking. Als advocaten kunnen wij de problematiek van de arbeidsmarkt niet oplossen. Het blijft een politieke keuze hoe de wet wordt ingevuld.'

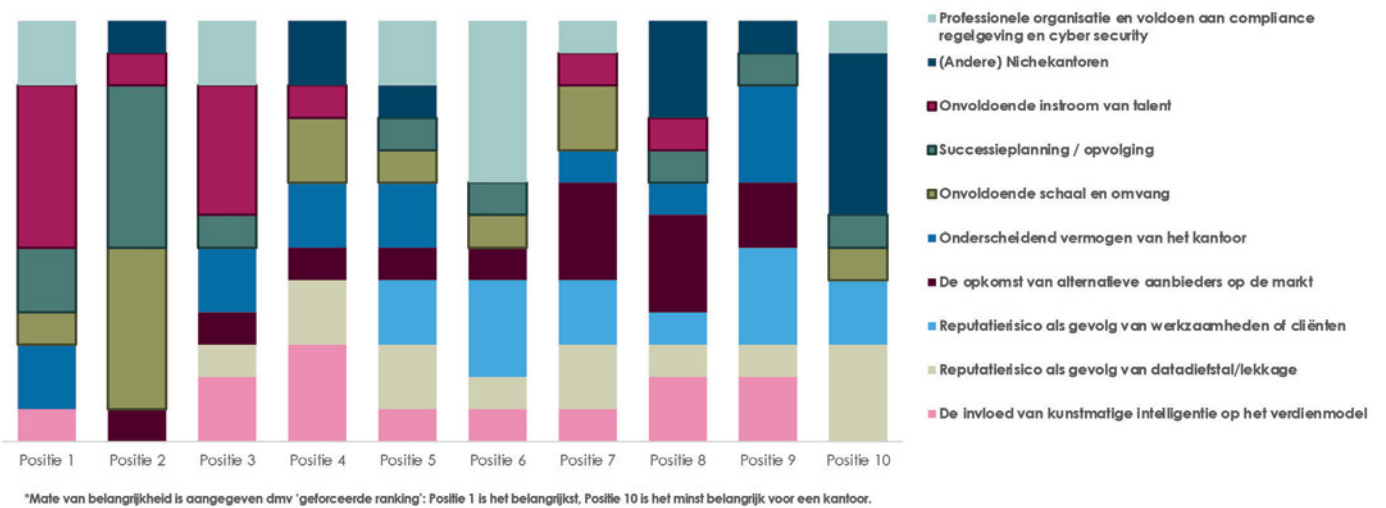

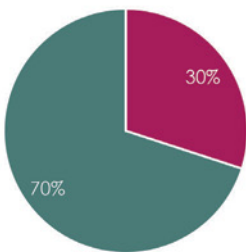
Op woensdag 21 juni organiseerden Aon Professional Services en Venturis Consulting Group een bijeenkomst voor ruim 30 bestuurders van middelgrote en boutique advocaten- en notariskantoren met als overkoepelend thema: bedreigingen, uitdagingen en kansen. Met inleidende stellingen van Hanneke de Coninck (Florent), Emiel de Jooode (Ten Holter Noordam), Sabine van Suijdam (Hermans & Schuttevaer), Henk Brat (Banning), Nils van Dijkman (Heussen) en Mariëlle van de Weijenberg (Aon) werd gesproken over de strijd om talent, de voor- en nadelen van schaalgrootte en de noodzaak tot professionalisering. Venturis presenteerde de uitkomsten van een onderzoek onder middelgrote en niche kantoren over ontwikkelingen, kansen en bedreigingen.

Hieronder staan enkele inzichten.

Welke bedreigingen ziet u op de middellange termijn voor uw kantoor?*

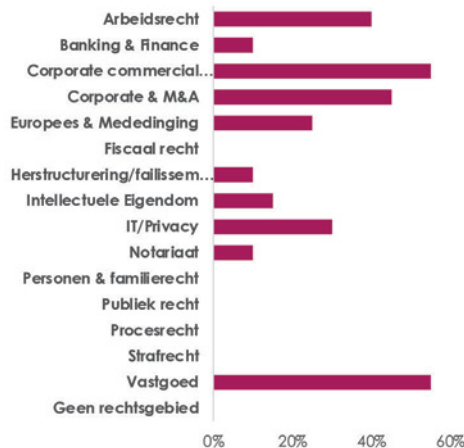

Heeft uw kantoor de juiste omvang in aantal fee earners?

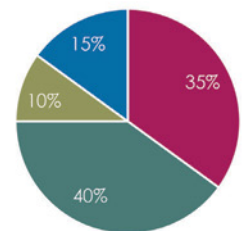

- Er is behoefte aan groei in de breedte
- Er is behoefte aan beperkte groei op specifieke gebieden
- De omvang is voldoende
- Het kantoor is te groot

Op welke rechtsgebieden zou het kantoor zich kunnen versterken, aanpassen, of veranderen?

Waar staat uw kantoor mbt compliance en cyber security?

- Dit is een belangrijk aandachtspunt bij ons op kantoor en volledig onder controle
- Wij hebben een plan en zijn dit aan het inrichten
- Dit is nog niet volledig onder controle
- Wij moeten hier stappen maken

 de dealmaker

Voor de wind

— door **Bendert Zevenbergen**

Het in de noordelijke provincies gesitueerde TRIP Advocaten Notarissen adviseerde een Friese gemeente en een Fries waterschap bij de aankoop van vier windmolens. ‘Onze sterke lokale aanwezigheid geeft ons een comparatief voordeel ten opzichte van de Zuidas-kantoren.’

Advocaat Ale van der Wielen corrigeert onmiddellijk het beeld dat TRIP Advocaten Notarissen alleen adviseert bij kleinere fusies en overnames. ‘We doen transacties met een omvang van tussen de 10 en 200 miljoen euro,’ zegt Van der Wielen, die erkent dat het kantoor daar op de website wat meer ruchtbaarheid aan kan geven. ‘Ikzelf ben op dit moment met zeven deals bezig, waarvan de grootste richting die 200 miljoen gaat.’

TRIP Advocaten Notarissen is met tweehonderd medewerkers en kantoren in Assen, Leeuwarden en Groningen een van de leidende kantoren in Noord-Nederland. Het ‘fullservicekantoor’ heeft een sterke bestuursrechtak voor advies aan provincies en andere lokale overheden en is op ondernemingsrechtelijk vlak actief bij onder meer herstructurerings, faillissementen en fusies en overnames. ‘Opdrachten voor transacties krijgen we vaak direct van onze klanten, zoals van regionale projectontwikkelaars waar we veel voor doen,’ zegt Van der Wielen. ‘In andere gevallen schrijven we in op “pitches”.’

Recent adviseerden Van der Wielen en zijn team de gemeente Súdwest-Fryslân en het Wetterskip Fryslân bij de aankoop van vier windmolens op windpark Nij Hiddum-Houw voor veertig miljoen euro. Loyens & Loeff stond energiereus Vattenfall als verkopende partij bij. ‘We hebben met acht advocaten en notarissen ongeveer een jaar aan deze transactie gewerkt. Gelukkig hebben we op een fiscale praktijk

na vrijwel alles in huis om de juridische kant van zo’n overname te begeleiden. Onze advocaten en notarissen deden het boekenonderzoek, waarna een collega en ik met een externe bedrijfsadviseur de uiteindelijke onderhandelingen met Loyens & Loeff en Vattenfall voerden.’

Súdwest-Fryslân en het waterschap willen met de overname van de windmolens in hun eigen energievoorziening kunnen voorzien. Inwoners van de gemeente kunnen via de aankoop van obligaties in het windmolenproject participeren. ‘De energietransitie leidt tot veel activiteit,’ zegt Van der Wielen. ‘Vijf van de zeven transacties waar ik nu aan werk, hebben te maken met duurzame energie. Dit is echter slechts een klein deel van de zaken waar onze sectie energierecht in het kader van de energietransitie mee bezig is.’

De sterke aanwezigheid in de drie noordelijke provincies geeft TRIP een streepje voor. ‘Bij pitches voor fusies en overnames zijn de kantoren aan de Zuidas onze grootste concurrent. Onze sterke lokale aanwezigheid geeft ons echter een comparatief voordeel,’ zegt Van der Wielen. ‘Bovendien zijn we aantrekkelijk voor ervaren specialisten. We zijn hét kantoor waar mensen van gespecialiseerde kantoren naartoe willen als ze naar onze regio verkassen.’

Ale van der Wielen

Kies en word gekozen

— door **Daniëlle de Jonge** Succesvol acquireren en relaties

beheren? Acquisitietrainer

Daniëlle de Jonge geeft praktische tips.

Zonder doelgroep ben je nergens. Een doelgroep kies je dan ook zorgvuldig en kritisch. Het heeft geen zin je op willekeurige cliënten te richten met het idee: 'Ik kan dit voor iedereen.' Dat is precies wat veel kantoren toch doen. Begrijpelijk enerzijds, want je wilt geen omzet mislopen. Jammer anderzijds, want wie alles voor iedereen wil zijn, blijft meestal met niets achter. Durf jij te kiezen?

FRISSE VARIANTEN

Kiezen voor een bepaalde branche of regio ligt voor de hand. Ga vanaf dat startpunt nog een laag dieper. Bijvoorbeeld met deze drie varianten:

1. De klantbehoefte. Heb jij een familierechtpraktijk? Denk dan bijvoorbeeld aan het bijstaan van ondernemers in echtscheiding of juist alleen cliënten met kinderen, opdat zij zeker weten dat daar jouw uitgebreide kennis ligt.
2. Jouw affiniteit. Ben jij zelf actief bezig met het verkleinen van je ecologische voetafdruk? Neem een doelgroep die zich daarop richt met innovaties en waar jouw expertise bij aansluit.
3. Het klanttype. Niet zozeer de persoon zelf – daarover later meer – maar bijvoorbeeld het soort bedrijf. Heb je meer met het mkb of voel je je juist in je element bij een corporate organisatie? Of heeft een bepaalde branche jouw voorkeur?

Hoe specifieker, hoe beter. Dat maakt het meteen makkelijker om je doelgroep te doorgronden met tools als Google Alerts, Feedly en andere informatiebronnen die je helpen om te weten wat er speelt in een bepaald marktsegment.

Daniëlle de Jonge

TYPE PERSOON

Stel, je klikt heel goed met mensen die doelgericht zijn, tikkeltje dominant en snelle beslissers. En je kunt minder goed uit de voeten met mensen die wat langer nadenken over een vraag of eerst alles tot in detail op papier willen hebben. Steek al bij het eerste offline of online contact je voelsprietten uit om in te schatten wat voor type iemand is. Loopt de communicatie ietwat stroef? Vraag je dan af of jij voor deze cliënt de beste advocaat bent. Misschien kan een collega deze persoon veel beter helpen. Het mooie is: daar is ook de cliënt heel blij mee, want die heeft baat bij een goede samenwerkingsrelatie op alle vlakken.

BESTE FUNCTIE

Focus op type persoon kan ook gerelateerd zijn aan een functie. Stel, de uiteindelijke beslissing om te kiezen voor jouw kantoor wordt door een directielid genomen. Maar jij matcht inhoudelijk meer met iemand bij hr, de gebruikelijke gesprekspartner voor jouw arbeidsrechtpraktijk. Steek daar dan je energie in en vorm een team met die persoon, zodat jullie samen de directie kunnen overtuigen voor jou te kiezen.

Blijf kritisch bij het maken van je keuze. Zorg dat je doelgroep groot genoeg is om jarenlange omzet te realiseren. Zeg niet alleen dat je onderscheidend bent, zorg dat jouw potentiële cliënten het verschil zien met je concurrenten. Als jij kiest voor een duidelijke doelgroep, dan draag je dat consequent uit. Op de profielpagina van de kantoorwebsite, sociale media, tijdens gesprekken met cliënten en alle andere acquisitie-inspanningen. Het is cruciaal voor commerciële groei en het succes van jouw praktijk.

Houd jezelf scherp en toets je onderscheidende kracht voortdurend. Durf je te kiezen, dan merken cliënten dat jij hen begrijpt. Ze leren je kennen, waarderen wat je doet. En ze krijgen het vertrouwen zaken met je te doen. Door jouw keuze word jij gekozen, mooi toch?!

60

Alexander Leuftink treedt toe
tot de algemene raad

van de nova

Raad van advies

- Nieuwe leden: Tom Mulder
en Raymond Vlecken

Rechtsbijstandsverzekering

- Vrije advocaatkeuze
vaak in het geding

Alexander Leuftink treedt toe tot de algemene raad

Tijdens de vergadering van het college van afgevaardigden van de Nederlandse orde van advocaten op 29 juni is Alexander Leuftink verkozen tot lid van de algemene raad. Hij is op 30 juni 2023 toegetreden tot het bestuur van de NOvA. Ook zijn algemeen deken Robert Crince le Roy en waarnemend deken Susan Kaak opnieuw voor vier jaar verkozen.

Leuftink gaat zich binnen de algemene raad onder andere richten op het aandachtsgebied 'Advocaat als mens'. Hij volgt hiermee het eind vorig jaar afgetreden AR-lid Theda Boersema op.

Alexander Leuftink is advocaat sinds 2005 en momenteel partner bij LINK Advocaten in Amsterdam. Naast familierechtadvocaat is hij tevens scheidingsmediator en collaborative lawyer, met het accent op het internationaal privaatrecht.

Tot voor kort was Leuftink voorzitter van de Specialisatievereniging van Familie- en erfrecht Advocaten Scheidingsmediators (vFAS). Ook was hij

voorzitter van het Instituut voor Mediation en Familierecht Opleidingen (IMFO).

SAMENSTELLING ALGEMENE RAAD

De algemene raad bevordert in het belang van de goede rechtsbedeling een behoorlijke uitoefening van de praktijk van advocaten door onder andere beleidsontwikkeling, voorlichting, het voorbereiden van voorstellen voor regelgeving en de uitvoering van wettelijke taken.

Met Alexander Leuftink kan de algemene raad rekenen op een maatschappelijk betrokken bestuurder die zich met grote mate van kennis zal inzetten voor de advocatuur. De algemene raad bestaat nu uit zes leden (zie tabel).

Alexander Leuftink

Algemene raad per 1 juli 2023	Aandachtsgebied
Robert Crince le Roy, algemeen deken	Algemene vertegenwoordiging balie en rechtsstatelijke aangelegenheden
Susan Kaak, waarnemend deken	Huis van de NOvA
Jeroen Soeteman	Advocaat van de toekomst
Sanne van Oers	Advocaat in de maatschappij
Jan Broekhuizen	Advocaat in de praktijk
Alexander Leuftink	Advocaat als mens

Twee nieuwe leden raad van advies benoemd

Het college van afgevaardigden heeft twee nieuwe leden van de raad van advies benoemd. Tom Mulder en Raymond Vlecken zijn op 1 juli 2023 gestart als RvA-lid voor een periode van vier jaar. Vlecken neemt tevens de rol van voorzitter op zich.

Raymond Vlecken is sinds 2010 burgemeester, vanaf 2021 van de gemeente Weert. Daarvoor was Vlecken twintig jaar lang advocaat. Tom Mulder is advocaat sinds 1997 en momenteel Senior Executive Vice President bij Malvern Panalytical.

Raad van advies per 1 juli 2023	
Raymond Vlecken	Voorzitter
Tom Mulder	Advocaat-lid
Judith Swinkels	Lid
Arnold Croiset van Uchelen	Advocaat-lid

SAMENSTELLING RAAD VAN ADVIES

De raad van advies adviseert de algemene raad en het college van afgevaardigden over voorstellen voor verordeningen en hoofdpunten van het beleid van de Nederlandse orde van advocaten.

Eind 2022 heeft Aart Jan de Geus zijn lidmaatschap en voorzitterschap neergelegd in verband met zijn benoeming als kroonlid van het college van toezicht, terwijl de benoemings-termijnen van Jeroen van den Hoven en Francien Rense waren verlopen.

Raymond Vlecken

Tom Mulder

Op 19 juni bracht de algemene raad een bezoek aan de raad van bestuur van de Orde van Vlaamse Balies (OVb) in Brussel. Het overleg omvatte een breed scala aan onderwerpen waaronder gefinancierde rechtsbijstand, toezicht, kwaliteit,

veiligheid/weerbaarheid van advocaten en de internationale samenwerking binnen de CCBE en de IBA. De algemene raad kijkt terug op een zeer waardevolle bijeenkomst en verwelkomt haar Vlaamse evenknie volgend jaar weer in Den Haag.

Vrije advocaatkeuze vaak in het geding bij rechtsbijstandsverzekering

Advocaten met cliënten die een rechtsbijstandsverzekering hebben afgesloten, komen vaak tot dezelfde conclusie: verzekeraars houden verzekerden weg bij advocaten en vermijden hun verzekerden te informeren over de mogelijkheid om zelf een advocaat te kiezen. Dat beperkt het recht op vrije advocaatkeuze, betoogt advocaat Maarten Hilberdink, die meermaals met succes rechtszaken hierover tegen rechtsbijstandsverzekeraars heeft gevoerd.

Volgens veel rechtsbijstandsverzekeraars kunnen verzekerden pas zelf een externe advocaat kiezen, en de kosten van rechtsbijstand vergoed krijgen, nadat de opdrachtbevestiging door hen is verstrekt. Verder oordelen verzekeraars veelal dat er geen recht op vrije advocaatkeuze bestaat als er nog geen procedure aanhangig is.

BIJSTAND AFDWINGEN

Volgens Hilberdink onterecht, verwijzend naar jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese

Unie (HvJ EU). ‘Gelet op het arrest-Vlaamse Balies is het een veilige conclusie dat het recht van vrije advocaatkeuze al ontstaat als sprake is van een geschil dat tot een procedure zou kunnen leiden. Ook het sluiten van een minnelijke regeling valt onder de dekking van de rechtsbijstandsverzekering. De verzekerde kan ook in die gevallen bijstand van de rechtsbijstandsverzekeraar afdwingen.’

RUIME UITLEG

Deze visie werd in 2020 onderschreven door de Geschillencommissie Financiële Dienstverlening van het Kifid. Die oordeelde dat dit arrest gevolgen heeft voor de rechtsbijstandsverzekeringspraktijk in Nederland. Hilberdink: ‘Het begrip “gerechtelijke procedure” moet in lijn met de uitspraak van het Hof ruim worden uitgelegd. Een verzekerde moet in elke fase die tot een procedure bij de rechter kan leiden de mogelijkheid hebben de door hem gewenste externe rechtshulpverlener in te schakelen.’

DISKWALIFICATIE

De Commissie van Beroep Financiële Dienstverlening van het Kifid oordeelde evenwel dat er géén onbeperkt recht is op vrije advocaatkeuze in de buitengerechtelijke fase, maar dat aan de hand van de specifieke omstandigheden van het geval moet worden bezien of sprake is van een gerechtelijke of administratieve procedure. Hilberdink: ‘Deze uitspraak van de Commissie van Beroep mist zowel feitelijke als juridische grondslag. Hiermee diskwalificeert de Commissie van

Casus 1

Een verzekeraar wijst het verzoek tot vrije advocaatkeuze af vanwege de uitspraak van de Commissie van Beroep van het Kifid. Nadat de klachtenprocedure is doorlopen, dagvaardt cliënt de verzekeraar en verzoekt de kantonrechter het te vergoeden bedrag te verhogen naar € 15.000. De reden hiervoor is dat het volgens de polis verzekerde bedrag ad € 3.500 kennelijk ziet op een standaardsituatie en dit budget in deze zaak niet passend is. Na het aanbrengen van de zaak biedt de verzekeraar aan te schikken voor € 12.500. De verzekeraar is bereid de volledige kosten van rechtsbijstand te betalen, begroot op tien uur werk voor dagvaarding, de buitengerechtelijke incassokosten (doorlopen klachtenprocedure) en de met de procedure gemoeide kosten zoals griffierecht en exploitkosten.

‘Het zou de verzekeringsbranche sieren als zij de uitvoering van haar verzekeringen in overeenstemming bracht met de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie’

Beroep zichzelf (en het Kifid) als een van de verzekeraars onafhankelijke organisatie die een gelijk speelveld creëert en deskundige geschilbeslechting biedt als alternatief voor de rechter.’

GESCHIL ERBIJ

Ook als de hobbel van de vrije advocaatkeuze eenmaal is genomen, proberen verzekeraars volgens Hilberdink op allerlei manieren de kosten te reduceren. ‘Bijvoorbeeld door in de voorwaarden aanvullend beperkingen op te nemen. En in veel gevallen proberen verzekeraars vooraf ook een prijsafpraak te maken.’ Als de advocaat van de verzekerde niet meegaat in het voorstel van de verzekeraar heeft de verzekerde er een geschil bij met de verzekeraar. Veel advocaten weigeren daarom cliënten op basis van een rechtsbijstandsverzekering bij te staan.

HANDREIKINGEN

Zo niet Maarten Hilberdink, die al menig verzekeraar via de rechter heeft bewogen om de volledige kosten van rechtsbijstand te betalen. Voor advocaten die voor ditzelfde dilemma komen te staan, somt hij enkele handreikingen op om de verweren van verzekeraars voor de rechter te ontkrachten.

Aanvang recht op rechtsbijstand

– Verzekeraars geven bij een naturaverzekering vaak aan dat een advocaat de opdrachtbevestiging van de verzekeraar moet afwachten en dat voorafgaande werkzaamheden niet worden vergoed. Dit is in strijd met de HvJ EU-uitspraken Eschig (ECLI:EU:C:2009:538) en Vlaamse Balies (ECLI:EU:C:2020:372). Hierin is bepaald dat het recht op vrije advocaatkeuze ontstaat zodra de verzekerde uit hoofde van de verzekeringsovereenkomst het recht heeft rechtsbijstand van de verzekeraar te eisen.

Standpunt NOVA

Jan Broekhuizen, lid van de algemene raad: ‘Voor de NOVA staat toegang tot het recht voorop. Het kan in het belang van de rechtzoekende zijn om in een zo vroeg mogelijk stadium geadviseerd te worden door een gespecialiseerde advocaat en niet pas als de rechterlijke procedure een feit is. Een goede en tijdige advisering kan uiteindelijk ook tot besparing van kosten leiden. Naar aanleiding van overleggen met het ministerie van Justitie en Veiligheid en het Verbond van Verzekeraars start een WODC-onderzoek naar het waarborgen van de toegang tot rechtsbijstand.’

Juridisch kader

Het recht op vrije advocaatkeuze is neergelegd in artikel 4 Richtlijn 87/344 en artikel 201 Richtlijn 2009/138 en geïmplementeerd in artikel 4:67 Wet op het financieel toezicht. Dit verplicht rechtsbijstandsverzekeraars in de verzekeringsovereenkomst op te nemen dat het de verzekerde in een gerechtelijke of administratieve procedure of bij een belangenconflict vrijstaat een advocaat zijn belangen te laten behartigen.

Kostenbeperkingen in verzekeringsvoorwaarden

- Als het budget voor een externe advocaat, afgezet tegen het verzekerde bedrag, zodanig beperkt is dat het de verzekerde in de praktijk onmogelijk maakt een redelijke keuze voor een advocaat te maken, is dit in strijd met het recht op vrije advocaatkeuze (Stark: ECLI:NL:C:2011:355 en Sneller: ECLI:EU:C:2013:717).
- Voor zover de verzekeraar met het beperkte budget feitelijk zelf wenst te bepalen of en wanneer een externe advocaat noodzakelijk is, sluit het HvJ EU die mogelijkheid uit (Sneller).
- Mocht de verzekeraar stellen dat een hogere dekking zwaarwegende financiële gevolgen zou hebben voor haar organisatie, rechtvaardigt dat op zichzelf geen restrictieve uitleg van het recht op vrije advocaatkeuze (Massar: ECLI:EU:C:2016:216).

Casus 2

Een verzekeraar stelt zich op het standpunt dat voor de ontbindingsprocedure bij een kantonrechter te maken kosten ingevolge de polisvoorwaarden maximaal € 3.500 bedragen, omdat er geen sprake is van verplichte vertegenwoordiging door een advocaat. De zaak is complex en na doorlopen van de klachtenprocedure wordt de verzekeraar gedagvaard om de kosten van € 13.000 te betalen. Voor het aanbrengen van de zaak probeert de verzekeraar het op een akkoordje te gooien. Nadat voet bij stuk is gehouden, betaalt de verzekeraar de volledige declaratie, inclusief buitengerechtelijke en exploitkosten en een vergoeding overeenkomstig het liquidatietarief.

- De richtlijnen laten volgens de jurisprudentie van het HvJ EU ruimte voor maatwerk, zodat de nationale rechter kan toetsen of het recht op vrije advocaatkeuze in een voorkomend geval al dan niet inhoudsloos wordt (Stark).

Prijsafspraken

- Verzekeraars willen ingeval van een beroep op vrije advocaatkeuze graag vooraf prijsafspraken maken en stellen daarbij vaak een fractie voor van het verzekerde bedrag. De kernwaarden advocatuur bergen een risico in zich als de advocaat op zo'n prijsvoorstel ingaat, omdat hij is gehouden aan de in artikel 10a Advocatenwet opgenomen verplichtingen van partijdigheid en onafhankelijkheid. Bij acceptatie van een dergelijk prijsvoorstel worden de risico's in zekere zin overgedragen op de advocaat en/of diens beroepsaansprakelijkheidsverzekering.
- Als een advocaat weigert op voorhand in te stemmen met een bepaald budget, kan de rechter de met de rechtsbijstand gemoeide uren achteraf op redelijkheid en noodzakelijkheid beoordelen. Als de verzekeraar vindt dat de kosten disproportioneel zijn, want onredelijk of onnodig gemaakt, dan is feitelijk sprake van een klacht over de advocaat. In dat geval kan aan de verzekeraar worden voorgesteld om het declaratiegeschil gezamenlijk voor te leggen aan de Geschillencommissie Advocatuur voor particulieren.

OPROEP AAN VERZEKERAARS

Liever dan procederen, ziet Maarten Hilberdink evenwel dat verzekeraars zich minder rigide zouden opstellen. 'Bij een beroep op vrije advocaatkeuze ontstaat regelmatig een geschil met de verzekeraar dat de omvang van het oorspronkelijke geschil overstijgt. Het zou de verzekeringsbranche sieren als zij de uitvoering van haar verzekeringen in overeenstemming bracht met de jurisprudentie van het Hof van Justitie van de Europese Unie.'

Aantjes Zevenberg
ADVOCATEN

CASSATIE
IN CIVIELE ZAKEN

Mr. K. Aantjes
aantjes@ aantjeszevenberg.nl

Mr. J.C. Zevenberg
zevenberg@ aantjeszevenberg.nl

070-3906260 | www.aantjeszevenberg.nl

RECHTSHULP IN DUITSLAND

onder andere:

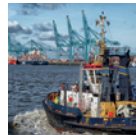
Arbeidsrecht	Huurrecht
Alimentatie	Innen van vorderingen
Erfrecht	Letselschade
Familierecht	Verkeersrecht

Boven de Wolfskuil 3 D18 6049 LX Roermond T 085-0668944
nederland@duitsland.lawyer www.duitsland.lawyer

landelijk
register van
gerechtelijke
deskundigen

LRGD

*Hét register voor experts met
vakinhoudelijke en procedurele kennis*

www.lrgd.nl

 OUTVIE
Connecting Knowledge & Networking

Overtreffen binnen uw vakgebied

Opleidingen & conferenties van de **hoogste kwaliteit**

▶ Verdieping van de IT-contractspraktijk

In samenwerking met Pinsent Masons
Start 31 oktober 2023 | 24 PO-punten

▶ Juridisch Leiderschap

In samenwerking met NYENRODE
BUSINESS UNIVERSITEIT
Start 26 september 2023 | 32 PO-punten

▶ Energie & Recht

Start 22 september 2023 | 6 PO-punten

*Nieuwe
training*

▶ Actualiteitscongres Dataprotectie & Privacy

28 & 29 september 2023 | 12 PE-uren

▶ Cybersecurity voor Juristen

Start 8 november 2023 | 12/18 PO-punten

▶ Duurzaamheid & Recht

Start 26 september 2023 | 18 PO-punten

Bekijk ons volledige
opleidingsaanbod op

outvie.nl/legal

Vacature

De NOvA zoekt een

Lid voor de raad van advies (advocaat)

TAKEN RAAD VAN ADVIES

- Adviseren van de algemene raad en het college van afgevaardigden over voorstellen voor verordeningen en hoofdpunten van het beleid van de NOvA.
- Adviseren over de maatschappelijke positionering van de NOvA als publiekrechtelijke beroepsorganisatie. Daarbij worden de volgende invalshoeken betrokken: de orde als institutie, de positionering ten behoeve van de advocatuur in zijn geheel en de positionering ten behoeve van de individuele advocaat.

De raad van advies levert hiermee een waardevolle bijdrage aan de kwaliteit van de besluitvorming bij de NOvA en daarmee aan het algemeen belang dat de samenleving heeft bij een goed functionerende advocatuur.

Ieder uitgebracht advies door de raad van advies is openbaar. In de praktijk geschiedt dit door plaatsing van de adviezen op de website van de NOvA en door opneming in het jaarverslag van de NOvA en van de raad van advies.

SAMENSTELLING EN BENOEMING

De raad van advies bestaat op dit moment uit vier leden, waarvan twee advocaat-leden en twee niet-advocaten (waaronder de voorzitter). Vanwege het afscheid van een van de advocaat-leden is de NOvA op zoek naar een advocaat-lid. Leden worden benoemd op persoonlijke titel en adviseren zonder last of ruggespraak.

De NOvA hecht waarde aan een diverse samenstelling. Wij denken dat verrassende en innovatieve inzichten voortkomen uit een samenspel van achtergrond, kennis en ervaring. We nodigen daarom kandidaten van alle achtergronden en identiteiten uit te solliciteren. Gelet op de huidige samenstelling gaat, bij gelijke geschiktheid, de voorkeur uit naar een vrouw.

PROFIEL

Het nieuwe lid van de raad van advies bundelt opgedane kennis en ervaring en weet maatschappelijke ontwikkelingen te vertalen naar beleid ten behoeve van kwaliteitsbevordering binnen de advocatuur. Het lid dient in staat te zijn om vanuit een algemeen maatschappelijk perspectief gezichtspunten aan te dragen die van wezenlijk belang zijn voor de plaats van de advocatuur in de samenleving.

Tevens beschikt het lid van de raad van advies over:

- een groot bewustzijn van de positie van de advocatuur in de maatschappelijke context;
- de vaardigheid om vanuit een onafhankelijke positie kritisch, toekomstgericht en verbindend te adviseren;
- aantoonbare ervaring in bestuurlijke functies en/of topmanagementfuncties binnen of buiten de advocatuur;
- kennis van en ervaring met het (met draagvlak) tot stand brengen van veranderingsprocessen in een complex krachtenveld;
- tijd en ambitie om een waardevolle bijdrage te leveren aan de goede rechtsbedeling en de speciale rol die de advocatuur daarbij vervult.

MEER INFORMATIE EN REACTIE

De raad van advies vergadert in beginsel vier dagdelen per jaar. Per vergadering wordt een vergoeding verstrekt van € 500 (excl. btw en excl. reiskosten).

Voor meer informatie over de positie kunt u contact opnemen met Wouter van Tellingen, plaatsvervangend algemeen secretaris, via secretariaat@advocatenorde.nl of 070-335 35 35. Meer informatie over de Nederlandse orde van advocaten kunt u vinden op advocatenorde.nl.

Uw interesse kunt u kenbaar maken door uw motivatie en cv uiterlijk 8 augustus 2023 per e-mail te sturen naar secretariaat@advocatenorde.nl ter attentie van Wouter van Tellingen.

NOvA ondertekent manifest tegen agressie en geweld

‘Tot hier en niet verder!’ Die boodschap brengen politieke partijen en verschillende beroepsorganisaties in een manifest tegen agressie en geweld, dat ook is ondertekend door de NOvA. In het manifest wordt de samenleving opgeroepen niet normaal te laten worden wat niet normaal is. Ook is er een verzoek aan de regering: richt een samenwerkingsverband op waar werknemers én werkgevers van beroepen met een publieke taak terecht kunnen voor advies en hulp.

Advocaten moeten hun werk in het kader van een goede rechtsbedeling in een veilige omgeving kunnen doen. De afgelopen jaren zijn er meerdere situaties geweest waarbij de veiligheid van advocaten ernstig in het geding was. De helft van de advocaten maakte in de afgelopen twaalf maanden ten minste één vorm van agressie mee. Vier op de tien maakten zelfs meerdere incidenten mee. Ruim een derde beoordeelde het incident dat zij meemaakten als (zeer) ernstig, zo blijkt uit onderzoek. De NOvA biedt diverse initiatieven aan om advocaten weerbaarder te maken: LawCare, de objectscan van

het kantoor, weerbaarheidstrainingen, het noodnummer en de noodknop. Al deze maatregelen zijn onderdeel van de NOvA Taskforce Bescherming tegen ondermijning. Na de zomer start de NOvA met een pilot Vertrouwensadvocaat.

MEER INFORMATIE

Lees het Manifest tegen agressie en geweld op advocatenorde.nl/nieuws (16 juni).
Bekijk het weerbaarheidsprogramma van de NOvA op advocatenorde.nl/weerbaarheid.

Reiskostenvergoeding voor sociale advocatuur omhoog

De reiskostenvergoeding voor sociaal advocaten is per 1 juli 2023 gestegen van 9 naar 21 eurocent per kilometer. Het gaat hierbij om reizen naar een zitting, naar personen van wie de vrijheid is ontnomen en naar piketmeldingen buiten het eigen ressort. De NOvA heeft zich de afgelopen jaren hardgemaakt voor het aanpassen van deze reiskostenvergoeding, die al lange tijd tekortschoot.

PIKETMELDINGEN BINNEN HET RESSORT

De reiskostenvergoeding voor het reizen naar piketmeldingen binnen het ressort van de advocaat lag altijd al hoger en blijft nu nog 37 eurocent per kilometer. Per 1 april 2024 wordt dit gelijkgetrokken met de andere vergoedingen. Dan geldt voor alle reizen 22 eurocent per kilometer.

VERGOEDING VERVOLGVERHOREN

Tegelijk met het aanpassen van de reiskostenvergoeding wijzigt het ministerie ook de vergoeding voor rechtsbijstand bij vervolghverhoren. In alle gevallen geldt vanaf 1 juli 2023 een aanvullende vergoeding van één maal 1,5 punt, ongeacht het aantal vervolghverhoren.

EXCLUSIEVE PRIVÉ- EN FAMILIEREIZEN DOOR AFRIKA MET **MATOKE TOURS**

TANZANIA

KENIA

OEGANDA

RWANDA

NAMIBIË

MADAGASCAR

ZAMBIA

BOTSWANA

MALAWI

ZANZIBAR

MAURITIUS

COMOREN

Matoke Tours raakt reizigers in het hart met de mooiste maatwerkreizen door het oosten en zuiden van Afrika. Wij zien maatwerk als een ambacht, waarmee wij u in staat stellen om de mooiste plekken op een intieme, exclusieve en comfortabele manier te beleven. Exclusiviteit zit bij ons niet alleen in de prachtige en kleinschalige lodges waar u verblijft, maar juist ook in de ervaringen die u beleeft.

Vraag via de QR-code ons uitgebreide inspiratiemagazine aan of kijk op matoketours.nl

Niet storen?

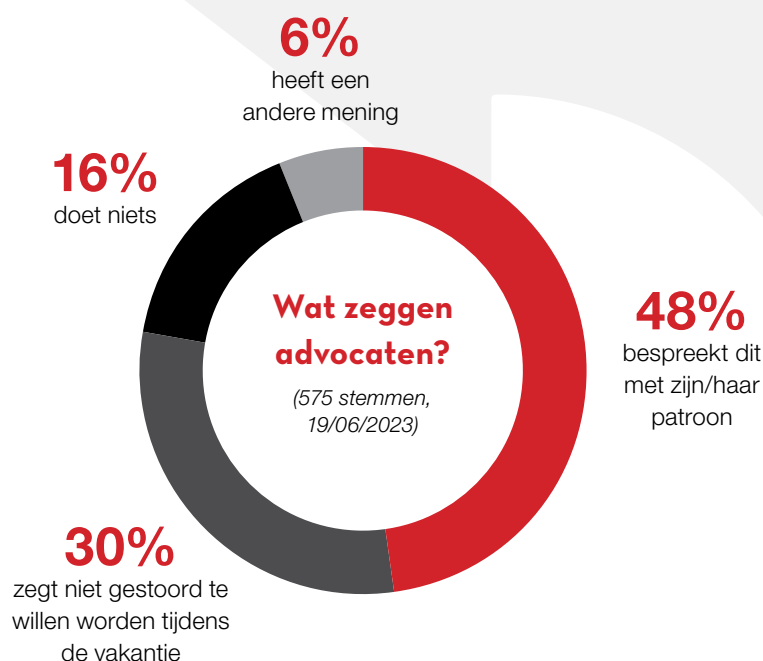
Laat u zich tijdens uw vakantie op de hoogte houden over uw lopende zaken, ook al wilt u liever niet gestoord worden?

HET DILEMMA

Ik ben advocaat-stagiair op een groot advocatenkantoor. Binnenkort ga ik op vakantie en ik ben bezig met mijn overdrachtsnotitie. Een partner van mijn kantoor neemt tijdens mijn afwezigheid mijn zaken waar. Hij geeft aan dat hij mij tijdens mijn vakantie op de hoogte houdt van de lopende zaken. Ik heb geen spannende zaken lopen waar dat bij nodig is en wil tijdens mijn vakantie liever niet gestoord worden. Wat doe ik?

SLOTOPMERKING NOVA

Je wel of niet volledig (kunnen en/of willen) afsluiten van je werkzaamheden tijdens de vakantie is een persoonlijke afweging: waar voelt u zich prettig bij? Uit de antwoorden en de reacties valt af te leiden dat men dit toch een lastige kwestie vindt: bijna de helft van de respondenten bespreekt dit namelijk met zijn patroon. Hierbij kan ook de bedrijfscultuur op het kantoor een rol spelen, wat de keuze mogelijk makkelijker of moeilijker maakt. Uit de reacties komt veelal naar voren dat men alleen gestoord wil worden als het noodzakelijk is. Dat zou, als u niet helemaal afstand wilt of kunt nemen van uw werkzaamheden, een mooie tussenoplossing kunnen zijn.

Test uw ethisch kompas!

Met de DilemmApp wil de NOVA discussie over dilemma's binnen de advocatuur bevorderen en het bewustzijn vergroten. Iedere twee weken ontvangt u een nieuw dilemma in de app waarmee u een afweging maakt tussen tegenstrijdige belangen. Deelname aan de app is anoniem en niet herleidbaar tot personen/telefoonnummers.

Na publicatie van het nieuwe dilemma plaatst de NOVA ook een slotopmerking bij het vorige dilemma, waarin de mogelijke overwegingen voor en tegen een bepaalde keuze voor u op een rijtje worden gezet. U kunt zelf ook dilemma's indienen binnen de app of deze mailen naar communicatie@advocatenorde.nl.

Download de NOVA DilemmApp gratis in de App Store (iOS) of Google Play Store (Android). Let op: selecteer de app met het blauwe logo en de witte pijlen. Als u voor de eerste keer de app opent, wordt u om een wachtwoord gevraagd. Vul hier in: **Advocaat!**

NOvA bundelt krachten met Praktizijns-Sociëteit voor meer samenwerking binnen de balie

De Praktizijns-Sociëteit gaat de ideeën van het NOvA-project ‘Samenwerking binnen de balie’ verder implementeren en de structurele samenwerking tussen kantoren met en zonder toevoegingspraktijk verder uitbouwen.

Die samenwerking krijgt vorm via een bedrijfspakket voor de sociale advocatuur, abonnementen op vakliteratuur met korting en verdiepende cursussen. Detachering van advocaat-stagiairs van grote kantoren bij sociale kantoren is al door veel kantoren opgepakt en kan beter lokaal worden voortgezet. De NOvA heeft hiervoor een model ontwikkeld dat kantoren hierbij kunnen gebruiken.

MAATSCHAPPELIJK PASPOORT ADVOCATUUR

De NOvA stimuleert de onderlinge betrokkenheid binnen de balie, omdat dit leidt tot een sterkere (so-

ciale) advocatuur en meer onderlinge solidariteit en wederkerigheid tussen de sociale advocatuur en kantoren die geen toevoegingen doen. De NOvA-enquête ‘Maatschappelijk paspoort advocatuur’ van april 2023 laat zien dat de balie positief staat tegenover samenwerking tussen kantoren met en zonder toevoegingspraktijk.

MEER INFORMATIE

Advocatenkantoren die een bijdrage willen leveren aan ‘Samenwerking binnen de balie’ kunnen zich aanmelden bij de Praktizijns-Sociëteit. Kijk hiervoor op advocatenorde.nl/nieuws (13 juni).

Wet op de rechtsbijstand op oneigenlijke grond ingezet voor ‘Groningen’

De minister voor Rechtsbescherming heeft de ‘Subsidieregeling rechtsbijstand en aanverwante kosten Tijdelijke wet Groningen’ naar de Kamer gestuurd. De Wet op de rechtsbijstand (Wrb) die daar onderdeel van is, wordt volgens de NOvA op oneigenlijke grond ingezet.

De Wrb is bedoeld voor mensen met een kleine portemonnee, maar wordt in gaswinningszaken door de ministeries van Economische Zaken en Klimaat en Justitie en Veiligheid voornamelijk ingezet om kosten te begrenzen en als paraplu gebruikt om verschillende (herstel)regelingen onder te scharen. Dit kan ertoe leiden dat binnen de Wrb de ene groep rechtzoekenden gratis rechtsbijstand krijgt, terwijl de andere groep nog steeds een eigen bijdrage dient te betalen of in dezelfde juridische geschillen überhaupt geen aanspraak kan maken op een toevoeging.

ONGELIJKHEID IN RECHTSBESCHERMING

Aan de kant van de advocatuur kan het er onder andere toe leiden dat in dezelfde soort zaken verschillende vergoedingen worden gehanteerd. Op verschillende vlakken ontstaat er in die zin een tweedeling. Om ongelijkheid in de rechtsbescherming in gaswinningszaken te voorkomen, adviseert de NOvA een fonds op te richten waardoor gespecialiseerde (sociaal) advocaten conform een marktconform tarief hoogwaardige kwaliteit kunnen leveren.

MEER INFORMATIE

Lees het volledige standpunt van de NOvA op advocatenorde.nl/nieuws (30 mei).

 wetgevingsadvies

Vervroegd DNA-onderzoek maakt inbreuk op rechten van verdachten

De NOvA telt achttien adviescommissies wetgeving, verdeeld over bijna alle disciplines van het recht, die aan de algemene raad advies uitbrengen over wetsvoorstellen die ter consultatie aan de NOvA worden voorgelegd. Recent bracht de NOvA de volgende wetgevingsadviezen uit:

Wetsvoorstel ‘Wijziging van de Wet DNA-onderzoek bij veroordeelden’

Van: NOvA/adviescommissie strafrecht

Aan: Minister van Justitie en Veiligheid

Datum: 13 juni 2023

Advies: Met het wetsvoorstel wil de minister het mogelijk maken celmateriaal voor DNA-onderzoek al in de opsporingsfase bij verdachten af te nemen. De NOvA vindt dat dit zorgt voor een inbreuk op de rechten van burgers die uiteindelijk niet worden veroordeeld. Laat een rechter de ernst van de verdenking eerst toetsen. Ook moet de verdachte altijd eerst een advocaat kunnen consulteren. De beperkte winst die kan worden behaald doordat het niet langer mogelijk is dat verdachten zich onttrekken aan DNA-afname na veroordeling, weegt niet op tegen de inbreuk op de rechten van burgers die uiteindelijk niet worden veroordeeld.

Wet testen bij vertrek

Van: NOvA/adviescommissie vreemdelingenrecht

Aan: Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid

Datum: 8 juni 2023

Advies: Het wetsvoorstel dient ertoe om vreemdelingen, met oog op een uitzetting of overdracht uit Nederland, in bepaalde (uitzonderlijke) situaties verplicht te laten testen op infectieziekten. Wanneer vreemdelingen zich hiertegen verzetten, kunnen zij zelfs worden verplicht mee te werken aan een test. De adviescommissie adviseert de staatssecretaris kritisch te kijken hoe het wetsvoorstel zich verhoudt tot (de jurisprudentie over) de artikelen 3 en 8 van het EVRM. Tevens adviseert de commissie om in het wetsvoorstel een uitdrukkelijke bepaling op te nemen voor een beroepsmogelijkheid tegen een beslissing tot gedwongen afname van de test.

JURIDISCHE DATABANK Download alle wetgevingsadviezen via advocatenorde.nl/juridische-databank.Kijk voor alle wetgevingsadviescommissies op advocatenorde.nl/adviescommissies. benoemingen en verkiezingen**ADVIESCOMMISSIE PENSIOENRECHT**

Benoemd als lid per 5 juni 2023:

- Mr. S.H. (Sjibren) Kuiper

**EXAMENCOMMISSIE
BEROEPSOPLEIDING ADVOCATEN**

Benoemd als lid per 6 juni 2023:

- Mr. R. (Rick) Geerars

CCBE YOUNG LAWYERS COMMITTEE

Benoemd als lid per 1 juli 2023:

- Mr. F. (Femke) Zeven

RAAD VAN DISCIPLINE AMSTERDAM

Verkozen als lid per 1 juli 2023:

- Mr. W. (Wieke) van Eekhout
- Mr. J.H. (Jasper) Stek

CvA keurt financieel jaarverslag 2022 goed

Na positief advies van de financiële commissie heeft het college van afgevaardigden het financieel jaarverslag 2022 van de Nederlandse orde van advocaten goedgekeurd en de algemene raad decharge verleend.

Het resultaat over 2022 bedraagt ruim € 1.039.000 tegenover een begroot tekort van € 692.000. Over de gehele linie zijn de kosten achtergebleven bij de begroting. Met name de onderbesteding in de kosten voor het toezicht draagt bij aan het positieve resultaat. De post Implementatie Wpta heeft een budget van € 500.000, tegenover een besteding van ruim € 25.000. Ook zijn de kosten van onder andere het college van toezicht, het dekenberaad, bezwaar en beroep en de salarissen van bureaumedewerkers van de NOvA lager

uitgekomen dan begroot. Tegelijk zijn de inkomsten uit de financiële bijdrage met ruim € 200.000 hoger uitgevallen dan verwacht. De begroting voor 2023 laat een tekort zien van € 2.750.000.

MEER INFORMATIE

Bekijk het financieel jaarverslag 2022 op advocatenorde.nl/publicaties. In april 2023 heeft de NOvA al het inhoudelijke jaarverslag over 2022 uitgebracht.

Vacature

De Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht (GCV) is de gezamenlijke commissie van de NOvA en de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB).

De NOvA zoekt een

Advocaat voor de Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht

Voor de vacature wordt gezocht naar iemand met ruime kennis en praktijkervaring op het gebied van adviseren en procederen over het ondernemingsrecht, in het bijzonder de wet- en regelgeving betreffende het financieel toezichtrecht. De GCV bestaat uit twaalf leden, te weten zes advocaten en zes notarissen. Zij volgen de ontwikkelingen in wet- en regelgeving op het gebied van het ondernemingsrecht en financieel recht in Europees en nationaal verband. De GCV brengt namens de beide beroepsorganisaties advies uit over wetsontwerpen en wetsvoorstellen die van belang zijn voor de goede beroepsuitoefening van advocaten en notarissen. De openbare adviezen, die met name zijn gericht op de bevordering van de wetgevingskwaliteit, worden gepubliceerd op de websites advocatenorde.nl en knb.nl.

Gemiddeld wordt eens per maand vergaderd, fysiek dan wel telefonisch. Er staat geen vergoeding tegenover behalve vergoeding van de reiskosten. Het secretariaat van de GCV wordt gevoerd door een jurist van de KNB.

Als u het interessant vindt om naast uw werkzaamheden als advocaat een bijdrage te leveren aan de werkzaamheden van de GCV wordt u van harte uitgenodigd uw interesse kenbaar te maken.

Voor meer informatie kunt u contact opnemen met Lucas Korsten via l.korsten@advocatenorde.nl of 06-233 67 318. Uw interesse kunt u uiterlijk 11 augustus 2023 kenbaar maken bij het secretariaat van de NOvA via secretariaat@advocatenorde.nl, onder vermelding van 'sollicitatie Gecombineerde Commissie Vennootschapsrecht'.

Voor de balie

Als publiekrechtelijke beroepsorganisatie voor de advocatuur bevordert de Nederlandse orde van advocaten (NOvA), in het belang van een goede rechtsbedeling, een behoorlijke uitoefening van de praktijk door advocaten. Op deze pagina vindt u de belangrijkste contactgegevens, informatiebronnen en diensten van de NOvA.

CONTACT MET DE NOVA

- **Adres**
Monarch Tower
Prinses Beatrixlaan 5
Postbus 30851
2500 GW Den Haag
- **Contact algemeen**
Telefoon: (070) 335 35 35
E-mail: info@advocatenorde.nl
Website: advocatenorde.nl
- **Informatiepunt voor advocaten**
Het Informatiepunt geeft voorlichting over de regelgeving voor de advocatuur, beantwoordt vragen over online applicaties van de NOvA en signaleert ontwikkelingen binnen de advocatuur. Het Informatiepunt geeft geen adviezen in individuele zaken.
Telefoon: (070) 33 53 554
E-mail: informatiepunt@advocatenorde.nl
Bereikbaar: maandag t/m vrijdag van 9.00 tot 17.30 uur.
Kijk voor veelgestelde vragen op advocatenorde.nl/faq.
- **Social media**
twitter.com/advocatenorde
[linkedin.com/company/advocatenorde](https://www.linkedin.com/company/advocatenorde)

HANDIGE WEBSITES

- **Website NOvA**
Het laatste nieuws, standpunten van de NOvA en praktische informatie voor advocaten over de beroeps- en praktijkuitoefening.
i: advocatenorde.nl
- **Nieuwsabonnement**
Abonneer u op nieuwsberichten van de NOvA per thema.
i: advocatenorde.nl/nieuws/abonneren
- **Zoek een advocaat**
Vind alle advocaten op naam, kantoor, plaatsnaam en rechtsgebied.
i: zoekenadvocaat.nl
- **Wet- en regelgeving**
Alle wet- en regelgeving voor de advocatuur.
i: regelgeving.advocatenorde.nl
- **Mijn Orde**
Pas uw (contact)gegevens aan, vind het noodnummer en CvA-stukken.
i: mijnorde.advocatenorde.nl
- **Tuchtrecht Updates**
Uitspraken van het hof en de Raden van Discipline.
i: tuchtrecht-updates.nl
- **Beroepsopleiding Advocaten**
Informatie voor advocaat-stagiairs en patroons.
i: beroepsopleidingadvocaten.nl

WEERBAARHEID EN VEILIGHEID

- **Noodtelefoon en noodknop**
Advocaten die een dreiging ondervinden of vragen hebben over hun veiligheid kunnen strikt vertrouwelijk bellen met het noodnummer van de NOvA, dat te vinden is op Mijn Orde (alleen bedoeld voor advocaten). In voorkomende gevallen biedt de NOvA een noodknop aan.
i: advocatenorde.nl/nova-noodtelefoon
- **Veiligheidsscan**
Vraag kosteloos een veiligheidsscan aan, waarna beveiligingsexperts uw advocatenkantoor beoordelen op (fysieke en digitale) kwetsbaarheden.
i: advocatenorde.nl/veiligheidsscan
- **Weerbaarheidstraining**
Schrijf u kosteloos in voor deze praktische training die concrete handvatten biedt om in uw dagelijkse praktijk proactief om te gaan met agressie en bedreiging. Ook zijn er speciale trainingen voor advocaten met cliënten in de EBI/AIT en voor advocaat-stagiairs.
i: advocatenorde.nl/weerbaarheidstraining
- **Telefonische hulplijn LawCare**
Voor advocaten die vertrouwelijk willen sparren met een ervaren vakgenoot.
Bereikbaar op: (085) 06 40 182; ma-vr: 10-12 uur en 20-22 uur, za: 14-16 uur.
i: advocatenorde.nl/lawcare

KWALITEITSBEVORDERING EN PRAKTIJKUITOEFENING

- **DilemmApp**
Download de app met ethische dilemma's voor de advocatuur.
i: advocatenorde.nl/dilemmapp
- **Self-assessment**
Online tool voor advocaten om te reflecteren op hun eigen handelen als professional.
i: self-assessment.advocatenorde.nl
- **Advocatenpas-app**
De advocatenpas op uw mobiele telefoon.
i: advocatenorde.nl/advocatenpas-app
- **Modellen, handleidingen en formulieren**
Van model voor bekendmaking van rechtsgebieden tot handleiding geheimhoudernummers.
i: advocatenorde.nl/praktijkuitoefening

NEDERLANDSE ORDE VAN ADVOCATEN

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse orde van advocaten. Het katern 'Van de NOvA' wordt verzorgd door de afdeling communicatie van de NOvA.

ICON

PASSIE

Op de eerste etage in het pand van Broekhuis Jaguar Land Rover Utrecht bevindt zich een zeer bijzondere afdeling: Brooks Classics. Hier staan youngtimers en moderne klassiekers naast échte automobiele iconen en staat de tijd even stil. Brooks Classics vertelt verhalen van en over de geschiedenis van de historische en hedendaagse klassiekers in onze collectie. En die verhalen vertellen we met bezieling; klassieke auto's zijn onze hobby, onze passie.

SALES

Brooks Classics adviseert bij koop en verkoop van youngtimers en klassieke auto's, voornamelijk van Engelse en Italiaanse afkomst. Jaguar en Aston Martin zijn sterk vertegenwoordigd naast Italiaanse legendes als Ferrari en Maserati. De smaakvolle aankleding van onze showroom maakt de beleving compleet: historische afbeeldingen prijken aan de muur, een forse wandkast gevuld met zeer gevarieerde automemorabilia en comfortabele Chesterfields ronden het geheel perfect in stijl af. Alles ademt de rijke historie van de merken en modellen die hier staan.

ONDERHOUD

Vakmanschap wordt meesterschap; onze gespecialiseerde werkplaats is uitgerust met de nieuwste gereedschappen en technische apparatuur om uw geliefde auto te behouden. Als heritage-specialist begrijpt niemand de behoeften van uw geliefde klassieker of youngtimer beter dan wij. We werken met een team van zeer bekwame technici, écht toegewijd aan 'character cars', die beschikken over een enorm rijke kennis gevoed door hun passie en jarenlange ervaring. Bij klassiekers en youngtimers gaat het om tijd en aandacht, daar investeren we in.

Brooks Classics B.V. | De Heldinnenlaan 215 | 3543 MB Utrecht | The Netherlands | +31 30 850 7500

brooksclassics.nl

Wie, wat, waar?

Wie stapte over, wie stopte en wie begon voor zichzelf? Bent u onlangs van kantoor veranderd of eigen baas geworden? Deel uw ervaringen en stuur een e-mail naar redactie@advocatenblad.nl.

NAAR ANDER KANTOOR

Ali, mr. S.: Certa Advocaten B.V. te Amsterdam

Arts, mw. mr. A.H.: BINGH Advocaten te Amsterdam

Asten, mw. mr. M.H.M. van: BINGH Advocaten te Amsterdam

Blaauw, mr. H.: Schoneveld Vennik Van der Klaauw Advocaten te Haarlem

Boom, mw. mr. P. de: Van Wessel Hulsbergen Advocaten te Barendrecht

Boorder, mr. S.P. de: Aegon Nederland N.V. te 's-Gravenhage

Bos, mr. A.M.: Certa Advocaten B.V. te Amsterdam

Bovenkamp, mw. mr. C.A.S. van de: ZO. advocaten B.V. te Utrecht

Brinke, mw. mr. J. ten: LiebrechtsLeistra Advocaten te Arnhem

Bruin, mr. P.H. de: STIP Advocaten te Rotterdam

Bulut-Yazir, mw. mr. H.: Seneca Advocaten te Amsterdam-Duivendrecht

Buuren, mw. mr. S. van: Gresnigt & Van Kippersluis te IJsselstein

Dassen, mr. S.: RWE Renewables B.V. te Utrecht

Elk, mr. A.J.W. van: BINGH Advocaten te Amsterdam

Gielisse, mr. R.M.A.: Pact Advocaten te Amsterdam

Godding, mr. L.J.W.: LXA N.V. te 's-Hertogenbosch

Groenveld, mw. mr. L.: BINGH Advocaten te Amsterdam

Hasami, mr. G.: Freshfields Bruckhaus Deringer LLP te Amsterdam

Jianpinitnan, mw. mr. A.: Houthoff Coöperatief U.A. te Amsterdam

Keulen, mw. mr. L. van: Okkerse & Schop Advocaten te Almere

Konings, mw. mr. F.W.A.: Weebers Vastgoed Advocaten N.V. te Eindhoven

Koopmans, mr. M.W.G.: BANNING N.V. te 's-Hertogenbosch

Kramer, mw. mr. R.: Hekkelman Advocaten N.V. te Nijmegen

Linden, mw. mr. S. van der: OAK advocaten B.V. te Ermelo

Lochem, mw. mr. J.Ph. van: Van Benthem & Keulen B.V. te Utrecht

Peels, mw. mr. L.D.: Pinsent Masons Netherlands LLP te Amsterdam

Poppel, mw. mr. S.A.E. van: Parkzicht Advocaten te Rotterdam

Pothof, mw. mr. A.H.J.: Arnold & Porter Kaye Scholer LLP te Amsterdam

Radovic, mr. M.P.C.: DLA Piper Nederland N.V. te Amsterdam

Reijnen, mw. mr. N.E.: Schenkeveld Advocaten te Hoorn NH

Roza, mw. mr. C.C.: Pact Advocaten te Amsterdam

Scheper, mr. K.G.A.C.: BANNING N.V. te 's-Hertogenbosch

Serphos, mr. M.M.A.: Clifford Chance LLP te Amsterdam

Stavleu, mr. V.: Capra Advocaten te 's-Gravenhage

Tuncer, mw. mr. L.: Wijn & Staal Advocaten N.V. te Utrecht

Verberkmoes, mr. H.W.: STIP Advocaten te Rotterdam

Vervuurt, mw. mr. E.H.L.: Pinsent Masons Netherlands LLP te Amsterdam

Vollbehr, mw. mr. T.M.: DAS Nederlandse Rechtsbijstand Verzekeringmaatschappij N.V. te Groningen

Vos, mw. mr. E.L.H. van der: Workx advocaten te Amsterdam

Vries, mr. Y. de: Houthoff Coöperatief U.A. te Amsterdam

Waesberge, mw. mr. C.E.F. van: Project Moore Advocaten te Amsterdam

Wijen, mr. T.R.M.: Thuis Partners Advocaten te Heerlen

Wijnia, mw. mr. J.: JAV-advocaten te Heerenveen

Winkens, mw. mr. P.: Van Riet Winkens Advocaten te Hoensbroek

Zanger, mr. W.S. de: Kuyp Baar advocaten te Laren NH

Heerwaarden, mw. mr. M. van, Utrecht (01-06-2023)

Jongh, mr. D.J. de, Zwolle (24-05-2023)

Kaajan, mw. mr. M.M., Amsterdam (31-05-2023)

Ketting, mw. mr. S.N., Utrecht (01-06-2023)

Klinckhamers, mr. P.M., Amsterdam (02-06-2023)

Koloc, mw. mr. S., Deventer (01-06-2023)

Kremers, mw. mr. A.E., Amsterdam (01-06-2023)

Landman, mr. J.W., Leiden (22-05-2023)

Leeffers, mw. mr. M.F.H., Amsterdam (01-06-2023)

Loevendie, mr. J.M.A., Breda (31-05-2023)

Meersma, mr. K.D., Amsterdam (01-06-2023)

Meijs, mw. mr. N.C.P., Amsterdam (06-06-2023)

Mes, mr. A.R., Zoetermeer (01-06-2023)

Op de Weegh, mr. M., Enschede (03-06-2023)

Pas-Rutgers van der Loeff, mw. mr. C.E. van de, Amsterdam (01-06-2023)

Revis, mw. mr. C.M.H., 's-Gravenhage (01-06-2023)

Spoormans, mw. mr. G.B.J.M., Amsterdam (01-06-2023)

Tevette, mw. mr. F.I.M., 's-Gravenhage (01-06-2023)

Timmer, mw. mr. W.A., 's-Gravenhage (01-06-2023)

Traousis, mr. M.A.A., 's-Gravenhage (01-06-2023)

Vermeer, mw. mr. M., Vught (01-06-2023)

Vriesendorp, mr. R.D., Amsterdam (01-06-2023)

Weber, mw. mr. F.A., Leiden (01-06-2023)

Wolde, mw. mr. E. van, Groningen (01-06-2023)

OVERLEDEN

Roethof, mr. M.R., Arnhem (27-05-2023)

Al-Suhairi, mr. Y.W.K., Sassenheim (01-06-2023)

Atema, mw. mr. J.M., Amsterdam (01-06-2023)

Burgemeestre, mw. mr. C., Delft (22-05-2023)

Burken, mw. mr. G. van, Rotterdam (12-06-2023)

 uitspraken

Van de tuchtrechter

Recente uitspraken, geselecteerd en bewerkt door de
Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit
Tjitske Cieremans, Maurice Mooibroek en Robert Sanders.

VERSCHAFFEN DUIDELIJKHEID BIJ INCASSO FEE

- Raad van Discipline, 21 november 2022, ECLI:NL:TADRSH:2022:161.
- Artikel 10a lid 1 sub d Advw., gedragsregel 16, art. 7.7, 19 VODA.
- Toezending van een link met verwijzing naar de website van het kantoor is onvoldoende om te kwalificeren als een afspraak over de bij 'winst' verschuldigde incasso fee.

Klacht tegen eigen advocaat. Klager heeft zich tot kantoor van mr. X gewend in verband met de incasso van openstaande vorderingen tegen A. In een e-mail schreef mr. X aan klager, onder meer: *'Kort en zakelijk gezegd bespreken wij dat ons kantoor ingeschakeld kan worden om betaling af te dwingen door de vordering ter incasso over te dragen. We bespreken ook dat de vordering op voorhand betwist is, althans dat A stelt betaling aan (...) op te schorten c.q. te verrekenen met een gepretendeerde schade waarvoor A (...) aansprakelijk houdt. Vanwege de betwisting heeft het dossier geen puur incassokarakter. Desondanks ben ik bereid mijn (incasso)werkzaamheden te verrichten op basis van ons incassobeleid van No Win No Fee (...), maar wel met een minimum van € 195 per gewerkt uur.'* Ook verwees mr. X naar de website van zijn kantoor. Klager stemde in met dit voorstel. Op enig moment heeft klager de opdracht aan mr. X ingetrokken, waarna mr. X honorarium in rekening heeft gebracht. Hierbij heeft hij een door klager op zijn derdengeldrekening gestort bedrag aangewend. Klager heeft kenbaar gemaakt hiervoor geen toestemming te hebben gegeven. Klager heeft mr. X aansprakelijk gesteld vanwege vermeende wanprestatie en onrechtmatig handelen. Tegen deze achtergrond maakt klager mr. X verwijten, onder meer dat hij geen duidelijke opdrachtbevestiging en geen duidelijke tariefafspraken heeft gemaakt en dat hij heeft verrekend middels verrekening met ontvangen derdengelden.

De raad oordeelt dat mr. X met zijn e-mail onvoldoende duidelijkheid verschaft over de inhoud van de financiële afspraken. Toezending van een link met verwijzing naar de website van het kantoor is onvoldoende om te kwalificeren als een afspraak over de bij 'winst' verschuldigde incasso fee. Het voorgaande

geldt te meer nu mr. X daarnaast geen of onvoldoende duidelijkheid heeft verschaft over hoe de mededeling – dat hij hoewel de opdracht niet puur een incassozaak betrof, bereid was de zaak wel als een incassozaak te behandelen, maar dan met een minimum van € 195 per gewerkt uur (wat afwijkt van het op de website van zijn kantoor vermeld incassobeleid) – diende te worden begrepen.

Ook gegrond is dat mr. X zonder expliciete toestemming van klager en zelfs nog na ontvangst van het schriftelijk bericht van klager dat geen toestemming tot verrekening was gegeven, zijn eigen declaratie heeft verrekend met de aan klager toebehorende gelden op de derdengeldenrekening, door middel van overboeking daarvan op de kantoorrekening. Uit de beslissing om, na de aansprakelijkstelling, het verrekende bedrag terug te boeken op de derdengeldenrekening valt op te maken dat mr. X zich er ook van bewust was dat het derdengeld zonder toestemming van klager was verrekend met de openstaande declaratie.

Andere klachtonderdelen, zoals dat sprake zou zijn geweest van een verboden resultaatgerelateerd honorarium, acht de raad ongegrond. De raad berispt mr. X.

VOORTZETTING KLACHT ALGEMEEN BELANG

- Raad van Discipline 's-Gravenhage, 31 oktober 2022, ECLI:NL:TADRSGR:2022:183.
- Artikel 10a lid 1 sub d Advw., artikel 47a Advw., gedragsregel 16, artikel 6.27, 7.5 Voda.
- Criteria voor voortzetting klacht in het algemeen belang.

Klacht tegen eigen advocaat. Klager is verwikkeld geweest in een echtscheidingsprocedure en heeft zich tot mr. X gewend voor bijstand. Klager heeft voor de bijstand een voorschotbedrag van € 7.000 in contanten betaald. Vervolgens heeft de rechtbank een beschikking gewezen, zonder een opgesteld en ingestuurd verweerschrift door mr. X. Toen klager een nieuwe gemachtigde in de arm nam, heeft mr. X klager thuis bezocht en werd afgesproken dat klager diezelfde dag de originele stukken alsook het betaalde voorschotbedrag en griffierecht retour zou ontvangen. Dat gebeurde niet. Mr. X stelde daar-

entegen verrekening voor met verrichte werkzaamheden. Klaagster betwist dat mr. X enige werkzaamheden voor haar had gevoerd.

Klaagster verwijt mr. X onder meer dat contante betalingen zijn aangenomen, hetgeen niet is toegestaan. Verder mist een opdrachtvereenkomst, is klaagster niet op de hoogte gehouden van de voortgang van haar zaak, is een beroepsfout gemaakt door geen verweerschrift in te dienen en is klaagster daarvan niet op de hoogte gesteld. Mr. X is onverwacht bij haar thuisgekomen, is een afspraak met betrekking tot restitutie niet nagekomen en heeft mr. X zonder toestemming een declaratie verrekend en überhaupt kosten in rekening gebracht.

Klaagster trekt de klacht op enig moment in omdat mr. X het geschil met haar heeft weten te beslechten. De deken zet de klacht echter door omdat er volgens hem redenen van algemeen belang zijn om de klacht voort te zetten, waarbij hij met name wijst op de financiële integriteit die een advocaat behoort te hebben.

De raad gaat mee in het verzoek van de deken tot voortzetting behandeling en houdt iedere verder beslissing aan. Voortzetting van de klacht in het algemeen belang is gebaseerd op artikel 47a Advw. en de raad haalt de criteria van het Hof van Discipline aan die worden gehanteerd bij de beoordeling van een dergelijke voortzetting. Deze criteria beschrijven kort gezegd dat i) geen algemeen belang is gemoeid met delicate bewijsbeslissingen, ii) zonder twijfel over de feitelijke grondslag van de klacht, voornamelijk de aard van de geschonden norm beslissend is om al dan niet voortzetting te gelasten, iii) bij een klacht over tekortschietende zorg het belang van de cliënt bij een minnelijke regeling prevaleert, iv) in andere gevallen bepalend is de mate waarin de gestelde normschending raakt aan andere kernwaarden dan deskundigheid en de vraag of wenselijk is dat de tuchtrechter de norm onder de aandacht brengt van de beroepsgroep en v) voortzetting in ieder geval geïndiceerd zal zijn indien de advocaat de ongeoorloofde van zijn (vaststaande) handelwijze betwist en een beslissing op dat verweer precedentwaarde voor de praktijk heeft. Toetsend aan deze criteria ziet de raad grond voor ambts-halve voortzetting van de klachtzaak om redenen van algemeen belang.

NEDERLANDSE GEDRAGSREGELS BIJ INTERACTIE MET BUITENLANDSE ADVOCAAAT

- Raad van Discipline, 31 oktober 2022, ECLI:NL:TADRAMS:2022:214.
- Artikel 10a lid 1 sub d Advw., gedragsregel 25.
- Nederlandse Advocatenwet en gedragsregels zijn niet rechtstreeks op buitenlandse advocaat van toe-

passing, maar dat laat onverlet dat Nederlandse advocaat zich jegens buitenlandse advocaat ook moet houden aan eigen gedragsregels.

Klacht van advocaat tegen mr. X. Klager heeft zijn cliënt bijgestaan in diens echtscheidingsprocedure tegen de cliënte van mr. X. Klager is advocaat op Aruba en als zodanig niet ingeschreven op het Nederlandse advocatentableau, maar is ingeschreven op het tableau van het Hof van Justitie van de Voormalige Nederlandse Antillen. Op enig moment heeft klager een voorstel aan mr. X gestuurd. Dit voorstel is niet geaccepteerd en mr. X heeft klager medegedeeld dat haar cliënte haar opdracht had gegeven de procedure op te starten bij de rechtbank. Mr. X heeft de cliënt van klager ook rechtstreeks geïnformeerd over deze opdracht. Zij adviseerde hem een gespecialiseerde advocaat in de arm te nemen.

Klager verwijt dat mr. X zijn cliënt rechtstreeks heeft benaderd en dat zij zich onnodig grievend over klager heeft uitgelaten, door de suggestie te wekken dat klager geen gespecialiseerd advocaat zou zijn.

De raad gaat allereerst in op het normenkader, nu klager geen advocaat is op het Nederlandse advocatentableau. Volgens de raad zijn de Nederlandse Advocatenwet en de gedragsregels weliswaar niet direct op klager van toepassing – en omgekeerd gelden de regels van de voormalige Nederlandse Antillen niet voor mr. X – maar mr. X heeft zich ook jegens hem te houden aan haar (eigen) gedragsregels.

Toetsend hieraan acht de raad de klacht over het rechtstreeks benaderen van de cliënt van klager gegrond. Mr. X heeft aangevoerd dat bij haar onduidelijkheid bestond over de hoedanigheid van klager, nu hij jarenlang adviseur van de familie geweest is en eerder de belangen van zowel de man als de vrouw had behartigd. Mr. X heeft de rol van klager gezien als adviseur, maar niet als advocaat met bevoegdheid tot optreden in Nederland. De raad passeert dit verweer omdat mr. X e-mails heeft gestuurd aan klager waaruit op geen enkele wijze blijkt dat zij klager niet als advocaat van de man beschouwde. Voor zover sprake zou zijn van belangenverstrengeling zijdens klager, had het op de weg van mr. X gelegen zich hierover naar klager toe uit te spreken. Deze reden lag niet ten grondslag aan de beslissing om niet meer met klager te communiceren. Los van de vraag of de Nederlandse gedragsregels op de interactie tussen klager en mr. X van toepassing zijn, geldt dat mr. X door klager te passeren zoals zij heeft gedaan zich niet heeft gedragen zoals een behoorlijk advocaat betaamt. De klacht over het advies zich tot een (in Nederland ingeschreven) gespecialiseerde advocaat te wenden, acht de raad niet gegrond. De raad waarschuwt mr. X.

De Omgevingswet helemaal up-to-date!

Commentaar & Context:

Op 1 januari 2024 treedt de Omgevingswet in werking. De wet gaat over de fysieke leefomgeving en activiteiten die gevolgen kunnen hebben voor die leefomgeving. 26 wetten en vele tientallen uitvoerings-amvb's worden vervangen.

Deze uitgaven bevatten niet alleen schatten aan informatie over de Omgevingswet en de vier Besluiten, maar besparen veel zoekwerk en dus tijd, omdat elk artikel is voorzien van een parlementaire toelichting, zodat meteen duidelijk is wat 'de wetgever' heeft bedoeld.

Omgevingswet

978-94-6212-718-0

2e druk, 2023, 968 pp., € 142,00

Omgevingsbesluit (Ob)

978-94-6212-724-1

2e druk, 2023, 539 pp., € 125,00

Mr. dr. J.H.G. van den Broek

Besluit activiteiten leefomgeving (Bal)

978-94-6212-730-2

2e druk, 2023, 1967 pp., € 186,00

Besluit kwaliteit leefomgeving (Bkl)

978-94-6212-732-6

2e druk, 2023, 969 pp., € 135,50

Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl)

978-94-6212-731-9

2e druk, 2023, 709 pp., € 118,50

Bekijk alle publicaties over de Omgevingswet op:

[Boom.nl/OW](https://boom.nl/OW)

Boomjuridisch

Ingezonden bijdragen

De redactie verwelkomt opiniërende artikelen van en voor advocaten. Overleg vooraf is raadzaam. Voorstellen of suggesties kunnen worden gestuurd naar redactie@advocatenblad.nl.

Elke 500 woorden leveren één opleidingspunt op.

juridisch

Kronieken

- Aansprakelijkheidsrecht
- Insolventierecht

Opinie

- Mediation in strafzaken

REVIEWS.

VINCENT NOLET VAN NOLET ADVOCATEN
VERZAMELT REVIEWS VIA ADVOCAATSCORE

“Advocaatscore
vergroot onze
vindbaarheid!”

Advocaatscore

Vraag nu een gratis demo aan!

Het recht — door Jan Wouter Alt

op een mondelinge behandeling

Bij Spoedwet KEI is het pleidooi oude stijl vervangen door de mondelinge behandeling. Recent heeft de Hoge Raad uitspraak gedaan¹ over de vraag of er in navolging van het recht op pleidooi, zoals dat naar oud recht bestond, ook een recht op mondelinge behandeling bestaat. De auteur bespreekt die uitspraak en plaatst die in zijn context.

Vóór 2002 kende de eerste aanleg van een civiele dagvaardingsprocedure² twee schriftelijke rondes, waarna nog pleidooi kon worden gevraagd. In hoger beroep was er in beginsel één ronde, waarna eveneens pleidooi kon worden gevraagd. Tot aan de invoering op 1 oktober 2019 kon in hoger beroep nog wel pleidooi worden gevraagd. Per die datum is dat pleidooi vervangen door een mondelinge behandeling in de geest van de comparitie na antwoord. In dit artikel wordt eerst de context van het recht op mondelinge behandeling besproken, vervolgens wordt omschreven hoe het een en ander onder oud recht was geregeld. Daarna wordt de recente uitspraak van de Hoge Raad behandeld, gevolgd door een conclusie.

CONTEXT: RECHT OP ORAL HEARING EN HET ONMIDDELIJKHEIDSBEGINSEL

Het recht op *oral hearing* is neergelegd in artikel 6 EVRM en een uitvloeisel daarvan was te vinden in artikel 134 Rv (recht op pleidooi). De Hoge Raad omschrijft dat in zijn arrest HR 31 oktober 2014³ als ‘het

– niet onbegrensde – recht van partijen hun standpunten mondeling ten overstaan van de rechter uiteen te zetten’. Volgens de Hoge Raad is dit een fundamenteel beginsel van burgerlijk procesrecht, dat was neergelegd in artikel 134 Rv (oud) en ook voortvloeit uit artikel 6 EVRM.⁴ Ook is volgens de Hoge Raad van belang dat een rechterlijke beslissing die mede wordt genomen op de grondslag van een voorafgaande mondelinge behandeling (daaronder begrepen een comparitie van partijen of pleidooi in dagvaardingszaken), behoudens bijzondere omstandigheden, behoort te worden gegeven door de rechter(s) ten overstaan van wie die mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden, teneinde te waarborgen dat het verhandelde daadwerkelijk wordt meegewogen bij de totstandkoming van die beslissing.

HET RECHT OP PLEIDOOI (OUD)

De Hoge Raad heeft in het arrest-*Weef c.s./Artesia*⁵ onder artikel 134 Rv (oud) de maatstaf voor de beoordeling van een verzoek tot pleidooi uiteengezet.⁶ Een

verzoek om de zaak te mogen bepleiten, zal slechts in zeer uitzonderlijke gevallen mogen worden geweigerd. Daartoe is noodzakelijk dat van de zijde van de wederpartij tegen toewijzing van het verzoek klemmende redenen worden aangevoerd of dat toewijzing van het verzoek strijdig zou zijn met de eisen van een goede procesorde. De rechter zal de redenen voor afwijzing van het verzoek uitdrukkelijk moeten vermelden en zijn beslissing deugdelijk moeten motiveren. Het enkele feit dat reeds een aktewisseling heeft plaatsgevonden na het wisselen van de memorie van grieven en de memorie van antwoord is in ieder geval onvoldoende voor het weigeren van pleidooi.⁷ Recentelijk heeft de Hoge Raad het recht op pleidooi ex artikel 134 lid 1 (oud) Rv nog eens bevestigd in het *Aeroplus*-arrest.⁸

RECHT OP PLEIDOOI IS OVERGEGAAN IN RECHT OP COMPARITIE/MONDELINGE BEHANDELING IN ARTIKEL 87 RV?

Het wettelijke recht op pleidooi zoals was neergelegd in artikel 134 Rv oud is in navolging van wetsvoorstel 34059⁹ met de inwerkingtreding van de Spoedwet KEI per 1 oktober 2019 komen te vervallen voor alle procedures bij alle gerechten.¹⁰ De mogelijkheid voor partijen om hun stellingen bij de mondelinge behandeling nader te onderbouwen, zoals neergelegd in artikel 87 lid 2 onder b Rv, komt hiervoor in de plaats. Middels artikel 353 Rv geldt dit ook voor het recht op comparitie/mondelinge behandeling in hoger beroep.¹¹

Uitgangspunt voor de mondelinge behandeling nieuwe stijl is dat de rechter partijen in de gelegenheid stelt hun stellingen toe te lichten (artikel 87 lid 2 aanhef Rv). Daarnaast kan de rechter partijen gelegenheid geven hun stellingen tijdens de mondelinge behandeling nader te onderbouwen (artikel 87 lid 2 sub b Rv). Als er geen mondelinge behandeling is bepaald dan voorziet artikel 87 lid 8 Rv in een vangnetbepaling: in dat geval biedt de rechter aan partijen desverlangd gelegenheid hun standpunt mondeling uiteen te zetten voordat hij over de zaak beslist. Dat komt er dus op neer dat er dan alsnog een zitting en daarmee een mondelinge behandeling wordt bepaald. Daarmee is volgens de wetgever het uit artikel 6 EVRM voortvloeiende recht op een mondelinge behandeling (*fair and public hearing*) te allen tijde gewaarborgd.¹²

HET OORDEEL VAN DE HOGE RAAD

De Hoge Raad had al in de prejudiciële beslissing van 3 juni 2022¹³ over de maximale omvang van processtukken in hoger beroep geoordeeld dat de beperking van de omvang van de stukken in appel naast legitiem ook niet disproportioneel is, onder meer omdat ‘*steeds gelegenheid bestaat om de zaak mondeling toe te lichten (art. 87 lid 8 Rv in verbinding met art. 353 lid 1 Rv; art. 279 Rv in verbinding met art. 362 Rv)*’. In zijn recente arrest¹⁴ oordeelt hij dat de hiervoor vermelde jurisprudentie voor de beoordeling van een verzoek om pleidooi op het huidige artikel 87 Rv onverkort van toepassing is gebleven:

3.2 Art. 87 lid 1 Rv bepaalt dat de rechter, op verzoek van partijen of een van hen dan wel ambtshalve, in alle gevallen en in elke stand van het geding een mondelinge behandeling kan bevelen. Art. 87 lid 8 Rv bepaalt dat indien geen mondelinge behandeling heeft plaatsgevonden, de rechter voordat hij over de zaak beslist aan partijen desverlangd de gelegenheid biedt hun standpunt mondeling uiteen te zetten. Ingevolge art. 353 lid 1 Rv is art. 87 Rv ook van toepassing in hoger beroep.

3.3 Blijkens de wetsgeschiedenis is art. 87 lid 8 Rv ingevoerd wegens het vervallen van art. 134 (oud) Rv, waarin het recht op pleidooi was vervat. In de memorie van toelichting is daarover het volgende opgemerkt:

‘Artikel 134, dat betrekking heeft op het pleidooi, vervalt. In de wetgeving uit 2016 is het pleidooi als afzonderlijke proceshandeling komen te vervallen, omdat de rechter partijen altijd in de gelegenheid moet stellen om hun standpunt over de zaak mondeling toe te lichten (vgl. artikel 30k, eerste lid, aanhef en onderdeel b, in dit wetsvoorstel overgenomen in artikel 87). Het vierde lid van artikel 134 (artikel 30k, vierde lid over de aanwezigheid van partijen bij het pleidooi) komt in dit wetsvoorstel terug in artikel 87, vijfde lid, derde volzin. Naar aanleiding van een opmerking van de Adviescommissie voor burgerlijk procesrecht is het van belang te constateren dat het schrappen van het pleidooi in combinatie met het handhaven van de mogelijkheid voor de rechter om een mondelinge behandeling te bevelen (artikel 87, eerste lid), niet betekent dat er procedures kunnen zijn waarin de rechter geen mondelinge behandeling beveelt en er ook geen pleidooi plaatsvindt

(bijvoorbeeld na re- en dupliek is dat niet altijd zo, zie artikel 132 Rv). Gelet op het uit artikel 6 EVRM voortvloeiende recht op een mondelinge behandeling («fair and public hearing») en de strenge jurisprudentie daaromtrent van de Hoge Raad [voetnoot: zie bijv. HR 27 januari 2012, ECLI:NL:HR:2012:BU7254 en HR 15 december 2017, ECLI:NL:HR:2017:3151] kan de rechter een verzoek om een mondelinge behandeling te houden niet zonder meer naast zich neerleggen. Daarom is mede op advies van de Raad voor de rechtspraak een vangnetbepaling opgenomen in artikel 87, achtste lid, om te waarborgen dat als er geen mondelinge behandeling gehouden wordt, partijen toch aanspraak kunnen maken op een gelegenheid om hun standpunt mondeling uiteen te zetten. Heeft er echter al enige zitting plaatsgevonden, bijvoorbeeld een comparitie van partijen, dan is er niet altijd recht op nog een mondelinge behandeling.’

3.4 Tegen deze achtergrond heeft de rechtspraak van de Hoge Raad over een op de voet van art. 134 lid 1 (oud) Rv gedaan verzoek om pleidooi, zijn betekenis behouden voor de vraag of de rechter een op de voet van art. 87 lid 8 Rv gedaan verzoek om een mondelinge behandeling mag afwijzen. Die rechtspraak³ komt erop neer dat een dergelijk verzoek slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden mag worden afgewezen. Voor dat laatste is noodzakelijk dat van de zijde van de wederpartij klemmende redenen worden aangevoerd tegen toewijzing van het verzoek of dat toewijzing van het verzoek strijdig zou zijn met de eisen van een goede procesorde. In elk van deze beide gevallen zal de rechter de redenen voor de afwijzing van het verzoek uitdrukkelijk moeten vermelden en zijn beslissing daaromtrent deugdelijk moeten motiveren.

CONCLUSIE

De conclusie kan dan ook geen andere zijn dan dat het ‘recht op pleidooi’ is overgegaan op het ‘recht op mondelinge behandeling’. Dat recht is overigens niet absoluut. In uitzonderlijke gevallen mag de rechter dat verzoek weigeren, bijvoorbeeld indien dat in strijd is met de goede procesorde. De rechter dient een dergelijke afwijzing wel naar behoren te motiveren. Een advocaat die van mening is dat een mondelinge behandeling, gelet op de stand van de procedure, de aard

van het geschil en het tijdsbeslag dat het een en ander inneemt, achterwege behoort te blijven zal zulks goed gemotiveerd moeten aanvoeren. Dit zou zich met name kunnen voordoen in het geval er al een mondelinge behandeling (niet zijnde de comparitie na aanbrengen) is geweest en de samenstelling van de zetel niet is veranderd. Het komt mij voor dat een partij tenminste éénmaal de gelegenheid moet hebben om voor alle rechters die inhoudelijk over de zaak gaan oordelen een mondelinge behandeling te hebben. Of een partij daar inderdaad gebruik van maakt, hangt uiteraard af van de aard van de zaak, de stand van het geding en van het debat.

– Mr. dr. H.J.W. Alt is cassatieadvocaat bij Alt Kam Boer in Den Haag en redacteur van dit blad.

Noten

- 1 HR 24 maart 2023, ECLI:NL:HR:2023:449 in welke zaak de auteur optrad als cassatieadvocaat voor de eisende partij.
- 2 Bij een rekestprocedure is er zowel in eerste aanleg als in hoger beroep sprake van één ronde gevolgd door een mondelinge behandeling. In cassatie is er in beginsel slechts één ronde en geen schriftelijke toelichting en re-/dupliek.
- 3 HR 31 oktober 2014, ECLI:NL:HR:2014:3076, *NJ* 2015/181 met annotatie van W.D.H. Asser, *TvPP* 2015/1, p. 32.
- 4 De Hoge Raad verwijst in zijn arrest van 31 oktober 2014 in dit verband naar HR 15 maart 1996, ECLI:NL:HR:1996:ZC2013, *NJ* 1997/341.
- 5 HR 27 januari 2012, *NJ* 2012/76 en 77. Zie ook HR 2 december 2011, *NJ* 2011/575. Zie ook de noot van Vos in *JBPr* 2012/23.
- 6 HR 27 januari 2012, *NJ* 2012/76 en 77. Zie ook HR 2 december 2011, *NJ* 2011/575. Zie ook de noot van Vos in *JBPr* 2012/23.
- 7 HR 27 januari 2012, *NJ* 2012/76 en 77.
- 8 HR 15 juli 2022, ECLI:NL:HR:2022:1081, *NJ* 2022/273.
- 9 Zie *Kamerstukken II* 2014/15, 34 059, 3, p. 96.
- 10 Zie Wet van 3 juli 2019, *Stb.* 2019, 241.
- 11 Zie voor oud recht (artikel 134 Rv oud) *GS Burgerlijke Rechtsvordering*, art. 353 Rv, aant. 15.
- 12 *Kamerstukken II* 2018/19, 35 175, nr. 3, p. 96.
- 13 HR 3 juni 2022, ECLI:NL:HR:2022:824, *JBPr* 2022/53 m.nt. P.A. Fruytier.
- 14 HR 24 maart 2023, ECLI:NL:HR:2023:449.

De langverwachte derde druk!

Handboek openbaarheid van bestuur

De derde druk van dit voor het eerst in 2011 verschenen *Handboek* behandelt verschillende vormen van openbaarheid. Het grootste deel gaat over openbaarheid op verzoek en actieve openbaarmaking door de overheid. Naast een beschrijving van de op 1 mei 2022 in werking getreden Woo en de wetsgeschiedenis van deze wet wordt vooral veel aandacht besteed aan de overvloedige rechtspraak over de Wob die ook onder de Woo relevant blijft.

Daarnaast bevat het *Handboek* hoofdstukken over het actuele thema van de inlichtingenplicht van bestuurders ten opzichte van de vertegenwoordigende lichamen (politieke openbaarheid) en over de toegang van procespartijen tot stukken in bestuursrechtelijke procedures (procedurele openbaarheid).

Mr. E.J. Daalder

ISBN: 978-94-6290-112-4

3e druk, 2023, 714 pp.

€ 95,50

Bestel je exemplaar nu op
Boom.nl/juridisch

Boomjuridisch

Mediation in strafzaken:

waarom zou je het als advocaat steunen of stimuleren?

— door **Richard Korver & Corné van der Wilt**

Met mediation in strafzaken kunnen resultaten worden bereikt die voor de cliënt, zowel slachtoffer als verdachte, de moeite waard zijn, betogen Richard Korver en Corné van der Wilt.

Dit is een oproep aan strafrechtadvocaten: *bespreek de mogelijkheid van mediation met je cliënt.*¹ Met mediation in strafzaken kunnen resultaten worden bereikt die voor de cliënt, of dat nu een slachtoffer of een verdachte is, zeer de moeite waard zijn. De cliënt neemt met mediation het heft in eigen handen. Hij/zij kan daarmee invloed uitoefenen op de loop van een strafzaak en hoeft niet louter toe te zien of, en zo ja wat, justitie met de zaak doet. Veel advocaten zijn niet bekend met mediation in strafzaken of staan er ambivalent tegenover. Dat is ten onrechte.² Wij zullen in dit artikel uitleggen wat goede redenen zijn om voor mediation te kiezen. Eerst zetten we uiteen wat mediation in strafzaken is, daarna wat de voorwaarden zijn om eraan deel te nemen.

WAT IS MEDIATION IN STRAFZAKEN?

Mediation in het strafproces is mogelijk sinds 2012 toen artikel 51h in het Wetboek van Strafvordering kwam. Deze bepaling regelt dat het OM inzet van mediation in een strafzaak moet overwegen en dat de rechter met het resultaat van een mediation bij de strafoplegging rekening moet houden. Mediation is mede gebaseerd op theorievorming rondom 'herstelrecht'. Herstelrecht betreft in de kern een andere manier van omgaan met een gepleegd strafbaar feit dan

oplegging van een sanctie. De gevolgen die de betrokkenen ervaren, staan centraal en niet de inbreuk op een publiekrechtelijke norm (hoewel die inbreuk wel de aanleiding vormt). Het gaat om het 'van mens tot mens' bespreken van de beleving van de gebeurtenis, de impact, de gevolgen en het herstel daarvan.³

Het slachtoffer ziet de verdachte in een andere positie dan tijdens het strafbare feit. Dit kan herstel van de machtsbalans teweegbrengen, wat therapeutisch en daarmee helend en/of inzicht gevend kan werken. Bij een verdachte brengt een directe confrontatie met het door hemzelf aangerichte leed inzicht in de gevolgen van het eigen handelen en hij kan daarvoor verantwoordelijkheid nemen. Dit kan niet alleen sterk bijdragen aan het herstel van het slachtoffer, maar de verdachte kan zijn schuld- en schaamtegevoelens op een andere en doorgaans positievere manier doorleven en verwerken. Dat zal ook impact kunnen hebben op het recidiverisico.

Verwijzing naar mediation vindt plaats door het OM of de rechter.⁴ Advocaten kunnen – net als de Raad voor de Kinderbescherming, de reclassering of Slachtofferhulp Nederland – aan de verwijzers om mediation vragen voor hun cliënt. Dat kan in elk stadium van de strafzaak, zelfs in hoger beroep. Advocaten van verdachten kunnen ook de advocaat van het slachtoffer al

vragen of deze daarvoor openstaat en vice versa. Ook kunnen zij hun cliënt er in de politieverhoren een uitspraak over laten doen. Daar kun je dan naar verwijzen als je een verzoek doet.

Advocaten kunnen zich met hun verzoek ook direct richten tot het mediationbureau van de rechtbank waar de strafzaak aanhangig is.⁵ Die hebben korte lijnen met de verwijzers. Stuur een mail met relevante gegevens (naam verdachte en/of slachtoffer, geboortedatum, BHV-nummer of parketnummer) en een korte uitleg waarom je wenst dat de zaak van je cliënt naar mediation wordt verwezen. Het mediationbureau neemt dan contact op met de verwijzer en koppelt het resultaat aan je terug. Als verwijzing plaatsvindt, wordt dat praktisch geregeld door het mediationbureau. Zij benaderen de verdachte en het slachtoffer met de vraag of zij ervoor openstaan en bespreken hun verwachtingen. Bij het hof Den Haag worden zogenoemde themazittingen georganiseerd waar zaken (gewelddelicten) worden behandeld waarin voorafgaand aan de zitting is onderzocht of mediation kan worden ingezet. Wilt u een zaak die bij dit hof speelt daarvoor aanmelden, schrijf dan een mail aan: mediation.hof.denhaag@rechtspraak.nl.

Als de verdachte en het slachtoffer bereid en geschikt zijn, volgen er intakegesprekken met professionele (MfN-geregistreerde) mediators op de rechtbank of het hof. Advocaten mogen daarbij zijn, maar dat hoeft niet. Mediation vindt onder geheimhouding plaats, wat verschil kan maken, zowel vanuit privacyoverwegingen als vanuit het oogpunt van (het ontbreken van) sociale druk van buitenaf. Als de intakegesprekken volgens de mediators voldoende aanknopingspunten voor herstel bieden, vindt een gezamenlijk gesprek plaats. De spelregels voor de gesprekken staan in de zogenoemde *startovereenkomst* die alle deelnemers moeten ondertekenen. Een gezamenlijk gesprek kan leiden tot een *slotovereenkomst*, waarbij de partijen helemaal zelf bepalen wat zij wel of niet aan het OM en de rechter kwijt willen over de inhoud van de gesprekken. Zij kunnen de inhoud uiteraard ook nog met hun advocaat bespreken, voordat ze tekenen. De slotovereenkomst wordt vervolgens in het strafdossier gevoegd.

BEKENTENIS NIET NODIG VOOR MEDIATION. WAT ZIJN DAN WEL DE VOORWAARDEN?

Mediation is voor de verdachte mogelijk onder de voorwaarde dat hij 'de feiten die aan de zaak ten grondslag liggen, heeft erkend' (zie artikel 18 Besluit slachtoffers van strafbare feiten). Een volledige bekentenis is dus niet nodig. Het erkennen van betrokkenheid bij de si-

tuatie is voldoende. Wel moet er sprake zijn van 'verantwoordelijkheid nemen'. Mediation dus louter strategisch inzetten, is niet wenselijk (nog afgezien van de vraag of een dergelijke opstelling werkt in een mediationgesprek). Het gaat bovendien niet alleen om kleinere strafzaken zoals weleens wordt gedacht. In de strafrechtspraak zien we ook voorbeelden van grote zaken waarin mediation een rol heeft gespeeld, denk aan: verkrachting, poging tot doodslag, verkeerszaken met ernstig letsel en brandstichting in een flatgebouw met dodelijke afloop.⁶

Een extra indicatie voor de inzet van mediation is dat de verdachte *first offender* is en/of dat verdachte en slachtoffer met elkaar verder moeten: wonen ze bijvoorbeeld in een kleine gemeenschap, zien ze elkaar vaak in het uitgaansleven, is er sprake van een burenrrelatie, gezinsrelatie, arbeidsrelatie, relatie vanuit de studie (tussen studenten onderling of tussen student en docent)? Een contra-indicatie kan zijn ernstige psychische problematiek bij de verdachte of ernstig onverwerkt trauma bij het slachtoffer. Houd daarbij rekening met het gegeven dat tijdsverloop van invloed is op de bereidheid en/of het vermogen om aan mediation mee te doen. Een verdachte of slachtoffer kan er dus eerst niet maar later wel aan toe zijn (en omgekeerd) om aan mediation mee te doen.

REDENEN OM VOOR MEDIATION TE KIEZEN

Er zijn een aantal belangrijke argumenten om de betrokkenheid van de cliënt bij mediation te steunen of stimuleren.

Voorkomen van vervolging

Veruit de meeste verwijzingen naar mediation vinden plaats via het OM voordat een besluit is genomen over de vervolging. Een geslaagde mediation (het landelijk slagingspercentage ligt op iets meer dan 80) heeft daarom invloed op dat besluit. Er zijn vele voorbeelden bekend van zaken waarin het OM na een positieve uitkomst afzag van vervolging. Het kan dus leiden tot een sepot.⁷ Dit is een enorme kans voor een verdachte. Hij kan zonder al te veel kleerscheuren van een strafzaak afkomen als hij zich (oprecht) inzet voor de mediation. Een openbare behandeling van de zaak wordt iedereen dan bespaard. Belangrijk neveneffect is ook dat een strafzaak zo niet lang als zwaard van Damocles boven het hoofd van de verdachte (en het slachtoffer) blijft hangen. Denk aan de bekende zaken van Bilal Wahib en Job Gosschalk, waarin herstelgesprekken hebben geleid tot het afzien van vervolging. Mediation heeft doorgaans een looptijd van zes weken en in jeugdzaken vier weken.

Ook in een klachtzaak over niet-vervolgving (artikel 12 Sv) is mediation mogelijk.⁸ In zo'n zaak is al een besluit genomen tot niet-vervolgving maar is daartegen een klacht ingediend. De jurisprudentie laat zien dat er meerdere uitspraken van hoven zijn waaruit volgt dat in die fase mediation kan plaatsvinden en dat de hoven openstaan voor een verzoek daartoe (met name hof Amsterdam en hof Arnhem-Leeuwarden). Een geslaagde mediation kan leiden tot intrekking van de klacht over niet-vervolgving. Als de klacht niet wordt ingetrokken, kan het hof de resultaten van de mediation meewegen in zijn beoordeling van de klacht. Dit kan leiden tot het oordeel dat het niet opportuun is om de vervolging te gelasten. De strafzaak is dan van de baan.

Strafmatiging

Mocht het toch tot een strafproces komen dan kan mediation in strafzaken een positief effect hebben op de strafoplegging. Het overgrote deel van de gepubliceerde uitspraken waarin mediation een rol speelt, gaat over dat effect van mediation op de strafoplegging. De meest genoemde uit mediation voortvloeiende strafmatigende factoren die in uitspraken worden genoemd zijn: het maken van excuses, het schuld bewust zijn of berouw tonen, het betalen van schadevergoeding, contactherstel, afspraken over onderlinge omgang, het wijzigen van het eigen gedrag na de mediation, het ontstaan van rust.

De verdachte kan met mediation laten zien dat hij verantwoordelijkheid neemt voor het strafbare feit en openstaat voor de impact daarvan op het slachtoffer. Het kan leiden tot minder straf, maar ook tot een (deels) voorwaardelijke straf en zelfs tot toepassing van artikel 9a Sr. Er loopt momenteel een pilot in de arrondissementen Zeeland-West-Brabant, Overijssel en Gelderland in het kader van de Innovatiewet Strafvordering om bij een geslaagde mediation in bepaalde zaken (ernstige verkeerszaken en jeugd- en adolescentenzaken) zelfs tot een 'eindezaakverklaring' te komen.⁹ Er vindt dan geen inhoudelijke behandeling bij de rechtbank meer plaats.

Mentaal herstel

Een strafbaar feit en de daaropvolgende confrontatie met het justitieel apparaat kunnen een enorm negatief effect hebben op het gemoed van een verdachte. Mediation kan sterk bijdragen aan zijn mentaal herstel. Dat kan op meerdere vlakken.

Het strafrecht neemt conflicten van de betrokken personen eigenlijk uit handen. Of zoals Corstens treffend zegt over de positie van slachtoffers in de vervolging: het gaat over u, maar is verder vooral zonder u.¹⁰ Me-

diation is een mogelijkheid om het heft weer in eigen hand te nemen. De verdachte kan weer regie krijgen, in de strafzaak zelf is hij erg afhankelijk van anderen. Dat alleen al kan een positief effect hebben op het gemoed van een verdachte. Precies hetzelfde geldt voor het slachtoffer. Mediation kan echter ook tegemoetkomen aan een oprechte wens van een verdachte aan fundamenteel herstel. Wroeging over zijn handelen kan door een oprecht gesprek met het slachtoffer leiden tot het op positieve manier verwerken van schuld en schaamtegevoelens. Dit kan bevrijdend werken. Het tijdens de mediation overmaken van een tikkie om de schade te betalen of het verwijderen van een lasterlijke of beledigende post op social media, zijn praktische voorbeelden van 'verantwoordelijkheid nemen'. Verder heeft mediation effect op recidive. Uit promotieonderzoek blijkt dat verdachten die deelnamen aan mediation meer verantwoordelijkheidsbesef hebben en mediation lijkt ervoor te zorgen dat de gevoelens van schuld en schaamte daarna behouden blijven, terwijl die gevoelens bij de controlegroep (verdachten die niet konden deelnemen aan een – door hen wel gewilde – mediation omdat het slachtoffer dat afwees) juist daalden.¹¹

Oplossing van een onderliggend conflict

Strafzaken zijn lang niet altijd zwart-wit, maar dat wordt het vaak wel als de ene partij aangever is en de andere de verdachte. Mediation geeft de mogelijkheid een zaak breder te bespreken. Meerdere aspecten die ten grondslag hebben gelegen aan het strafbare feit kunnen de revue passeren. Dit maakt de kans groter dat er een meer duurzame oplossing kan worden gevonden voor het conflict. Wel moet men zich realiseren dat mediation in een strafzaak niet een geheel neutraal proces is. Uitgangspunt bij de gesprekken is dat er een strafbaar feit is gepleegd en dat daarvoor verantwoordelijkheid moet worden genomen. Maar ook bij die stand van zaken is het mogelijk alle aspecten van de aanloop er naartoe te bespreken, evenals het gedrag van betrokkenen na afloop. Denk bijvoorbeeld aan het hulpeloos achterlaten van het slachtoffer na het delict, het filmen ervan en dat verspreiden of het kwaadspreken over de verdachte op sociale media.

TEGENWERPINGEN

Wij willen ook nog ingaan op enkele onder advocaten gehoorde tegenwerpingen over het meedoen aan mediation.

Tegenwerping 1: 'Het enkele feit dat het slachtoffer een aanbod tot mediation afslaat, kan nadelig worden uitgelegd door het OM en de rechter.'

Dit pleit ervoor om contact te zoeken met een gemachtigde van het slachtoffer, een slachtofferadvocaat of slachtofferhulp. Dat kan gerust buiten het OM om. Op die manier kan confraterneel worden verkend of het slachtoffer ergens behoefte aan heeft. Het zal u verbazen hoe vaak dat leidt tot in ieder geval een start van de mediation en mogelijk zelfs het slagen daarvan.

Tegenwerping 2: 'Het kost geld.'

Mediation wordt kosteloos aangeboden als wordt verwezen door de rechter of het OM. Soms wil de officier van justitie er niet aan, zoals bijvoorbeeld in huiselijk geweld-zaken. Ook dan kan het echt lonen om door te gaan en de rechter om een verwijzing te vragen. Daarbij helpt het uiteraard als de advocaten van verdachte en slachtoffer elkaar al hebben gevonden.

Tegenwerping 3: 'Wellicht dat het slachtoffer tijdens de zitting iets zegt over de mediation dat slecht uitpakt voor de verdachte.'

In de praktijk gebeurt dit nauwelijks. Het is ook strikt vertrouwelijk wat er in een mediation wordt besproken. De rechter kan worden verzocht het gezegde gezien de geheimhouding buiten beschouwing te laten bij de beoordeling van de zaak. Het zou de betekenis van mediation uithollen als de rechter daar wel acht op zou slaan. Wij zijn overigens ook niet bekend met voorbeelden waarin dit een probleem was.

Tegenwerping 4: 'Het gaat mijn client meer schade doen dan dat het iets opbrengt.'

Dit is een veelgehoord argument van slachtofferadvocaten maar getuigt tegelijkertijd van een zeker paternalisme en daarmee overtuigt het niet. Geen slachtoffer is hetzelfde en er moet voor worden gewaakt dat het morele referentiekader van de advocaat beslissend wordt voor het antwoord op de vraag om wel of niet mediation op te starten. Dat zou immers de beslissing van betrokkenen zelf moeten zijn, maar die daarbij vanzelfsprekend wel goed moeten worden voorgelicht door hun advocaat.

SLOT

Er is nog enorme ruimte voor de groei van mediation in strafzaken. Nu vindt verwijzing naar mediation plaats in een kleine 1500 zaken per jaar. Dat is ongeveer 1% van het totaal aantal strafzaken dat jaarlijks bij de rechtbanken wordt aangebracht.¹² Onbekend maakt onbemind. In een strafrechtelijk systeem dat onder druk van het grote aantal zaken dreigt te bezwijken, kan herstelrecht een veel wezenlijker aandeel hebben in de oplossing dan tot op heden het geval is. Dat begint vaak bij u, advocaten. Wij hopen u in ieder geval met onze bijdrage zo nieuwsgierig te hebben gemaakt dat u het voortaan standaard meeneemt in het lijstje onderwerpen dat u zo snel mogelijk met uw cliënt bespreekt.

**Richard Korver is advocaat, bestuurslid van de Nederlandse Vereniging Specialisatie Slachtoffer Advocaten (NVSSA) en voorzitter van de Stichting Landelijk Advocaten Netwerk Gewelds- en Zedenslachtoffers (LANGZS).
Corné van der Wilt is als senior-raadsheer werkzaam in de afdeling strafrecht van het hof Amsterdam en tevens MfN-geregistreerd mediator. In die laatste hoedanigheid begeleidt hij sinds 2016 mediations in strafzaken in de arrondissementen Rotterdam en Zeeland-West-Brabant.**

Noten

- 1 Zie ook onlangs in dit blad Gert-Jan den Besten, 'Mediation: hoe eerder hoe beter', *Adv.bl.* 2023-2, p. 85.
- 2 Zie ook al het pleidooi van Richard Korver in het hoofdstuk 'Alternatieven en nieuwe initiatieven' van zijn boek *Recht van spreken. Slachtoffers in het Nederlandse strafproces*, De Arbeiderspers, Utrecht/Amsterdam 2012.
- 3 Voor nog wat meer inzicht in hetgeen in een mediation in een strafzaak concreet plaatsvindt, zie de bijdragen van Corné van der Wilt in Nederlandse Mediation over de zaken die hij als mediator heeft behandeld (bijvoorbeeld *NM 2022/8* en *NM 2022/25*).
- 4 Zie voor een oproep van Corné van der Wilt c.s. aan zijn collega's om mediation in te zetten 'Rechterlijk werk maken van mediation in strafzaken', *NJB* 2022, p. 1778-1783.
- 5 Zie rechtspraak.nl voor de contactgegevens; op die site vind je ook een informatief filmpje over mediation in een strafzaak.
- 6 Zie bijvoorbeeld ECLI:NL:GHAMS:1209 en 1149. Zie voor een groot aantal andere voorbeelden: C.J. van der Wilt, 'Tien jaar mediation in de strafrechtelijke jurisprudentie', *Tijdschrift voor Herstelrecht* 2021, p. 8-28.
- 7 Zie de Aanwijzing sepot en gebruik sepotgronden van 1 juli 2022 van het OM: in gevallen waarin het aan het strafbaar feit ten grondslag liggend conflict na het maken van excuses of door verzoening, bijvoorbeeld via mediation of schadevergoeding, zodanig is opgelost dat vervolging om die reden geen zin meer heeft, wordt geseponeerd onder algemene voorwaarde met sepotcode 70.
- 8 Zie voor voorbeelden het genoemde artikel in het *Tijdschrift voor Herstelrecht*, bijvoorbeeld: ECLI:NL:GHAMS:2022:2400 en hof Arnhem-Leeuwarden 20 juli 2017, klachtnummer 16/0989.
- 9 Meer hierover in het artikel van Corné van der Wilt 'Naar het voortijdig beëindigen van een strafproces bij mediation', *Tijdschrift Conflicttherapie* 2022, p. 62-63.
- 10 G.J.M. Corstens, 'Conflictoplossing en bestraffing in 2050': in R. van Gestel, J.B.M. Vranken e.a., *Recht en rechtspraak vanaf 2040, liber amicorum Fred Hammerstein*, Boom Juridisch, 2021, p. 81.
- 11 J. Jonas c.s., 'The psychological impact of participation in victim-offender mediation on offenders: evidence for increased impunction and victim empathy', *Frontiers in Psychology* 28 januari 2022.
- 12 Corné van der Wilt e.a., 'Rechterlijk werk maken van mediation in strafzaken', *NJB* 2022, p. 1778.

Strabrechtse vennen

**JULI
GREEN EGG
MAAND!**

Van tiny houses tot luxe villa's van 4 tot 20 personen

Beleef de pracht en praal van Brabant op het nieuwe premium resort Strabrechtse Vennen. Duurzaam gebouwde vakantiewoningen op ruime kavels eigen grond. De ideale combinatie waar investeren en genieten samenkomen.

Vrijdag inloopdag

Elke vrijdag inloopdag van 11 tot 16 uur of bezichtiging op afspraak van maandag t/m zaterdag.

GREEN EGG BBQ CADEAU!

*Wegens succes verlengd; ook in de maand juli ontvangt u een **Green Egg XL barbecue cadeau** bij de aankoop van een vakantiewoning op Strabrechtse Vennen!*

- ◆ Ruime kavels eigen grond
- ◆ Gevarieerd aanbod vakantiewoningen
- ◆ Traditioneel en duurzaam gebouwd
- ◆ Veelzijdig familiepark
- ◆ Overdekt zwembad
- ◆ Grote recreatieplas met strand
- ◆ Alles perfect geregeld van verhuur tot beheer
- ◆ Investeren voor eigen gebruik en/of mooi rendement uit verhuuropbrengsten
- ◆ Vrij op naam
- ◆ Verhuurpartner: Roompot

Projectlocatie: Provincialeweg 9 - Someren

[strabrechtsevennen.nl](https://www.strabrechtsevennen.nl)

Let op! U belegt buiten AFM-toezicht. Geen vergunningplicht voor deze activiteit.

Inhoud

KRONIEK AANSPRAKELIJKHEIDSRECHT

- 91 BESTUURDERSAANSPRAKELIJKHEID
- 94 BEROEPSAANSPRAKELIJKHEID
  - 94 Pensioenadviseur I
  - 95 Pensioenadviseur II
  - 96 Gerechtsdeskundige
- 96 OVERHEIDSAANSPRAKELIJKHEID
- 97 VARIA
  - 97 Staatsloterij
  - 98 Freezing order

KRONIEK INSOLVENTIERECHT

- 99 Faillissements(proces)recht
- 99 Internationaal faillissements(proces)recht
- 101 Overeenkomsten in faillissement
  - 101 Wederkerige overeenkomsten
  - 101 Huur
  - 101 Arbeidsovereenkomsten
- 101 Bank en zekerheden
  - 101 Pandrecht
  - 102 Fixatiebeginsel
  - 102 Bankgaranties
  - 102 Eigendomsvoorbehoud
  - 102 Uitleg draagplicht van artikel 6:10 BW in concernverhoudingen
- 103 De curator & de rechter-commissaris
  - 103 Toestemmingsverzoek procederen
  - 103 Medewerking en afgifte administratie
  - 103 Recofa-richtlijnen
  - 103 Artikel 69 Fw-verzoek
  - 103 Delen informatie door curator met derden
- 103 Onregelmatigheden
  - 103 Matiging bij bestuurdersaansprakelijkheid
  - 104 Schadebepaling
- 104 Vorderingen in faillissement
  - 104 Renvooi
  - 104 Loongarantieregeling
  - 104 NOW en TOGS
  - 104 Erfpachtcanon
- 104 Wet homologatie onderhands akkoord
  - 104 Achterstallige pensioenpremies
  - 105 Voorstemmende klasse niet 'in the money'
  - 105 Lopende procedures
  - 105 Afkoelingsperiode
  - 105 Aspectenverzoek
  - 106 Homologatie
- 106 Nawoord

— Kroniek

Aansprakelijkheidsrecht

— door **Caspar Janssens, Ferah Taptik & Zoë Poortvliet**
beeld **Floris Tilanus**

In deze Kroniek wordt een selectie van de tussen mei 2022 en mei 2023 door de Hoge Raad gewezen uitspraken op het gebied van het aansprakelijkheidsrecht besproken. Aan de orde komen onder meer uitspraken op het gebied van bestuurdersaansprakelijkheid, beroepsaansprakelijkheid en overheidsaansprakelijkheid.

BESTUURDERSAANSPRAKELIJKHEID

In zijn arrest van 21 april 2023 (ECLI:NL:HR:2023:635) oordeelde de Hoge Raad over het matigingsoordeel van het hof ten aanzien van de aansprakelijkheid van twee bestuurders voor het tekort in de faillissementen van een groep vennootschappen. Na de faillietverklaring van de verschillende vennootschappen heeft de curator de bestuurders op grond van artikel 2:248 BW aansprakelijk gesteld voor het boedeltekort. Kort gezegd heeft de curator aan zijn vorderingen ten grondslag gelegd dat de bestuurders hun taak kennelijk onbehoorlijk hebben vervuld en dat aanneemelijk is dat dit een belangrijke oorzaak is van de faillissementen. De rechtbank heeft de vorderingen van de curator grotendeels toegewezen en de bestuurders hoofdelijk veroordeeld in de kosten van de procedure. De bestuurders zijn vervolgens van dit vonnis in hoger beroep gekomen. Volgens de bestuurders zijn de vennootschappen namelijk gefailleerd door een samenloop van omstandigheden, waaronder het inzakken van de vraag naar de grondverzetmachines, de kostbare financieringsstructuur en het teruggelopen marktaandeel. Het hof heeft vervolgens bij tussenarrest een deskundige benoemd om te berichten over de oorzaken van

de faillissementen en in welke mate elk van deze oorzaken heeft bijgedragen aan de faillissementen, alsmede in welke mate te voorzien was dat de oorzaak of oorzaken tot de faillissementen zouden leiden en wat de bestuurders hadden kunnen doen om die te voorkomen.

Wil onbehoorlijk bestuur leiden tot een persoonlijke aansprakelijkheid voor het faillissementstekort, dan moet aanneemelijk zijn dat het een belangrijke oorzaak is van het faillissement. De kennelijk onbehoorlijke taakvervulling behoeft dus niet de enige of belangrijkste oorzaak van de deconfiture te zijn. Op grond van de bevindingen van de deskundige concludeert het hof dat – het geheel overziende – de slotsom moet zijn dat de curator met recht de bestuurders kennelijk onbehoorlijk bestuur verwijt. De combinatie van, aan de ene kant, het niet ‘in control’ zijn van de organisatie, waardoor tijdig en adequaat ingrijpen in een verslechterende situatie die daarom vroeg achterwege bleef en, aan de andere kant, het juist in die penibele situatie doorvoeren van een complexe, althans via vele schakels lopende, financiële herschikking, waarvan het resultaat was dat tegoeden of voordelen terecht kwamen bij andere aan de bestuurders gelieerde vennootschappen dan bij de (jegens de schuldeisers)

onderling verbonden vennootschappen van de groep vennootschappen, maakte het doen en laten van de bestuurders ernstig verwijtbaar, aldus het hof. Het hof matigde echter de aansprakelijkheid van de bestuurders op grond van artikel 2:248 lid 4 BW. Op grond van dit artikel kan de rechter het bedrag waarvoor de bestuurders aansprakelijk zijn verminderen indien hem dit bovenmatig voorkomt, gelet op de aard en de ernst van de onbehoorlijke taakvervulling door het bestuur, de andere oorzaken van het faillissement, alsmede de wijze waarop dit is afgewikkeld. Het hof beperkte de aansprakelijkheid van de bestuurders tot 10% van het boedeltekort gelet op de op zichzelf genomen geringe beloning van de bestuurders (gedurende enkele jaren), het ontbreken van concrete aanwijzingen dat zij zich daadwerkelijk persoonlijk op grove/ontoelaatbare wijze hebben verrijkt en de beperkte winstgevendheid van de activiteit.

De curator is hiertegen in cassatie opgekomen. De curator klaagt dat het hof heeft miskend dat de opsomming van de matigingsfactoren in artikel 2:248 lid 4 BW limitatief is, dan wel dat het oordeel van het hof zonder nadere motivering onbegrijpelijk is gelet op dit limitatieve karakter en bovendien dat matiging in beginsel slechts kan worden toegepast in gevallen waarin het boedeltekort groter is dan de schade die door het onbehoorlijke bestuur is veroorzaakt. Voorts klaagt de curator dat de overweging van het hof dat concrete aanwijzingen ontbreken dat de bestuurders zich daadwerkelijk persoonlijk op grove/ontoelaatbare wijze hebben verrijkt, onjuist, althans onbegrijpelijk is. De Hoge Raad overweegt dat zowel uit de tekst als uit de parlementaire geschiedenis van artikel 2:248 lid 4, eerste volzin, BW blijkt dat de gronden voor vermindering van het bedrag waarvoor de bestuurders aansprakelijk zijn, in deze bepaling limitatief zijn opgesomd. Bovendien zou het limitatieve karakter van de in artikel 2:248 lid 4, eerste volzin, BW genoemde gronden voor matiging met zich meebrengen dat het hof zijn oordeel niet kon baseren op 'alle omstandigheden'. Evenmin valt 'de op zichzelf genomen geringe beloning' van de be-

stuurders niet onder de gronden voor matiging als bedoeld in artikel 2:248 lid 4 BW, zo oordeelt de Hoge Raad.

Anders dan de curator aanvoerde, oordeelt de Hoge Raad dat de rechtsopvatting dat matiging als hoofdregel slechts mogelijk is in gevallen waarin het boedeltekort groter is dan de schade die door het onbehoorlijke bestuur is veroorzaakt niet juist is. Uit de parlementaire geschiedenis zou immers blijken dat aan de matigingsbevoegdheid onder meer ten grondslag ligt dat het niet redelijk is de bestuurder aansprakelijk te houden voor een hoger bedrag dan de schade die door het onbehoorlijke bestuur kan zijn ontstaan. Voorts kan de rechter het bedrag dat de bestuurders moeten betalen verminderen, waardoor het in een redelijke verhouding komt te staan tot de aard en ernst van de tekortkomingen van het bestuur. Daarbij moet ook gelet worden op het aandeel van het onbehoorlijk bestuur in het totaal van de oorzaken van het faillissement en met de wijze waarop het faillissement is afgewikkeld. Dit laat ruimte voor matiging, ook indien het boedeltekort niet groter is dan de door de onbehoorlijke taakvervulling veroorzaakte schade, zonder dat die ruimte is beperkt tot gevallen waarin zich bijzondere omstandigheden voordoen, aldus de Hoge Raad.

Wel oordeelt de Hoge Raad dat de klachten van de curator slagen voor zover die inhouden dat het niet duidelijk is welke omstandigheden het hof bij zijn matigingsoordeel in aanmerking heeft genomen, naast de geringe beloning van de bestuurders, het ontbreken van aanwijzingen dat zij zich persoonlijk op ontoelaatbare wijze hebben verrijkt en de beperkte winstgevendheid van de onderneming. Het hof heeft aldus onvoldoende inzicht gegeven in zijn gedachtegang.

De Hoge Raad oordeelt tot slot dat, zoals in de parlementaire geschiedenis is opgemerkt, in gevallen van onbehoorlijke taakvervulling veelal geen sprake is van een rechtstreeks en aanwijsbaar persoonlijk voordeel, maar van het op indirecte wijze persoonlijk voordeel genieten, via een constructie waarbij diverse rechtspersonen betrokken zijn. In het licht van dit een en ander is naar zijn oordeel zonder nadere moti-

vering niet begrijpelijk waarom concrete aanwijzingen ontbreken dat de bestuurders zich daadwerkelijk persoonlijk op grove/ontoelaatbare wijze hebben verrijkt.

In zijn arrest van 24 maart 2023 (ECLI:NL:HR:2023:445) boog de Hoge Raad zich wederom over de bestuurdersaansprakelijkheid van artikel 2:248 BW. In cassatie staat de vraag centraal wanneer een persoon kan worden aangemerkt als iemand die het beleid van de vennootschap (mede) heeft bepaald als ware bestuurder in de zin van artikel 2:248 lid 7 BW. Ingevolge artikel 2:248 lid 7 BW wordt met een bestuurder gelijkgesteld degene die het beleid van de vennootschap heeft bepaald of mede heeft bepaald, als ware hij bestuurder.

Eiseres was bestuurder van Stichting Enalmei, welke stichting in 2014 mede Red Dragon B.V. had opgericht. Red Dra-

gon had tot doel om een restaurant te exploiteren. Op 5 oktober 2014 heeft Rabobank een financiering van € 3.100.000 aan Red Dragon toegezegd onder de voorwaarde dat Red Dragon eerst € 4.900.000 zelf zou financieren. Rabobank heeft vervolgens een bedrag van € 3.000.000 gestort op het op naam van Red Dragon bij Rabobank gehouden bouwdeposito. Naar later is gebleken, waren de door eiseres aan Rabobank gestuurde facturen van Bouwbedrijf Kreeft en de bankafschriften van de Stichting vervalst. Eiseres is met ingang van 24 december 2014 benoemd tot enig bestuurder van Red Dragon. In mei 2015 is het restaurant opengegaan voor het publiek. Op 6 december 2016 is Red Dragon failliet verklaard.

De curator vordert onder meer een verklaring voor recht dat eiseres haar taak als bestuurder dan wel feitelijke be-

leidsbepaler van Red Dragon kennelijk onbehoorlijk heeft vervuld in de zin van artikel 2:248 lid 1 BW en dat deze onbehoorlijke taakvervulling een belangrijke oorzaak is van het faillissement van Red Dragon. Ook vordert hij veroordeling van eiseres tot betaling van het tekort in het faillissement van Red Dragon. De rechtbank heeft de vordering toegewezen en heeft eiseres onder meer veroordeeld tot betaling van het faillissementstekort, verminderd met een bedrag van € 1.000.000. Eiseres is in hoger beroep gekomen en heeft zich op het standpunt gesteld dat haar geen onbehoorlijk bestuur kan worden verweten omdat zij ten tijde van deze ontwikkelingen nog geen statutair bestuurder was van de gefailleerde vennootschap en dat zij ook niet als feitelijk beleidsbepaler kan worden aangemerkt. Daarin volgt het hof haar niet. Het hof overweegt dat de curator voldoende concreet en onderbouwd heeft gesteld dat eiseres ook al in november 2014 de facto de bestuurszaak uitoefende. Daarbij wijst hij in het bijzonder op de communicatie tussen eiseres en de Rabobank, evenals de eigen verklaring van eiseres ten overstaan van de FIOD. Naar het oordeel van het hof is daarmee genoegzaam gebleken dat eiseres dusdanig vergaande bemoeienis had met de gang van zaken binnen de gefailleerde vennootschap ten aanzien van de totstandkoming en nadere uitvoering van de Financieringsovereenkomst met Rabobank, dat daaruit de gevolgtrekking gerechtvaardigd is dat zij als gevolg van artikel 2:248 lid 7 BW met een bestuurder gelijk te stellen is. Het hof heeft het vonnis van de rechtbank gedeeltelijk vernietigd en voor recht verklaard dat eiseres haar taken als bestuurder van Red Dragon kennelijk onbehoorlijk heeft vervuld als bedoeld in artikel 2:248 BW in verbinding met artikel 2:248 lid 7 BW, dat deze kennelijk onbehoorlijke taakvervulling een belangrijke oorzaak van het faillissement is geweest en dat eiseres voor het tekort in de faillissementsboedel aansprakelijk is. Voorts heeft het hof eiseres veroordeeld tot betaling van het faillissementstekort en tot betaling van een voorschot van € 1.000.000 aan de curator. Eiseres stelt in cassatie dat dit oordeel van het hof berust op een onjuiste rechtsopvatting, omdat het hof niet heeft beoordeeld of sprake is van feitelijke terzijdestelling van

het bestuur, terwijl dit blijkens de wetsgeschiedenis wel een vereiste is om te kunnen spreken van een feitelijk beleidsbepaler. De Hoge Raad overweegt dat het afhankelijk is van de omstandigheden van het geval of iemand het beleid van een vennootschap heeft bepaald of mede heeft bepaald als ware hij bestuurder, en hij dus kan worden aangemerkt als feitelijk beleidsbepaler in de zin van artikel 2:248 lid 7 BW. Met de zinsnede in de wetsgeschiedenis dat een feitelijke terzijdestelling van het formele bestuur vereist is om iemand als ‘beleidsbepaler als ware hij bestuurder’ te kunnen aanmerken, is kennelijk niet beoogd tot uitdrukking te brengen dat de feitelijk beleidsbepaler moet hebben bestuurd in plaats van, en met uitsluiting van het formele bestuur. Daarmee is tot uitdrukking gebracht dat de feitelijk beleidsbepaler zich ten minste een deel van de bestuursbevoegdheid moet hebben toegeëigend, en op die manier het beleid heeft bepaald of mede heeft bepaald als ware hij bestuurder. Uit het woord ‘mede’ in artikel 2:248 lid 7 BW kan worden afgeleid dat van zodanige beleidsbepaling ook sprake kan zijn in de situatie dat daarnaast een of meer formele bestuurders hun taken als bestuurder bleven uitoefenen, aldus de Hoge Raad. Op grond van het voorgaande oordeelt de Hoge Raad dat het hof voor zijn oordeel dat eiseres als feitelijk beleidsbepaler is aan te merken, kon volstaan met een beoordeling van de vraag of eiseres het beleid van Red Dragon heeft bepaald of mede heeft bepaald, als ware zij bestuurder. Een onderdeel van die beoordeling is de vraag of eiseres het formele bestuur, ten minste ten dele, feitelijk terzijde heeft gesteld. De Hoge Raad verwierpt aldus het beroep van eiseres.

BEROEPSAANSPRAKELIJKHEID

Pensioenadviseur I

In de zaak die leidde tot het arrest van de Hoge Raad van 16 december 2022 (ECLI:NL:HR:2022:1872) stond de aansprakelijkheid van een pensioenadviseur centraal. Die adviseur werd door een voormalige cliënt aansprakelijk gesteld voor de (pensioen)schade die hij heeft geleden als gevolg van het handelen van de adviseur. Aanvankelijk bouwde de cliënt een pensioen op in een collectieve pensioenregeling.

la me raden...
kreeg de pensioenadviseur
een kickback van
de dienstverlener?

Deze regeling voorzag in een gegarandeerd levenslang ouderdomspensioen. In de loop van 1999 heeft de pensioenadviseur de cliënt geadviseerd om de opgebouwde waarde van het gegarandeerde pensioen over te dragen aan een financieel dienstverlener. Via de financieel dienstverlener zou de cliënt zijn pensioen opbouwen in de vorm van een beleggingsverzekering wat, in tegenstelling tot het gegarandeerde pensioen, wél rekening zou houden met de indexering. In zijn advies heeft de pensioenadviseur enkele voorbeelden gegeven van het te verkrijgen ouderdomspensioen op basis van een rekenrente van 5%. De cliënt is destijds akkoord gegaan met dit voorstel van de pensioenadviseur, wat er uiteindelijk toe heeft geleid dat hij een lager pensioen heeft ontvangen dan wat hij oorspronkelijk zou hebben gekregen via zijn gegarandeerde pensioen.

De cliënt meent dat de pensioenadviseur zijn zorgplicht heeft geschonden en dat de adviseur daardoor aansprakelijk is voor de geleden schade. De pensioenadviseur had hem beter moeten waarschuwen voor de risico's voor het omzetten van zijn gegarandeerde pensioen in een beleggingsverzekering. In eerste aanleg heeft de rechtbank de vordering van de cliënt toegewezen. Het hof heeft het vonnis van de rechtbank echter vernietigd. Het hof stelde – terecht – voorop dat het antwoord op de vraag of een pensioenadviseur zijn zorgplicht heeft geschonden afhankelijk is van wat van een redelijk handelend en redelijk bekwaam pensioenadviseur mag worden verwacht. Het hof heeft overwogen dat het een feit van algemene bekendheid betreft dat het rendement van beleggingen kan tegenvallen of zelfs negatief kan zijn en dat de pensioenadviseur hier niet in hoefde te adviseren. Voor wat betreft de rekenrente oordeelde het hof daarentegen dat de pensioenadviseur gehouden is om (óók) te wijzen op een dalende rekenrente. In het eindarrest oordeelde het hof dat tussen de schending van de zorgplicht en de gestelde schade geen causaal verband is komen vast te staan. De cliënt zou onvoldoende hebben aangetoond dat hij zijn pensioen niet zou hebben omgezet in een beleggingsverzekering als hij kennis zou hebben genomen van de dalende rekenrente. De Hoge Raad vernietigt het arrest van het hof. In cassatie voerde de cliënt aan dat het hof heeft miskend dat de pen-

sioenadviseur hem onvoldoende heeft ingelicht voor wat betreft de combinatie van het beleggingsrisico en het risico voor de dalende rekenrente en dat hij, als hij had geweten van deze gecombineerde risico's, niet voor de beleggingsverzekering zou hebben gekozen. De Hoge Raad oordeelt dat de cliënt de kans op een hoger pensioen dan zijn gegarandeerde pensioen moet kunnen afwegen tegen het risico van een lager pensioen. Voor een dergelijke afweging is niet voldoende dat de cliënt slechts het bedrag weet van een lager pensioen. Naar oordeel van de Hoge Raad moet de cliënt óók weten hoe groot de kans is dat hij op een dergelijk lager pensioen uitkomt. Een dergelijke afweging kan alleen worden gemaakt door middel van de combinatie van het beleggingsrisico en het rekenrenterisico, aldus de Hoge Raad.

Pensioenadviseur II

In een andere zaak die in dit Kroniekjaar aan de Hoge Raad werd voorgelegd, sprak een werknemer niet alleen zijn werkgever, maar ook de pensioenadviseur van zijn werkgever aan omdat hij de werkgever onjuist zou hebben geadviseerd over excedentverzekeringen en waardeoverdracht van het pensioen. Het hof wijst de vordering tegen de pensioenadviseur af en in cassatie klaagt de werknemer er onder meer over dat het hof ten onrechte heeft geoordeeld dat voor het aannemen van onrechtmatigheid meer nodig is dan eventuele tekortkomingen van de pensioenadviseur jegens de werkgever.

De Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2023:428) honoreert deze klacht en vernietigt het arrest van het hof. De Hoge Raad overweegt dat als de belangen van een derde zo nauw zijn betrokken bij de behoorlijke uitvoering van de overeenkomst dat hij schade of ander nadeel kan lijden als een contractant in die uitvoering tekortschiet, de normen van hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt, kunnen meebrengen dat die contractant zijn gedrag mede door die belangen dient te laten bepalen. Bij de beantwoording van de vraag of deze normen dat meebrengen, zal de rechter de relevante omstandigheden van het geval in zijn beoordeling dienen te betrekken.

De Hoge Raad overweegt dat het hof heeft vastgesteld dat

de pensioenadviseur de werkgever adviseerde en dat zij in opdracht van de werkgever werkzaamheden heeft verricht met betrekking tot het pensioen van de werknemer, die hebben geresulteerd in de excedentverzekeringen. Ook merkt hij op dat de contacten tussen de pensioenadviseur en de werkgever via de werknemer verliepen. Hij oordeelt dat deze omstandigheden tot de conclusie moeten leiden dat het belang van de werknemer zo nauw bij deze werkzaamheden van de pensioenadviseur was betrokken dat zij de op haar rustende zorgplicht zowel jegens de werkgever als jegens de werknemer in acht moest nemen. Een tekortschieten daarin oordeelt de Hoge Raad dan ook in beginsel onrechtmatig jegens de werknemer.

Gerechtsdeskundige

In een boedelverdelingsprocedure (ECLI:NL:HR:2022:1445) droeg het hof een gerechtsdeskundige op de aandelen van de man in een moedervernootschap en een werkmaatschappij te waarderen, waarbij hij ook rekening moest houden 'met hetgeen inmiddels bekend is over de bedrijfsresultaten in de periode daarna'. Nadat het rapport was afgerond, wees de vrouw het hof erop dat de gerechtsdeskundige bij de vaststelling van de waarde geen rekening had gehouden met de definitieve jaarrekening 2008 van de moedervernootschap en de definitieve resultaten van de werkmaatschappij over 2009. Anders dan de gerechtsdeskundige in zijn deskundigenbericht had aangenomen, bleek uit de cijfers dat de moedervernootschap zelfstandige baten had. Het hof beval daarop een nader deskundigenbericht over de vraag of een en ander de deskundige aanleiding gaf zijn eerdere deskundigenbericht te herzien. De deskundige berichtte het hof enkel dat de jaarrekening van de moedervernootschap over 2008 'van invloed kan zijn geweest op de rapportage'. In zijn arrest overwoog het hof dat de cijfers een 'substantiële impact' op de waardering van de aandelen zou kunnen hebben gehad. Het hof nam de waardering van de aandelen die de deskundige had opgesteld echter over.

De vrouw sprak daarop de gerechtelijk deskundige aan in een aparte procedure, die leidde tot het hier te bespreken arrest. De rechtbank in de aansprakelijkheidsprocedure oordeelde aanvankelijk dat de gerechtsdeskundige onrechtmatig jegens de vrouw had gehandeld, omdat hij had nagelaten de definitieve jaarcijfers over 2008 van de moedervernootschap in de waardering van de aandelen te betrekken of daarover een voorstel aan het hof te doen. Het hof oordeelde dat in de verdelingsprocedure de wezenlijke punten in de eindbeschikking niet behoren tot de kennis en kunde van de gerechtsdeskundige, maar dat die het domein van het hof zijn. De regie van de zaak, de verantwoordelijkheid voor de processuele rechtvaardigheid en een juiste beslissing over de vorderingen zijn naar oordeel van het hof

bij uitstek de verantwoordelijkheid van de rechter.

De vrouw gaat van dit arrest in cassatie en vindt aanvankelijk de A-G aan haar zijde. De A-G concludeert dat de gerechtsdeskundige gezien de opdracht een zorgplicht jegens partijen heeft en meent dat de gerechtsdeskundige daaraan niet heeft voldaan, omdat hij het hof niet heeft geadviseerd het aanvankelijke deskundigenbericht aan te passen aan de beschikbaar gekomen cijfers.

De Hoge Raad laat het arrest van het hof in de aansprakelijkheidsprocedure echter in stand, omdat de oordelen van dat hof te zeer met de feiten zijn verweven om in cassatie te kunnen worden onderzocht. Aan de hand van het arrest van het hof formuleert de Hoge Raad nog wel het criterium voor aansprakelijk van de gerechtsdeskundige:

'De deskundige dient de opdracht onpartijdig en naar beste weten te volbrengen. Daarbij dient hij de zorgvuldigheid in acht te nemen die mag worden verwacht van een redelijk handelend en redelijk bekwaam deskundige bij uitbrengen van een deskundigenbericht in een gerechtelijke procedure. Wat die zorgvuldigheid in een concreet geval inhoudt, is afhankelijk van de omstandigheden van het geval, waaronder de aard en de inhoud van de opdracht, de aard en ernst van de betrokken belangen en de rol van de rechter. De rechter bepaalt immers welke vragen aan de deskundige worden voorgelegd, of het deskundigenbericht beantwoordt aan die vraagstelling en of het deskundigenbericht toereikend is voor de door de rechter te nemen beslissing. Ook de waardering van het deskundigenbericht is aan het oordeel van de rechter overgelaten. Aan de door de rechter ingeschakelde deskundige dient voorts de nodige vrijheid te worden gelaten om het onderzoek te verrichten op de wijze die hij het beste vindt.'

OVERHEIDSAANSPRAKELIJKHEID

Een aantal (oud-)cardiologen die werkzaam waren bij het Ruwaard van Putten Ziekenhuis in Spijkenisse daagden de Staat voor de door hen geleden schade. In de loop van 2012 heeft de Inspectie voor de Gezondheidszorg ('Inspectie') inspectiebezoeken afgelegd aan de afdeling cardiologie van het ziekenhuis vanwege een hoger aantal sterfgevallen ten opzichte van andere ziekenhuizen. Als gevolg van dit onderzoek en het onafhankelijk onderzoek verricht door Medirede, heeft de inspectie het ziekenhuis diverse maatregelen opgelegd, waaronder een bevel voor een duur van zeven dagen op grond van artikel 8 lid 4 Kwaliteitswet zorginstelling (KWZi). Dit bevel betekende dat de cardiologen met onmiddellijke ingang geen zorg meer mochten verlenen in het ziekenhuis. De minister heeft dit bevel op een later moment verlengd en het bezwaar van de (oud-)cardiologen daartegen ongegrond verklaard. Deze zaak heeft destijds voor veel negatieve publiciteit gezorgd. Als gevolg hiervan zijn

de (oud-)cardiologen jarenlang ernstig beperkt in het uitoefenen van hun beroep als cardioloog. De (oud-)cardiologen zijn van mening dat de Staat jegens hen onrechtmatig heeft gehandeld en dat de Staat moet worden veroordeeld tot vergoeding van de door hen geleden schade.

Het hof heeft voor recht verklaard dat de Staat onrechtmatig heeft gehandeld jegens de (oud-)cardiologen. De minister was destijds op grond van artikel 8 lid 4 KWZi niet bevoegd om het bevel te verlengen. Het acute gevaar, een toepassingsvereiste volgens artikel 8 lid 4 KWZi, was namelijk geweken.

Bij de vaststelling van de schade heeft het hof gebruikgemaakt van het leerstuk van proportionele aansprakelijkheid. Het hof beoordeelde de mate van waarschijnlijkheid dat de cardiologen bij het uitblijven van de onrechtmatige verlenging van het bevel als cardioloog werk hadden gevonden. Deze mate van waarschijnlijkheid werd, per cardioloog verschillend, vastgesteld tussen de 5 en 10%. In cassatie was aan de orde of het oordeel van het hof dat de Staat met toekenning en begroting van de schade aan de (oud-)cardiologen heeft voldaan aan de vereisten van proportionele aansprakelijkheid. In zijn arrest (ECLI:NL:HR:2022:1454) oordeelt de Hoge Raad dat het hof de vereiste terughoudendheid heeft miskend, dan wel dat het zijn oordeel onvoldoende heeft gemotiveerd ten aanzien van de proportionele aansprakelijkheid. De Hoge Raad overweegt dat het hof geen acht had geslagen op de vraag of de begrote mate van waarschijnlijkheid in het onderhavige geval niet erg klein was. De Hoge Raad voegde daaraan toe dat het hof evenmin heeft beoordeeld of, en zo ja waarom, de strekking van de

geschonden norm en de aard van de normschending de toepassing van de proportionele aansprakelijkheid in het concrete geval rechtvaardigen. De Hoge Raad vernietigt het arrest van het hof.

VARIA **Staatsloterij**

In het Kroniekjaar deed de Hoge Raad een belangrijke uitspraak in de zaken die tegen de Staatsloterij werden gevoerd vanwege misleidende mededelingen. Weet u het nog? Op 30 januari 2015 oordeelde de Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2015:178) over de vraag of de Staatsloterij gedurende een aantal jaar misleidende mededelingen heeft gedaan over het wel of niet gegarandeerd zijn van de prijzen, de winkansen en het aantal gewonnen prijzen. Onder meer bleek dat prijzen niet werden getrokken uit de verkochte loten, maar uit het *universum*. Dat zijn niet alleen de loten die waren verkocht, maar ook alle loten die *konden* worden verkocht. Daardoor bestond een veel lagere kans op een prijs en was het aantal uitgekeerde prijzen ook veel lager dan Staatsloterij deed voorkomen.

De Hoge Raad sauveerde in 2015 het oordeel van het hof dat de onjuiste informatie van de Staatsloterij de maatman kan misleiden en zijn economische gedrag kan beïnvloeden, ook al ging het procentueel gezien om minuscuul kleine kansen van 0,00000667% respectievelijk 0,000000953%.

Het hof had in die zaak ook geoordeeld dat het redelijkerwijs aannemelijk moet worden geacht dat de mededelingen van de Staatsloterij van materieel belang waren en dat een aanzienlijk deel van de consumenten zou hebben afgezien

van aankoop van een staatslot als de Staatsloterij juiste en volledige mededelingen zou hebben gedaan.

In de zaak waarin de Hoge Raad in het afgelopen jaar uitspraak deed, probeerde een abonentsspeler zijn schade op de Staatsloterij te verhalen. De schade bestond volgens de speler uit de betaalde bedragen voor de gekochte loten in de jaren dat de Staatsloterij misleidende mededelingen deed, minus de gewonnen prijzen. De kantonrechter oordeelde dat geen causaal verband bestaat tussen de misleidende mededelingen van de Staatsloterij en het kopen van de loten door de abonentsspeler en wees de vordering af. Anders dan de kantonrechter oordeelde het hof dat het causaal verband moet worden aangenomen en dat de Staatsloterij er niet in is geslaagd het bewijsvermoeden van het causaal verband te ontzenuwen. De vordering van de abonentsspeler werd alsnog toegewezen.

Maar de Hoge Raad vernietigde de uitspraak van het hof. Naar zijn oordeel heeft het hof het arrest uit 2015 verkeerd uitgelegd, omdat de Hoge Raad daarin geen oordeel heeft gegeven over de vraag of een causaal verband – in de zin van een *condicio sine qua non*-verband – tussen de misleidende mededelingen van de Staatsloterij en de aankoop van loten door individuele deelnemers moet worden aangenomen. De Hoge Raad lichtte toe dat hij alleen heeft bedoeld te oordelen dat sprake is geweest van misleidende mededelingen als bedoeld in artikel 6:194 BW (oud), zodat op dit oordeel geen bewijsvermoeden kan worden gebaseerd. Naar oordeel van de Hoge Raad bestaat er in dit specifieke geval onvoldoende grond om het vermoeden van een causaal verband aan te nemen. Abonentsspelers kunnen namelijk hun speelgeschiedenis bij de Staatsloterij opvragen, zodat de bewijsproblematiek naar het oordeel van de Hoge Raad niet van dien aard is dat zij te hulp moeten worden geschoten door het bewijsvermoeden met betrekking tot het causaal verband. De Hoge Raad vernietigde op deze gronden het arrest.

Freezing order

In het Kroniekjaar is ook weer een nieuw hoofdstuk geschreven in het faillissement van Yukos, voor zover dat voor de Nederlandse rechterlijke fora wordt uitgevochten. Ditmaal ging het over de gevolgen van een op vordering van Promneftstroy in kort geding opgelegde freezing order de verkoopopbrengst van de belangen van Yukos in twee oliemaatschappijen te storten op een afzonderlijke rentedragende bankrekening en dat daarover niet mocht worden beslist. De Hoge Raad vernietigde de freezing order in 2011, maar daarmee was de kous bepaald niet af. In cassatie komt nu aan de orde of een benadeelde bij het onrechtmatig afdwingen van een freezing order zijn aanspraak op schade-

vergoeding kan verliezen op grond van eigen schuld of schadebeperkingsplicht.

Promneftstroy verweert zich met de stelling dat zij Yukos heeft aangeboden mee te werken aan het beheer van het door haar bevroren vermogen en dat Yukos haar schade had kunnen voorkomen indien zij op dit aanbod was ingegaan. Nu Yukos dat heeft geweigerd, is er volgens Promneftstroy sprake van eigen schuld. In lijn met vaste jurisprudentie hebben rechtbank en hof geoordeeld dat de partij die zijn wederpartij onder dreiging van executie dwingt zich te gedragen naar een in kort geding gegeven bevel, onrechtmatig handelt indien naderhand wordt geoordeeld dat hij niet het recht had van wederpartij te vergen zich naar dit bevel te gedragen.

Het hof passeerde het eigenschuldverweer, omdat de schade is veroorzaakt doordat Promneftstroy naleving van de freezing order heeft afgedwongen en niet (mede) door enige aan Yukos toe te rekenen omstandigheid. Indien Promneftstroy Yukos niet aan de freezing order zou hebben gehouden, zou voor die discussie namelijk geen plaats zijn geweest. In cassatie wordt onder meer geklaagd over dit oordeel. De A-G probeert de meubelen te redden en leest in de uitspraak van het hof dat het kennelijk tot uitdrukking heeft willen brengen dat de opstelling van Yukos in de discussie met Promneftstroy niet in zodanig verband staat met de schade die het gevolg is van de uitvoering van de freezing order, dat de schade in redelijkheid mede als een gevolg van haar opstelling aan Yukos kan worden toegerekend. De Hoge Raad (ECLI:NL:HR:2022:1444) oordeelt anders en meent dat in de overweging van het hof klaarblijkelijk de rechtsopvatting ligt besloten dat in situaties als deze nooit plaats kan zijn voor vermindering van de schadevergoedingsplicht. Dat uitgangspunt oordeelt de Hoge Raad in zijn algemeenheid onjuist, omdat niet is uitgesloten dat degene ten laste van wie een maatregel als een freezing order wordt afgedwongen, onder omstandigheden zijn aanspraak op schadevergoeding verliest op grond van artikel 6:101 lid 1 BW voor zover de schade voorkomen had kunnen en behoren te worden door het treffen van een voorziening in overleg met degene die de maatregel afdwingt.

De Hoge Raad vernietigt daarop het arrest en verwijst de zaak, maar tekent aan dat het beroep op eigen schuld eventueel ook in de tussen partijen aanhangige schadestaatprocedure aan de orde kan komen.

– Caspar Janssens, Ferah Taptik en Zoë Poortvliet zijn (cassatie)advocaten bij Ploum.

— Kroniek

Insolventierecht

— door **Matthieu Brink, Floris Dix, Dennis Helmons, Jaap van der Meer, Yannick Panhuizen, Bastiaan Rolevink, Bart Smink, Sandra Tijssen-Dellemijn & Suzan Winkels-Koerselman.**
beeld **Floris Tilanus**

In deze Kroniek behandelen wij de voor de rechtsontwikkeling in het insolventierecht belangrijke uitspraken die in het afgelopen jaar werden gewezen, dan wel in de literatuur werden besproken. De Kroniek sluit hierdoor aan op die van vorig jaar. Ook dit jaar hebben we veel aandacht voor ontwikkelingen in de lagere rechtspraak over de WHOA.

FAILLISEMENTS(PROCES)RECHT

Het Hof Amsterdam vernietigde een faillissementsvonnis op de grond dat geen sprake was van de toestand ‘opgehouden te zijn met betalen’ nu de schuldenaar zogenoemde ‘*standstill agreements*’ had gesloten. In die overeenkomsten werd namelijk bepaald dat de vorderingen tijdelijk niet opeisbaar waren. Daardoor waren er op het moment van toetsing geen opeisbare niet-betaalde schulden (Gerechtshof Amsterdam 21 december 2021 ECLI:NL:GHAMS:2021:3983, *JOR* 2022/51).

In een ander arrest tekende een schuldenaar verzet aan tegen faillietverklaring in appel (Gerechtshof 's-Gravenhage 24 oktober 2022, ECLI:NL:GHDHA:2022:2225, *RI* 2023/3). Het hof oordeelde dat de mogelijkheid van verzet bestaat voor degene die niet is verschenen bij de behandeling van zijn faillissementsaanvraag, zodat diegene het recht heeft om zijn belangen in rechte te verdedigen.¹ Voorts wees het hof erop dat voldoening van de vordering van de aanvrager van het faillissement voor de behandeling van het verzet met zich meebrengt dat de aanvrager de bevoegdheid tot het doen van de faillissementsaanvraag wordt ontnomen.² Een andere appellant ging in beroep tegen zijn faillietverklaring (Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 18 november 2021, ECLI:NL:GHARL:2021:10728, *RI* 2022/15). Eén van de grieven was dat het faillissement geen positief gevolg zou hebben en er dus geen noodzaak was om het faillissement voort te zetten. De aanvrager zou derhalve geen redelijk be-

lang hebben. Het hof oordeelde dat het onvoldoende was om het faillissement te vernietigen wanneer tijdens de uitspraak van het faillissement nog geen actief bekend is. Het is immers aan de curator om onderzoek te doen naar de aanwezigheid van vermogen.

De rechtbank liet zich in een andere uitspraak uit over een faillissementsverzoek dat door een gemeente was ingediend (Rechtbank Overijssel 7 september 2022, ECLI:NL:RBOVE:2022:2560, *JOR* 2023/21). De rechtbank concludeerde dat het vorderingsrecht van de gemeente – een uitvoerbaar bij voorraad verklaard vonnis – vaststond. Dat de schuldenaar hoger beroep had ingesteld, veranderde daar niets aan. Het hoger beroep heeft geen schorsende werking ten aanzien van de tenuitvoerlegging van het vonnis. Nu naar het oordeel van de rechtbank ook andere schulden onbetaald waren gelaten, werd het faillissement van de schuldenaar uitgesproken.

INTERNATIONAAL

FAILLISEMENTS(PROCES)RECHT

Het Hof van Justitie EU besliste – in antwoord op prejudiciële vragen van de Rechtbank Midden-Nederland – (onder meer) over de rechtsmacht onder de EEX-verordening om kennis te nemen van een Peeters Gatzzen-vordering (HvJ EU 10 maart 2022, ECLI:EU:C:2022:173). Het hof oordeelde dat artikel 7 lid 2 Brussel I-bis aldus moet worden uitgelegd. Als een vennootschap geen verhaal biedt voor de vorderingen

van haar schuldeisers omdat de grootmoedermaatschappij van de vennootschap haar zorgplicht jegens de schuldeisers van de kleindochter niet is nagekomen, is de rechter in de plaats van vestiging bevoegd om kennis te nemen van een op onrechtmatige daad gebaseerde collectieve schadevordering. De curator in het faillissement van de vennootschap kan deze, in het kader van zijn wettelijke taak tot afwikkeling van de boedel, instellen ten behoeve van, maar niet namens de gezamenlijke schuldeisers.

Dat is niet anders in geval de collectieve belangen van de schuldeisers in het hoofdgeding worden behartigd door een stichting en bij de ingestelde vordering hoeft geen rekening te worden gehouden met de individuele omstandigheden van de schuldeisers. Daarnaast oordeelde het hof dat artikel 4 Rome II aldus moet worden uitgelegd dat het recht dat van toepassing is op de verplichting tot schadeloosstelling uit hoofde van de zorgplicht die rust op de grootmoedermaatschappij van een failliete vennootschap, in beginsel het recht is van het land waar deze vennootschap is gevestigd. Dit geldt ook als deze twee vennootschappen een financie-

ringovereenkomst hebben gesloten waarin een forumkeuze is opgenomen, een omstandigheid waardoor kennelijk nauwere banden met een ander land in de zin van lid 3 van dit artikel kunnen worden vastgesteld.

In een andere prejudiciële beslissing overwoog het Hof van Justitie dat artikel 12 lid 1 onder b Rome I en artikel 13 IVO zodanig moeten worden uitgelegd dat op grond van de Rome I verordening het toepasselijke recht op de betreffende overeenkomst ook de betaling beheerst die een derde op grond van nakoming van die overeenkomst doet in het geval tegen die betaling wordt opgekomen in de faillissementsprocedure op grond van een benadelende handeling jegens de schuldeisers in dat faillissement (HvJ EU 22 april 2021, ECLI:EU:C:2021:315, *JOR* 2022/128).

Het Hof van Justitie oordeelde voorts dat wanneer een curator in een hoofdinsolventieprocedure de vorderingen die al in deze procedure zijn ingediend aanmeldt, en dat vervolgens ook doet in een secundaire insolventieprocedure, aan de bepalingen betreffende de termijnen voor indiening van vorderingen van schuldeisers is gebonden. Ook is hij gebon-

den aan de gevolgen van tardieve indiening die gelden volgens het recht van de staat waar de secundaire procedure is geopend (HvJ EU, 23 november 2021, ECLI:EU:C:2021:963, *JOR* 2022/72).

OVEREENKOMSTEN IN FAILLISEMENT

Wederkerige overeenkomsten

Als een energiemaatschappij faillieert, wordt het klantenbestand van gefailleerde veelal door de curator verkocht aan een andere energiemaatschappij. Vervolgens krijgen de betrokken klanten van de gefailleerde ongevraagd een nieuw contract met nieuwe voorwaarden en tarieven van de kopende energiemaatschappij. De kantonrechter kwalificeert deze gang van zaken als een oneerlijke handelspraktijk en oordeelt dat de bedragen die in onderhavige procedure werden gevorderd (ter incasso) zijn gebaseerd op een niet-bestaande overeenkomst (Kantonrechter Rechtbank Amsterdam 10 oktober 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:6001, *JOR* 2023/48).

Huur

De kantonrechter oordeelde dat de opzeggingsbevoegdheid van artikel 39 Fw niet aan nadere voorwaarden is gebonden (Kantonrechter Rechtbank Rotterdam 16 september 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:7783, *JOR* 2023/46). De mogelijkheid van een opzegging op grond van artikel 39 Fw moet worden gezien als een vereenvoudigde mogelijkheid om de huur te beëindigen op grond van een (in verband met het faillissement te verwachten) toerekenbare tekortkoming aan de zijde van de huurder. Voor die bevoegdheid tot opzegging is geen plaats indien redelijkerwijs niet te verwachten is dat de huurder zijn verplichtingen niet zal nakomen. Opzegging van de huurovereenkomst kan dan als misbruik van recht worden aangemerkt dan wel naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zijn. Bijvoorbeeld in een situatie – zoals in deze casus – waarin de huurachterstand gedurende het faillissement niet oploopt.

Arbeidsovereenkomsten

Bij de doorstart van de in 2019 in staat van faillissement verklaarde vennootschappen Vleems Bakery B.V en Vleems Food B.V. is sprake van een wettelijk geregelde faillissementsprocedure (HR 14 oktober 2022, ECLI:NL:HR:2022:1446, *RI* 2022/108). De procedure is ingeleid met het oog op de liquidatie van het vermogen van de vervreemder. Niet de subjectieve bedoelingen van de schuldenaar en het doel van de overdracht van de onderneming (de transactie) zijn bepalend, maar het doel waarop de betrokken procedure is gericht. Er was bij Vleems c.s. sprake van betalingsonmacht en geen sprake van misbruik van de faillissementsaanvraag. Er is een curator benoemd die na een vergelijking van biedingen de transactie tot vervreemding van de ondernemingen is aangegaan, onder toezicht van de rechter-commissaris als overheidsfunctionaris. Er is daarom voldaan aan de faillissementsuitsondering in artikel 5 lid 1 van Richtlijn 2001/23/EG.

Het gerechtshof oordeelde dat een ontslag op staande voet dat door de werkgever voor diens faillissement was gegeven onterecht was (Gerechtshof 's-Hertogenbosch 20 oktober 2022, ECLI:NL:GHSHE:2022:3624, *JOR* 2023/49). Het hof overweegt vervolgens dat het verzoek van de werknemer om het gegeven ontslag te vernietigen zich niet leent voor toewijzing, gezien het wettelijk systeem (zie artikel 7:683 lid 3 BW). Herstel van de arbeidsovereenkomst is in de gegeven omstandigheden echter evenmin mogelijk, nu in de visie van de werknemer zelf de arbeidsovereenkomst in ieder geval door de (voorwaardelijke) opzegging door de curator op de voet van artikel 40 Fw rechtsgeldig is geëindigd, hetgeen het hof onderschrijft. In de gegeven omstandigheden wijst het hof bij wege van billijke vergoeding als bedoeld in artikel 7:683 lid 3 BW het reguliere loon toe aan de werknemer. Het hof overweegt nog dat een deel daarvan ter verificatie als bevoorrechte vordering had moeten worden aangemeld en dat de rest als boedelschuld had kunnen worden aangemerkt in het – naar is gebleken – reeds opgeheven faillissement.

BANK EN ZEKERHEDEN

Pandrecht

De Hoge Raad (HR 1 juli 2022, ECLI:NL:HR:2022:984, *JOR* 2022/269) maakt duidelijk dat een beding dat de overdraagbaarheid geheel en onvoorwaardelijk uitsluit ook leidt tot onverpandbaarheid. Einde discussie op dit punt; wel leidt dit tot de vraag of dit ook geldt voor beperkt overdraagbare goederen. Denk aan bv-aandelen waarvoor wettelijke of statutaire blokkeringsregelingen gelden. Andersom is eveneens mogelijk, namelijk dat een beding alleen de verpanding uitsluit en niet de overdraagbaarheid. Dit kan via artikel 3:98 jo. 3:83 lid 2 BW bedongen worden.

Bij de rechtbank Overijssel speelde de vraag of een vooruitbetaling op zwemlessen te gelden heeft als een toekomstige of reeds bestaande vordering (Rechtbank Overijssel 16 maart 2022, ECLI:NL:RBOVE:2022:2528, *JOR* 2022/191). Deze vraag is van belang voor de pandhouder: is immers sprake van een reeds bestaande vordering, dan heeft zij daarop een pandrecht. De rechtbank zoekt aansluiting bij HR WUH/

Emmerig q.q. en oordeelt dat de vorderingen als toekomstige vordering kwalificeren.³ Immers, bij het aangaan van de overeenkomst is onduidelijk of de failliet de zwemlessen zal uitvoeren en daarmee zijn tegenprestatie waarvoor de betaling is geschied, zal verrichten. Hierdoor is geen pandrecht gevestigd en kan de pandhouder zich niet verhalen.

Fixatiebeginsel

De Duitse bank N26 heeft tijdens een Nederlands faillissement betaalopdrachten in opdracht van de failliet uitgevoerd (Rechtbank Rotterdam 23 februari 2022, ECLI:NLRBROT:2022:1359). De curator vordert afdracht van het bedrag op grond van artikel 23 Fw. De rechter oordeelt dat ongeacht de verweren van N26 dat N26 aan de redelijkheid en billijkheid geen uitzonderingspositie kan ontleen binnen het systeem van de Faillissementswet die haar tegen de gevolgen van artikel 20 en 23 Fw beschermt. De curator kon overeenkomstig de vaste rechtspraak van de Hoge Raad, naar zijn keuze, de begunstigde van de betaling of de bankinstelling aanspreken ongeacht of zij al dan niet bekend was met het faillissement.⁴

Bankgaranties

In een andere casus werd geoordeeld over de vraag of bankgaranties rechtsgeldig waren ingeroepen (Rechtbank Den Haag 22 juli 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:7781, JOR 2023/19). In de bankgaranties was per vergissing een gelieerde vennootschap als debiteur opgenomen die geen partij was bij de onderliggende overeenkomst van de garanties. Daarom bestaat, volgens de rechtbank, de overeenkomst waarnaar

in de bankgaranties wordt verwezen niet, zodat de bankgaranties niet geldig kunnen worden ingeroepen. Immers, de rechtsverhouding waarvoor de bankgaranties zijn gesteld, ontbreekt. Door dit gebrek zijn de bankgaranties, aldus de rechtbank, in feite waardeloos gebleken.

Eigendomsvoorbehoud

Wanneer een curator ten behoeve van de pandhouder/bank een voorraad verkoopt, kan het zijn dat zich in die voorraad goederen bevinden die zijn geleverd onder eigendomsvoorbehoud (Rechtbank Amsterdam 23 februari 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:1496, JOR 2023/16). Zo ook in deze zaak. Doordat de koper in casu te goeder trouw ex artikel 3:86 BW bleek, werd hij eigenaar van de voorraad en daarmee kwam het eigendomsvoorbehoud van leveranciers te vervallen. Hierdoor kon de leverancier niet langer een goederenrechtelijke vordering instellen, maar enkel een verbintenissenrechtelijke schadevergoeding op grond van ongerechtvaardigde verrijking. De pandhouder/bank die zich heeft verhaald op de opbrengsten uit de verkoop is aansprakelijk voor die schade.

Uitleg draagplicht van artikel 6:10

BW in concernverhoudingen

De Rechtbank Noord-Nederland stelde prejudiciële vragen aan de Hoge Raad over de draagplicht en het profijt-beginsel bij hoofdelijkheid en regres in artikel 6:10 BW (HR 24 februari 2023, ECLI:NL:HR:2023:295, RI 2023/35).⁵ Het antwoord van de Hoge Raad is dat wanneer een lening of krediet is verstrekt aan een vennootschap en een ande-

re (zuster)vennootschap zich hoofdelijk heeft verbonden tot terugbetaling van de lening of het krediet, bij de bepaling van de onderlinge draagplicht en de vraag wie de schuld aangaat, betekenis kan toekomen aan het feit dat de andere (zuster)vennootschap direct of indirect profijt heeft gehad van de lening of het krediet. Alle feiten en omstandigheden van het geval mogen worden betrokken in de rechterlijke oordeelsvorming. Het is aan de feitenrechter om te bepalen welke betekenis en welk gewicht toekomt aan deze feiten en omstandigheden.

DE CURATOR & DE RECHTER-COMMISSARIS Toestemmingsverzoek procederen

Bij de beoordeling van een verzoek van de curator om te mogen procederen moet de rechter-commissaris inschatten in hoeverre dat wenselijk is (Rechtbank Rotterdam, 2 november 2021, ECLI:NL:RBROT:2021:13374, *RJ* 2022/51). Het belang van de boedel is maatgevend, naast dat van een voortvarende afwikkeling van het faillissement. De curator hoopt als boedelschuldeiser dat met de mogelijke opbrengst van de procedure zijn salaris alsnog kan worden uitgekeerd. Een procedure is dan ook niet in het belang van de gezamenlijke schuldeisers, maar hoogstens in dat van de curator. Onder die omstandigheden mocht de rechter-commissaris het verzoek van de curator afwijzen. De rechtbank bekrachtigt de beschikking van de rechter-commissaris. De curator heeft cassatie ingesteld.

Medewerking en afgifte administratie

In kort geding oordeelde de voorzieningenrechter dat Microsoft de curatoren van Amsterdam Trade Bank, een bank waarvan de Russische moeder Alfabank op de sanctielijst stond, inzage moest geven in de bij haar gevoerde digitale administratie (Voorzieningenrechter Rechtbank Amsterdam 3 mei 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:4452, *JOR* 2022/220). Volgens de rechter was die inzage niet in strijd met sanctiewetgeving uit de VS of EU.

Recofa-richtlijnen

De Hoge Raad oordeelde dat de Recofa-richtlijnen geen recht in de zin van artikel 79 RO vormen (HR 15 juli 2022, ECLI:NL:HR:2022:1093, *JOR* 2022/272).⁶ De Recofa-richtlijnen zijn namelijk niet vastgesteld door een instantie die de bevoegdheid heeft rechters te binden.⁷ Dit betekent dat een rechter-commissaris in een faillissement van een natuurlijk persoon voor de vaststelling van het vrij te laten bedrag kan aansluiten bij de berekeningswijze zoals vermeld in artikel 3.7 van de Recofa-richtlijnen voor schuldsaneringsregelingen. Een gefailleerde kan dit niet in rechte afdwingen.

Artikel 69 Fw-verzoek

Een schuldeiser van een failliet deed een verzoek ex artikel 69 Fw aan de rechter-commissaris om de curator te bevelen gerechtelijke stappen tegen de oud-bestuurder te nemen (Gerechtshof 's-Hertogenbosch 30 september 2021,

ECLI:NL:GHSHE:2021:2974, *JOR* 2022/45). De rechter-commissaris wees dit verzoek af en daar werd geen hoger beroep tegen ingesteld. Later voert de curator alsnog een bestuurdersaansprakelijkheidsprocedure maar de vordering wordt in twee instanties afgewezen. De schuldeiser heeft vervolgens wederom verzocht om de curator alsnog te bevelen een andere procedure te starten. Dat is wederom afgewezen en daartegen is beroep ingesteld ex artikel 67 Fw. Dat beroep is verworpen door de rechtbank. Tegen deze beslissing is hoger beroep ingesteld bij het Hof Den Bosch. Het Hof Den Bosch verklaart de schuldeiser niet-ontvankelijk, omdat het gesloten stelsel van de Faillissementswet niet voorziet in een hoger beroep tegen een hoger beroep.

Delen informatie door curator met derden

Een (oud-)curator doet er goed aan om informatie over een failliet die hij onder zich heeft niet zomaar aan derden te verstrekken (Voorzieningenrechter Rechtbank Rotterdam 18 februari 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:1196, *JOR* 2023/161). Enkel op grond van een wettelijke verplichting dan wel op grond van een vonnis van de rechter zou een (oud-)curator hier medewerking aan moeten verlenen. In kort geding oordeelt de voorzieningenrechter of met succes een beroep gedaan kan worden op artikel 843a Rv op grond van de vier vereisten, namelijk (i) er is sprake van een rechtmatig belang bij de informatie, (ii) het gaat om bepaalde bescheiden, (iii) de informatie ziet op een rechtsbetrekking waarbij eiseres partij is en (iv) de informatie staat ter beschikking of is onder berusting van degene tegen wie het verzoek is gericht. Aan deze eisen is voldaan, aldus de voorzieningenrechter. Wel moet rekenschap worden gegeven aan de belangen van de curator. Zo worden de gemoede kosten aan de zijde van de voormalig curator vergoed en dient hij onder meer een vrijwaring te krijgen voor claims van derden voor zover deze claims op directe of indirecte wijze samenhangen met het verstrekken van het databestand.

ONREGELMATIGHEDEN

Matiging bij bestuurdersaansprakelijkheid

In een arrest van de Hoge Raad van mei 2022 (HR 13 mei 2022, ECLI:NL:HR:2022:691) oordeelt de Hoge Raad dat 'zowel uit de tekst als uit de parlementaire geschiedenis van art. 2:248 lid 4, eerste volzin, BW blijkt dat de gronden voor vermindering van het bedrag waarvoor de bestuurders aansprakelijk zijn, in deze bepaling limitatief zijn opgesomd'. Op grond van de tweede volzin van lid 4 kan slechts op één grond individueel gematigd worden, namelijk als het bedrag van de aansprakelijkheid van een individuele bestuurder de rechter bovenmatig voorkomt, gelet op de tijd gedurende welke die bestuurder in functie is geweest in de periode waarin de onbehoorlijk taakvervulling plaatsvond. Wellicht dat hiermee bestuurders die weliswaar onbekwaam of nalatig zijn geweest, maar die zich niet bezondigd hebben aan 'schurkerij', (gedeeltelijk) kunnen ontsnappen aan de gevolgen van onbehoorlijk bestuur. In een later arrest verwijst de Hoge

Raad naar de bovenstaande uitspraak (Hoge Raad 21 april 2023, ECLI:NL:HR:2023:635) en wordt nadere invulling aan de matigingsgrond van artikel 2:248 lid 4 BW gegeven. Volgens de Hoge Raad kan de rechter matiging toepassen wanneer het boedeltekort niet groter is dan de door de onbehoorlijke taakvervulling veroorzaakte schade. Daarbij kan de rechter eventueel door bestuurders genoten persoonlijk voordeel in aanmerking nemen bij de beoordeling of matiging wordt toegepast.

Schadebepaling

Het hof Arnhem-Leeuwarden oordeelde over een vordering uit hoofde van bestuurdersaansprakelijkheid wegens onrechtmatig handelen door overdracht aan activa tegen een te lage prijs aan een vennootschap met dezelfde (indirect) bestuurder (Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 19 april 2022, ECLI:NL:GHARL:2022:2977, *JOR* 2022/252). De schade die gefailleerde en haar schuldeisers hebben geleden en waarvoor de wederpartijen aansprakelijk zijn, moet worden vastgesteld door middel van een vermogensvergelijking. Daarbij moet de situatie die door en onmiddellijk na de overdracht van het bedrijf van gefailleerde is ontstaan, vergeleken worden met de situatie die zou hebben bestaan in het geval die overdracht niet zou hebben plaatsgevonden. Uitgegaan wordt daarbij van het meest waarschijnlijke scenario dat zich in dat geval zou hebben voltrokken. Het hof overweegt dat, gelet op de matige resultaten die met het bedrijf van gefailleerde werden behaald, het bedrijf vermoedelijk niet zou zijn voortgezet en haar activa vanuit een faillissement zouden zijn verkocht. Dat betekent dat voor de waarde van die activa moet worden uitgegaan van de liquidatiewaarde en dat voor de goodwill en lopende contracten vermoedelijk geen opbrengst zou zijn gerealiseerd.

VORDERINGEN IN FAILLISSEMENT

Renvooi

De Hoge Raad oordeelde dat een wijziging van eis in een renvooiprocedure toelaatbaar is zolang die wijziging binnen de grenzen blijft van hetgeen partijen ten overstaan van de rechter-commissaris verdeeld hield (Hoge Raad 8 juli 2022, ECLI:NL:HR:2022:1057, *JOR* 2022/270). Hierbij is geen scherpe grens wenselijk nu bij het indienen van de vordering als bij betwisting een summier opgave gebruikelijk is.

Loongarantieregeling

In een ander arrest speelde het volgende. UWV verrichtte over de gehele opzegtermijn betalingen aan de ontslagen werknemers, ook over de periode na indiensttreding bij de doorstarter (HR 3 juni 2022, ECLI:NL:HR:2022:823, *JOR* 2022/246). Volgens de Hoge Raad heeft een werknemer geen aanspraak op de loongarantieregeling door UWV vanaf in-

diensttreding bij de doorstarter. De werknemer is dan immers niet bereid arbeid te verrichten bij failliet en dit komt niet voor rekening van failliet. De Hoge Raad merkt op dat de wetswijziging van 1 januari 2020 (in deze zaak draaide het om oud recht) hierop geen inhoudelijke verandering beoogt.

NOW en TOGS

In een andere kantonzaak bleek de NOW-subsidie en TOGS-subsidie verpand aan de bank, die de bedragen vervolgens verrekende in rekening-courant (Kantonrechter Rechtbank Midden-Nederland 30 maart 2022, ECLI:NL:RBMNE:2022:1261, *JOR* 2022/239). De aard van de NOW-subsidie verzet zich tegen overdraagbaarheid, hetgeen bij de TOGS-subsidie niet het geval is. Volgens de kantonrechter zit dit onderscheid in de begunstigde van de subsidies: NOW-subsidie dient om werknemers te betalen, TOGS-subsidie komt toe aan de onderneming. Hierdoor is de TOGS-subsidie verpand, waardoor de bank aldus kan verrekenen conform HR Mulder q.q./CLBN. NOW-subsidie is niet verpand, volgens de rechtbank was de bank echter wel te goeder trouw waardoor zij alsnog kon verrekenen.⁸

Erfpachtcanon

In een zaak bij het gerechtshof lag de vraag voor of de tijdens het faillissement opeisbaar geworden erfpachtcanon een boedelschuld is (Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 4 oktober 2022, ECLI:NL:GHARL:2022:8502, *JOR* 2023/23). Onder verwijzing naar de uitspraak Koot Beheer/Tideman q.q.⁹ oordeelt het hof dat hiervan geen sprake is. Allereerst ontbreekt er een wettelijke bepaling om de verplichting tot het betalen van erfpachtcanon tijdens faillissement aan te merken als boedelschuld. Daarnaast is er volgens het hof geen sprake van een schuld die door de curator in zijn hoedanigheid is aangegaan. Dat de curator aan de erfverpachter in het kader van een boedelfinanciering had gevraagd om de erfpacht in stand te houden, maakt dit niet anders. Tot slot is de canonbetalingsverplichting, nu dit een kwalitatieve verbintenis is, geen verplichting die na een faillissement op de curator q.q. komt te rusten, maar op de erfpachter in die hoedanigheid.

WET HOMOLOGATIE ONDERHANDS AKKOORD Achterstallige pensioenpremies

De Hoge Raad is via een prejudiciële procedure de vraag gesteld of achterstallige pensioenpremies binnen de reikwijdte van artikel 369 lid 4 Fw vallen (HR 25 februari 2022, ECLI:NL:HR:2022:328, *JOR* 2022/163). Kunnen deze schulden via de WHOA geherstructureerd worden? Het antwoord van de Hoge Raad daarop is: nee. De Hoge Raad beantwoordt de vraag van de rechtbank met de constatering dat een vor-

dering van achterstallige premies van een bedrijfstakpensioenfonds tegen de werkgever voortvloeit uit het recht van de werknemer tegen de werkgever op betaling van die premies aan het bedrijfstakpensioenfonds. Dat recht volgt uit een arbeidsovereenkomst op grond van artikel 7:610 BW en wordt beschermd door de Herstructureringsrichtlijn. Daarom kan deze vordering niet via de WHOA geherstructureerd worden.

Voorstemmende klasse niet ‘in the money’

In deze zaak heeft de klasse waarin de bank is ingedeeld tegengestemd (Rechtbank Amsterdam, 28 juni 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:3855, *RI* 2022/111). Geen van de voorstemmende klassen zijn ‘in the money’ bij vereffening van het vermogen in faillissement. Hiermee is niet voldaan aan de voorwaarde van artikel 383 lid 1 Fw. Ten overvloede overweegt de rechtbank dat het akkoord op een zodanig moment moet worden aangeboden dat het voor de schuldeisers nog mogelijk is om een vergelijking te maken met de uitkomsten in geval van vereffening van de onderneming in faillissement. Als activa al zijn verkocht en de onderneming is gestaakt op het moment dat het akkoord wordt aangeboden, zijn de schuldeisers voor een voldongen feit gesteld en kunnen zij geen invloed (meer) op het akkoord uitoefenen. Een dergelijke handelwijze verstaat zich niet met de systematiek van de Faillissementswet en in het bijzonder de WHOA.

Lopende procedures

In een WHOA-procedure kan de rechtbank op grond van artikel 379 Fw zodanige voorzieningen treffen als zij ter beveiliging van de belangen van de schuldeisers of de aandeelhouders nodig acht (Rechtbank Gelderland 31 mei 2022, ECLI:NL:RBGEL:2022:3062, *RI* 2022/93). Het schorsen van lopende procedures is een te vergaande voorziening die niet past in het kader van artikel 379 Fw, zo oordeelt de rechtbank.

Afkoelingsperiode

Om een liquidatieakkoord tot stand te brengen is een ‘plus’ noodzakelijk (Rechtbank 's-Gravenhage 25 april 2022, ECLI:NL:RBDHA:2022:3956, *JOR* 2022/244). De Rechtbank Den Haag oordeelde dat deze ‘plus’ volgt uit de aannemelijkheid dat een liquidatieakkoord een grotere executiewaarde kan creëren dan een faillissement, doordat een faillissement mogelijk kan leiden tot intrekking van de groothandelsvergunning op grond van de Geneesmiddelenwet. Om de huidige voorraad te verkopen en openstaande schulden te innen en daarmee de ‘plus’ te verwezenlijken, acht de rechtbank, gelet op de dreigende faillissementsaanvraag van een schuldeiser, een afkoelingsperiode noodzakelijk. Achteraf blijkt de grootste schuldeiser niet mee te werken

aan het akkoord, waardoor de vennootschap failliet alsnog wordt verklaard.

Tijdens een ander WHOA-traject verzocht een onderneming om een afkoelingsperiode. Deze werd tijdelijk toegewezen, maar partijen moesten wel nog afspraken maken over het krijgen van toereikende vervangende zekerheid voor de Rabobank als pandhouder en over het benutten van de kredietruimte (Rechtbank Midden-Nederland, ECLI:NL:RBMNE:2022:166, *JOR* 2022/155). Rabobank en de onderneming hebben in een akte een betaalsysteem afgesproken waaruit volgt dat de zekerheids-/schuldenpositie van de Rabobank op 5 november 2021 leidend is, deze niet verslechtert gedurende het traject en partijen tweewekelijks een budget vaststellen. Deze afspraak wordt door de rechtbank als afdoende bestempeld en de afkoelingsperiode wordt afgekondigd.

In een ander WHOA-traject verzocht de verzoekster aan de rechtbank om een voorziening te treffen inhoudende dat een schuldeiser weerhouden wordt om tijdens de afkoelingsperiode de stemrechten op de aandelen in verzoeker uit te oefenen, omdat het uitoefenen van het stemrecht tot een door kruising van de afkoelingsperiode zou leiden (Rechtbank Amsterdam 25 maart 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:1876, *JOR* 2022/101). Schuldeiser wil namelijk het bestuur en de raad van commissarissen ontslaan en vervangen, wat als een verhaalsactie gezien moet worden. De rechtbank is het hiermee eens en bepaalt dat schuldeiser gedurende de afkoelingsperiode het stemrecht op de aandelen in verzoeker niet kan uitoefenen.

Aspectenverzoek

Verzoekers hebben een aspectenverzoek bij de rechtbank ingediend met de vraag of Interpolis een dwangcrediteur onder de WHOA was (Rechtbank Limburg 21 juni 2022, ECLI:NL:RBLIM:2022:4990, *JOR* 2022/292). Verzoekers wilden namelijk Interpolis met voorrang volledig voldoen en met de restantgelden de andere schuldeisers, waaronder de Belastingdienst, afbetalen, waardoor die minder ontvingen. Verzoekers meenden dat Interpolis een dwangcrediteur was omdat Interpolis zonder volledige betaling de verzekeringen zou royeren. Na royement zouden zij onverzekerbaar zijn. Dat hebben verzoekers echter onvoldoende gemotiveerd en bewezen. De Belastingdienst wordt in zijn belang geschaad, omdat de Belastingdienst in het voorgelegde akkoord minder van zijn vordering krijgt dan in het geval dat de schuld aan Interpolis niet was voldaan. Interpolis was geen dwangcrediteur, aldus de rechtbank.

Aan de Rechtbank Amsterdam werd een aspectenverzoek (artikel 378 Fw) voorgelegd over de klassenindeling van concurrente schuldeisers die ook aandeelhouder zijn (Rechtbank Amsterdam 24 december 2021, ECLI:NL:RBAMS:2021:7643,

RI 2022/35). In een overweging ten overvloede oordeelde de rechtbank dat als deze schuldeisers/aandeelhouders in beide klassen stemmen ('cross-holdings') zij in twee klassen invloed kunnen uitoefenen op het aannemen van het akkoord. Zij hebben dus een voordeel ten opzichte van andere schuldeisers die niet over deze dubbele positie beschikken. Bij de homologatie van het akkoord zal aan de orde komen of de stemuitslag ook het resultaat is van het gegeven dat binnen een klasse sprake is van partijen met tegenstrijdige belangen. Hoewel de rechtbank vindt dat de klassenindeling formeel voldoet aan de wettelijke eisen, zou er voor de schuldenaar die het akkoord aanbiedt daarom aanleiding kunnen zijn een andere klassenindeling te hanteren.

De rechtbank overwoog voorts in het kader van een aspectenverzoek (artikel 378 Fw) een aantal voor de WHOA-praktijk belangrijke vragen (Rechtbank Midden-Nederland 31 maart 2022, ECLI:NL:RBMNE:2022:1329, JOR 2022/240). De eerste vaststelling is dat voor het bepalen van het geseceerde deel van de vordering van Rabobank mag worden uitgegaan van een waardering van de verpande zaken op basis van een doorstartscenario. De waarde van die zaken ligt dan in het midden tussen de getaxeerde liquidatiewaarde en de onderhandse verkoopwaarde. De tweede vaststelling is dat op basis van artikel 136 Fw de schuldeiser zijn vordering, waaraan de schuldenaren die een akkoord hebben aangeboden zich hoofdelijk hebben verbonden, die vordering in alle akkoorden voor het volledige bedrag te gelde kan maken totdat zijn vordering volledig is voldaan. Een derde vaststelling is dat als bestaande aandeelhouders een deel van het akkoord financieren en daardoor een deel van het aandelenbelang behouden dat een redelijke grond is voor afwijking van de wettelijke rangorde. Voorwaarde is wel dat de waarde die de aandeelhouder inbrengt nieuw en substantieel is, op geld waardeerbaar en noodzakelijk voor een succesvolle reorganisatie. Ook moet de inbreng in redelijke verhouding staan tot de aandelenwaarde die wordt verkregen of behouden. De rechtbank heeft nog geen eenduidig antwoord op de vraag of Rabobank ten aanzien van het concurrente deel van haar vordering in het akkoord aanspraak kan maken op een uitkering in geld (artikel 384 lid 4 sub c Fw) en is voornemens daarover prejudiciële vragen aan de Hoge Raad te stellen.

Homologatie

De schuldenaar van de vorige uitspraak nam de overweging ten overvloede van de rechtbank ter harte en wijzigde de klassenindeling in een aparte klasse voor concurrente schuldeisers die ook aandeelhouder zijn en een klasse alleen voor externe schuldeisers (Rechtbank Amsterdam 28 februari 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:886, JOR 2022/189). De Amsterdamse rechtbank homologeerde het akkoord ondanks bezwaren van een schuldeiser dat hij beter af zou zijn in een faillissement ('Best interest of creditors', artikel 384 lid 3 Fw). Een curator zou namelijk een artikel 2:248 BW-procedure kunnen starten en een *actio pauliana* kunnen in-

stellen (artikel 42 Fw). De rechtbank gaat hier niet in mee omdat voldoende aannemelijk is dat de COVID-pandemie en plotselinge opeising van langlopende financieringsverplichtingen het faillissement hebben veroorzaakt. Ook de *actio pauliana* legt de rechtbank naast zich neer omdat het daarmee gemoeide bedrag van € 9.000 niet opweegt tegen het door de Rabobank voor het akkoord beschikbaar gestelde bedrag van € 47.000. Een schuldeiser had ook bezwaar gemaakt tegen de afwijking van de 'absolute priority rule' (artikel 384 lid 4 sub b Fw) door onder meer de juistheid van de reorganisatiewaarde te bestrijden. Ondanks dat aandeelhouders een derde van hun rechten behouden en crediteuren niet volledig worden voldaan, homologeert de rechtbank het aangeboden akkoord vanwege de onvoldoende gemotiveerde betwisting van die reorganisatiewaarde. Tijdens een WHOA-traject homologeerde de rechtbank een akkoord van een vennootschap onder firma dat alleen betrekking had op de zakelijke schuldeisers van de vof en niet de privéschuldeisers van de vennoten (Rechtbank Oost-Brabant 22 november 2022, ECLI:NL:RBOBR:2022:5331, JOR 2023/51). Door een in het akkoord opgenomen opschortende voorwaarde en derdenbeding werd ook finale kwijting verleend aan de vennoten in privé. De rechtbank constateerde dat in het akkoord hiervoor een derdenbeding ex artikel 6:253 BW is opgenomen ten behoeve van de vennoten in privé. De fiscus nam genoegen met hetzelfde uitbetalingspercentage als de concurrente crediteuren, anders dan voorheen het dubbele percentage.

NAWOORD

Ook de afgelopen periode zien wij dat de lagere rechtspraak steeds meer invulling geeft aan de WHOA. Het blijft een interessante ontwikkeling. Verder staat de ontwikkeling op het gebied van het overige insolventierecht niet stil, maar blijft het vooralsnog ook nog wachten op een stijging van het aantal faillissementen.

– De auteurs zijn allen werkzaam bij Turnaround Advocaten.

Noten

- 1 HR 23 juni 1993, ECLI:NL:HR:1993:AD1902, NJ 1993/559.
- 2 HR 5 juni 2015, ECLI:NL:HR:2015:1473, JOR 2015/311.
- 3 HR 30 januari 1987, NJ 1987/530 (WUH/Emmerig q.q.).
- 4 Zie HR 28 april 2006, ECLI:NL:HR:2006:AV0653, JOR 2006/223, (Huijzer q.q./Rabobank).
- 5 Rb. Noord-Nederland 15 juni 2022, ECLI:NL:RBNNE:2022:3499, JOR 2023/45.
- 6 Vgl. HR 27 april 2012, ECLI:NL:HR:2012:BV6690, NJ 2012/277 en HR 1 november 1991, ECLI:NL:HR:1991:ZC0400, NJ 1992, 30.
- 7 Vgl. HR 3 juni 2022, ECLI:NL:HR:2022:824, RvdW 2022/559.
- 8 HR 7 oktober 1988, ECLI:NL:HR:1988:AC0457 (AMRO/Curatoren THB) en HR 30 januari 1953, ECLI:NL:HR:1953:121 (Doyer & Kalff).
- 9 HR 19 april 2013, ECLI:NL:HR:BY6108, JOR 2013/224.

DIGIJURIS: EXPERT IN DIGITAAL BEWIJSBESLAG

In een wereld die steeds meer digitaliseert, zijn elektronische berichten en documenten essentieel geworden. Bij conflicten en inbreuken kan digitaal bewijsbeslag een noodzakelijk middel zijn om claims te stellen, te betwisten of te bewijzen. DigiJuris staat klaar om u daarbij te helpen.

DigiJuris is een vooraanstaand bureau met meer dan 15 jaar ervaring in digitaal bewijsbeslag. We zijn experts in het snel en efficiënt verzamelen en veiligstellen van digitale gegevens. Ons in-house team zorgt voor een snelle en hoogwaardige afhandeling van het proces.

HET PROCES

Of het nu gaat om inbreuk op intellectuele eigendomsrechten, fraude, concurrentiebedingen of andere juridische geschillen, wij ondersteunen u gedurende het hele proces. We werken samen met de deurwaarder om de benodigde gegevens te vinden en te kopiëren. Met behulp van onze E-Discovery tools en forensische analisten voltooien we zorgvuldig de selectieprocedure. En we staan klaar om u – na verkregen inzage – te helpen bij het begrijpen en interpreteren van het verkregen bewijsmateriaal.

GERECHTELIJKE BEWARING

Naast technische ondersteuning bieden we ook de mogelijkheid om de in beslag genomen data gerechtelijk te bewaren als neutrale partij in een veilige offline opslag.

WE HELPEN U GRAAG

Als advocaat kunt u vertrouwen op DigiJuris om u te assisteren bij alle juridische vereisten in onze steeds digitaler wordende wereld. Neem vandaag nog contact met ons op voor meer informatie of een vrijblijvende offerte.

Beslaglegging

Bewaring

Ontsluiting

Support

Nieuwe naam, dezelfde kwaliteit, nóg meer expertise!

Van: Hoffelijk Juridisch
Naar: Lindenhaeghe Legal

www.lindenhaeghe.nl/legal